

LEY DE TRANSPARENCIA Y ACCESO A LA INFORMACIÓN PÚBLICA DEL ESTADO DE CHIAPAS

Traducción al Tso'tsil

Sebastián Gómez Pérez

Julio José Álvarez Moshan

Eduardo Gómez Gómez

Miguel López Hernández

Carmen Gómez Hernández

Coordinador de la traducción

José Trinidad Cordero Jiménez

SK'AKALIL CHANIB MAYO SJA'VILAL 2016

Mantalil 204 yotalal

**Li ajvalil yu'un jlumaltik chiapas, manuel velasco coello, ta xak'be
sna' ti yaj jnaklomtake: ti ta svakibal xchanvinikal spasel mantalil,
la stakbe ta a'iel li ajvalile, ja' jech kucha'al li'e**

Mantalil 204 yotalal

**li ich'bil ta muk' svakibal xchanvinik snail spasel stsobol mantalil
yu'un kolek muk'ul jlumaltik chiapas, ak'bil ta yok sk'ob yu'un li
tsobol spasel sk'oplal jvol jteklume; xchi'uk**

Chich' tsakel ta muk'

Li ta vo'lajuneb xcha'vinik ta vok' mantalil, sba xch'akalul, yu'un tsobol spasel skoplal sjamlej
jlumaltik chiapas, ta xak'be ta skob li snail spasel mantalil ta jlumaltik, sventa spalik ta mantalil li
k'usi mu'yuk smakoj li muk'ul tsobol tsobombaile, ja' no'ox jech xtok li k'usi stak ono'ox pasele, li
k'usi mantalil albil ono'ox yu'un li muk'ul mantalil ta méxico.

Li xvinajuk k'usi chich' paselel xchi'uk li spukel a'yejale, ja' jun lekilal ti oy xa ta jlumaltik mexicoe,
yu'un k'alal chich' tunesel li ayejetike yu'un ja' te stak xka'betik k'us elan cha-abtejik li ajvaliletike,
va' ja' jech stak xu' xkaltik mi lek mi muyuk lek ti ch-abtejike, va'i te stak k'elelbal mi lek ta stunesik
ti stak'inal jlumatike.

Va' jech chaktajne, ta svukubal pebrero ta sja'vilal 2014, la yak'ik ta a'iel ta jpuk a'yejvun yu'un li
ajvalile, ti la sjelik ep ta chop li tsobol mantalile, ja' te la stsatsubtasik li oyuk ya'yejal li k'us elan ta
stunesil li tak'in ta skotol jlumatike, ti jamaluk ya'yejale, ti oyuk bu stak' na'el ta komone.

Jechaktajne, li k'usi yich' jelel li mantaliletike ta yotalal, 6, 73, 76, 89, 105, 108, 110, 111, 116 y 122
xch'akalul, ti jech ono'ox te albil stak' slejike, ti jech la yaloj li tsobol muk'ul tsobombaile, ti oyuk

smeltsanel li maltalil ta komom sventa oyuk svinajesobil k'us elan ta x-abtel li ajvalile, oyuk li a'yeje xchi'uk oyuk xcha'biel li ya'yejal jujun vinik ants oy ta skob li ajvalile, ti ja' jech oy ta jutos snail abtelal pataniletike ta jutos ajvalilale, ja' jech te ta sabik slikeb, skotol stuk'ilal, xchi'uk smelol k'us elan stak stsakik ya'yejal li ta muk'ul mantalil ta mejikoe, ja' no'ox jech xtok ta jujun muk'ul jteklumaletike, ti ja'ik ta sk'elik batel spasele, xchi'uk ja'ik ta xak'ik li ich'el ta muk' sventa komon a'yejal xchi'uk xcha'biel ya'yejal jujun vinik ants.

Ta sk'ak'alil chanib mayo ta 2015, la yak'ik ta na'el ta jpuk a'yejvun yu'un li ajvalile, li komom mantalil sventa xvinajuk li k'usi chich' pasele xchi'uk jamaluk ta komon li a'yejale, te la spukik ta a'iel li mantalile, li muk'ul tsobol tsobombaile, k'ot ta pasel yu'un li ach'tsobol mantalil ti laj yich' xa alele, te ta spasmantal xchi'uk, ti ko'oluk jech smelolal, stuk'ilak ta spasel ta stekel muk'ul jteklumaletik li ich'el muk' sventa jamal komon a'yejale, sventa ti oyuk smelolal li a'yeje, yo' jech xu' xk'opojik li jnaklometike, va'un, yo jech lek xak'ik ta na'el yabtelik li ajvaliletike.

Jech k'ucha'al tajne, li buch'u tik'ilik ta abtel patanil vi k'ak'ale, ochem lek ta sjol yo'nton ti jtos tsots sk'oplal yabtel li ajvalil li' ta jlumaltike, ja' li ta xak'be sna' ya'i li k'usi ta spas li justos snail yabteltake, sventa xkot jech ta pasele ja' ti ayanuk yu'un li iche'l ta muk' sventa jamal a'yejal ta komon ta jnaklejetike, ja' jech no'ox xtok li jutos abtelal pataliletike, yo jech xich' sk'elbel batel yabtelik li jutos snail yabteltak li ajvalile, ti k'uxi xvinajuk li k'usi ta spasike, li oy ta sba ta spasike.

Va yelane, sk'an xka'ibetik smelol li svinajesel k'usi chich' pasele, ja' me tsots sk'oplal sventa skotol jnaklometik, yu'un ja' te, ta xvinaj k'us en ta pas yabtel ta jnaklometik li ajvalile, ta xak' ta na'el ti k'us elan tas tunes ti tak'intike, ti ta jutos snail abtelaletike, ja' jech yabtel sk'an spas li ajvaliletike, ti xak'ik ta na'el ta skotol jnaklometik li k'usi ta spasik ta xabtelanik sventa slekial li jnaklejetike, ta skotol li snail abtelaletik oy ta sbae.

Jech' no'ox tok, tsots sk'oplal xich' alel ti ich'el ta muk' svental jamal komon a'yejal ja' ta sa, ta sabe sjam smelol, ta sk'an, ta xich', ta stani a'yejal, jech k'ucha'al chich' k'elel vunetik, yalbel sjam mi oy, k'usi te tsakal, slok'esel stuk skopial mi mo'oje xchi'uk seyoal, slok'tael ta k'usi makinaetik, va' skotol taje sk'an xak ye jun abtel paten yo jech xich' tunesele.

Ja' no'ox jech xtok li k'ucha'al yich' alel xae, li yoxtosal ajvaliletike sk'an xach'ubtas snopbenalik, sk'elik k'usi ta sk'an li jnaklometike, xa'ibe skopik, oyuk tsakel ta muk', jech'o xa'al yich' pasel li mantalil xvinajuk li k'usi chich' pasele xchi'uk jamaluk ta komon li a'yejal ta jlumaltik chiapas, ja' ta sk'an ti snaojuk k'usi ta spas li ajvalile, xchi'uk sna'ikuk k'usi xu' spasik, sk'us en smelol, smantalil, skotol a'yejetik sventa ajvalil, ja' jech lekuk k'elel smeletilik ich'el ta muk' yu'un li ajvalil ta stojolal li jnaklometike.

Chich' alel no'ox xtok, ta melet ti li ta jlumaltik chiapas ta lajcheb octubre ta sja'vilal 2006, te yich' ak'el ta na'el ta cha'pakalal jpuak a'yej vun yu'un ajvalil, ti mantal bu ta xal oyuk svinajesobil li k'usi ta spas li ajvalile, ich'el ta muk' ta jamal komon a'yejal sventa yosalal chiapas, jech' li k'ak'al li'e ja' yich'oj ta muk' ojtikinbil ta smuk'ul vunal mantalil, pe li jlom a'yejetike olon xa komemik k'ot k'alal yich' ach'ubtasel li mantaletike, jech'o xa'al yich' ch'ayel, te yich' cha' meltsanil jech' xa te yich' k'elel li k'usi ach' to yalbenale. yu'un ti mantal ta skotol mexicoe, ta suj ti jujun snail spasel mantaliletik ta jujun muk'ul jteklum, ti sko'oltasik ti mantaliletike.

Ja' jech un, ti mantal li'e, ta spas skotol jlumaltik chiapas, ti jech kuch'al albil ya'yejal sventa xvinajuk li k'usi chich' pasel, xchi'uk jamluk li a'yej ta komon ti ja' jech tsakbiluk ta muk' ta jujun snail abtelal, yo jech oyuk lekilal, ko'ol jun mantalil ta skotol jlumaltik jmexico.

Ja' no'ox jech xtok, li ta stunesobil spasel mantaletike, te ta xich' ak'el ta a'iel I ti stekel ti jch'iel jk'opojetike mu xu' xmakatik ta stunesel li vunetik bu oy svinajesobil k'usi ta spas li ajvalile, mu tsotsuk ta k'anel, anil no'ox; chapbiluk k'uxi xich' taelbail ta k'oponel ti buch'u oy ta sbaike; xich' ak'el ta nael ti oy sk'elel li yabtel li ajvalile, li k'us elan ta stunesik li tak'ine, yo jech lekuk jamal xalik li k'u yelan ta stunesik li tak'ine; sk'an jech xich' ak'el ta na'el ta janaklometik ti snaikuk k'usi ta spas li ajvalile, yo' jech xu' xk'opojik, xu' xal ya'yejik ti k'us elan ta xbat stuk'ulanel chilike, ta melet oyuk ti tsobol komon voobaie.

Yo jech xu' xk'ot ta pasel ti k'usi albil sk'oplale, k'us en nitil tsakal ta komon mantalile, va mantal li'e ta sk'el batel jechk'ucha'al:

Oy jch'ak ti ja' tsk'el stuk smelolal k'us elan oyuk lek ya'yejal svinajesobil yabtel li ajvaliletike, tsots sk'oplal, yu'un oy buch'u yich'oj ta muk', oy buch'u xu' xak' ta na'el ti te tsakal ta svunal mantalilel, te ta xal li k'usi xu' sna' li jnaklometike.

yu'un albil sk'oplal ti sk'an oyuk ta vun skotol li k'uxi ta xlik o k'alal stsutseb, k'usi yavtel li abtel patane, xak'be sna' li jnaklometike, xchi'uk xu' xcha' tunesik li a'yejetike.

jech no'ox stok, chich' k'elel bal smelol ta st'ujel li buch'u yich'ojik ta muk' va a'yejaletik sventa jlumaltik chiapas ti ja' sk'an jna'tik ta komone.

jech no'ox tok, chich' nopel abteletik buch'u ta sk'elik, ti ja' ta sk'elik k'u yepal abtelal ta spas ta jun a'vil, k'u yepal stak'inal ta xich'; ja' ta xojtikinik ti ya'yejal k'usi la spasike, k'us elan la stunesik ti tak'ine, xu' xalik ya'yejik ti k'us en ta xilike yo' jech smeltsajbatek spasel ti abteleletik yu'un snail abtelale.

tsakbiluk ta muk' li buch'u sk'an xakik ta a'iel li k'usi ta spasike, li buch'u sk'an sna' li a'yeje xu' mi ta tsobol o mi ta jujuntal, li sintikatoetike xchi'uk skotolik li buch'u oy ta sael slekilal abteletik, jnaklejetik, jech k'ucha'al ta xal ta sba xch'akalul svakilal tsobol mantalil xchi'uk ta oxib xcha'vinik komon mantalil sventa svinajesobil a'yej li k'usi ta spas li j-abtel patanetike.

lek jech jmu'j chkom ya'yejal jech k'ucha'al albil li te ta slikebal sbi li svo'obal komon mantalil, li k'usi sk'an pasel sventa svinjesobil li k'usi ta spas li j-abtel opatanetike, k'usi k'alalil, k'u sjalil ta ta k'anel va a'yeje, ja' jech li ta yoxvokolsal ajvaliletik ta jlumaltik chiapas, jech no'ox xtok li yoxtosol svu'elal, ajvalilal, jpas mantaliletik, jchapanej k'opetik, ta kajal ajvalil, ta o'lol, ta yok

jech k'ucha'al jmo'j kotem ta ya'yejal albil ta komon mantalil, chich' alal li k'us en ch'akajtik li a'yejetik bu solet lek k'ejbil, mu stak buch'u no'ox xa'i, te chich' albel smelol va a'yejetik va oy stalelal stuk mu stak ak'el ta ojtikinel ta jech no'ox, yu'un ti mi oy bu ch'abal lek kotem ta pasel ti abtelale sk'an xlok' xk'oplat k'us elan ta ak'el ta ojtikinel li vunetike.

chich' cholbel smelol xchi'uk k'u sjalil ta tael li a'yejaletik ti ta xtun ta komone, li k'us en xu' ta xak li buch'u oy ta sbae, jech no'ox xtok li k'usi chich' tunesel sventa xich' tael oe.

chich' albel lek sjam li k'us elan ta tael ta k'anel li ja' yich'oj ta muk' li snail svinajesobil k'usi spaso'j j-abtel patanetik ta jlumaltik chiapas.

chich' alal li k'usi xu' lek xich' ilel xchi'uk k'usi oy smulil mi oy k'usi ch'abal elk xbate, ja' jech xu' xak' li snail stael komon a'yejetik ti jlumaltik.

li k'ucha'al xa yich' alele, li mantaletik li' slikebal smelolal sjam, xchi'uk k'u yelan smelolal ti oyuk ti jamal a'yejal svinajesobil li k'usi chich' pasele, xchi'uk oyuk ich'el ta muk ta komon ti jamaluk li a'yeje, ti jech te tsibtabi ta smuk'ul vunal mantalil yu'un jlumaltik méjico xchi'uk li komon mantaliletik sventa li svinajesobi a'yejal ti ja' sventa ta komone, jech k'ucha'al albil sk'oplat ta komon xchapbenale.

skotol li k'usi yich' xa alele li muk'ul snail jpas mantalil yu'un jlumaltike, ta xak' ta lekil na'el li yan mantaletike:

Mantalil sventa svinajesel xchi'uk jamal a'yejal li k'usi ta spasik li abtel patanetik ta jlumaltik chiapas.

Bayel sbi

komon xcholbenal

Sba xch'akalul

Li k'usi mantalil chich' pasele

Sba vok'al.- li mantalil li'e ja' sventa ta komon, yu'un sk'an k'eltik ta jtekeltik ta jlumaltik chiapas, ja' mantalil el chapbil ta vakvok'al , ch'akal ta xotal "a", li ta smukul vunal smantal jlumaltik chiapas, sventa li svinajelsel xchi'uk jamal a'yejal ta komon

oy ta sba spukel ya'yejal yo jech xich' na'elti oy ti vinajesele, ti ja' jtos ich'el ta muk' skotol jnaklejetik li oyuk li jamal ya'yejal li abteletike, kuksi abtelalil bu nitil ta ajvalile, jech kucha'al jpas mantaletik, ajvalil, jchapanej k'opetik, tsobol volol j-abteletike, pask'opetik, j-ak' koltaetik, xu' mi ta jun yajval ja' no'ox venta mi ta stunes stak'in sventa jlumaltik, ta spas abtelal sventa jlumaltik chiapas.

Oxkoj a'yej

Ta kuxlejalil li smelolil lo'il, ta smelolil lo'il abtejel xchi'uk sjambaik jpas abtejetik.

Ja' no'ox skojal k'op

a'yej pasel

Vaxakib mantalil.- li snail xchi'uk li buch'utik subjilik ta ko'olal smelol xchi'uk stajel no'ox ta muk' xchi'uk sk'an chanubtasik xchi'uk xcha'nuptasik li japs abteletik ta yosilal chiapae, ta a'yej ta sna'el li yochebal a'yej.

Ja jech no'ox, li snail ta jmoj xhi'uk li tsots tsakbili smelolal, sjambeik smelol ya snail chanvunetik ja' jech xchi'uk l jalala stsobble 0 makalal, stsobblej li jnaklometik ja' jech mu'yuk sventa jpas abteletik, te ta pasel tsobblej ta chanel vun k'ucha'al lo'iletik, abtelal mexa, tsobail, ak'el ta muk slekil smelol abtel, xchi'uk yantik abteletik , sk'elojik batel skotol li yantik tsoblejetik ta nailtik li ta jlumaltik, yich'ojik ta muk li spasel kuxlejaltik li smelolil lo'il, yochebal ta a0yej xchi'uk xchabijel li sbitik vo'vinik antsetik.

Balumenb mantalil.- li snail, ta yu'unel skotol k'usitik yich'oj ta muk' xchi'uk k'usitik yantik tsoblejetik oy xu' spas sventa:

ak'el ta ilel li jpas abteletik ta snail chanvuneik te yich'ijik ta muk' li smelolal li ochel ta a'yej ta svunel chanubtasel ta yich'el yipal chanvune k'ucha'al sba chanvune, chibal chanvune, yoxibal chanvun xchi'uk li pajel p'ijitesel, jech k'usi sventa chanubtasel li jchanubtasvanetike ta chanubtasvanej lek ya skiebal chanvun xchi'uk ti bu oy a'yek mantal yu'unik.

pukijesel ta snail jpas abteletik jech jamalik xchi'uk makalik ya chanubtasvanel o'olil xchi'uk sjunul chanvun, yich'el ta muk' lo'il a'yej ta tsobletik sventa yich'oj li kocheltik jamalal xchi'uk li ak'el ta muk' atotal tak'in, ja' jech ak'o yotesik ta yuk li svunal xchi'uk mantalil chanvune, ja' jech te k'usi spasik lek ta smelolal chanvun, xchi'uk ti yech'omal chanvun.

slikesel ta ak'el k'usi ta snailvunetik jech k'uch'al tsobble p'ijemik ta yavil snak'obil, ta ich'el ta muk' spasel snail bu chak'it li k'unel pasel li mantali sventa ochel ta sk'op a'yej jamal xchi'uk li bu ta sa'el a'yej li lok'emik talel sujelal li smelolil lo'il ja' k'usi chal li mantalil li'e xchi'uk yantik mantaliletik jpasbilik.

alel smelol ta snailalik komon chanvun xchi'uk nak'ilik snail slajel koj chanvun, li sch'iesel ta olil p'ijubtasel, pukijesel xchi'uk jchanubatasvanej svetan smelolil lo'il xchi'uk smantalil ta ochebal a'yej komonal.

spasel chapal sk'oplal xchi'uk li snail komon chanvunetik sventa smeltsanel xchi'uk ta stanibel sk'oplal li abteletik pasbilik chich'ik ta muk' kuxlejajil li smelolal lo'i, ak'el lek ilil xchi'uk smantalil yochemal ta a'yel komon.

slikesel ta spasel moj k'op xchi'uk jpas mantaletik ta yosila mejiko, yosila chiapae xchi'uk jujun teklumetik yich'io li chiapae, li yich'el ta muk' li jnaklometik xchi'uk stsojblejetik ta

jujun p'ijesvanej k'op xchi'uk abtel bu yich'ijik ta smelol li stanibel sk'oplal li kuxlejalil li smelolal k'ope xchi'uk jech sventa smantalil li a'yej komon k'op.

spasel stuk'ibtasel sksemolol k'u svunaletik yu'un sventa skotol jnaklometik, bu scholbe lek xojobinan stuk'il smelol xchi'uk k'un stuk'il ta ich'el ta muk' xchi'uk sventa k'uxixi smelol ta pasel ak'o spas li mantalil sventa ka'nej a'yej ta buch'utik subjilik yak'el.

smeltsanel svunel ta chanubtasel li buch'utik stunil li smantalil yochebal a'yej komon sventa ch-epaj toyel li pasel mantalik xchi'uk yich'elta muk sk'oplal li jujun vo' stsojble li a'bolsbaik li te naklometike.

juk'el lek svunal bu xu' yak' ak'o stajik ta tunel sjeltos stsob nakulmetik li spasobil stuk'il sventa spasik li oy ta mantalil ya yochebal k'op komon, jmoj ko'ol k'ucha'al sjoyjolel kuxlejal.

ch'iel pasel tajimol k'oplal chi'uk snail stsobble spukel vun xchi'uk sbnail komon vunetik, snail pajel chanvunetik, snail jpas abteletik xchi'y lek chanemik pasel abtel, svunal sventa ta koltajel xchi'uk stuk'ibtasel smelol li buch'utik stunik pasel li'e mantalil sventa yochebik sk'anel li komon a'yej, ich'el no'ox ta muk' li stsobblej a'bolsbajik nklometik.

koltavanej xchi'uk li buch'utik subjili pasel li'e xchi'uk jpas abteletik sventa li naklometik sventa ka'el ta pasel stuk'ibtasel semlolal svnetal kolatavanej ta pujkijesel xchi'uk smeltsanel k'opetik sveta pas jamal abteletik.

lajuneb smantal: li buch'utik sujesbil pasel xkoltavanik ta ko'olal xchi'uk li snailal li svunaletik de chanubtasvanej y xchi'uk yach'ubtasvanej k'usi li'e chak' ya pasel, k'ucha'al sk'an ts'ibijak svunal li koltavanejel lek smelolal jech k'uch'al lek sventa li mantalil li'e.

buluchib smantal: li snailal ta skoltasbaj xchi'uk li jpas abteletik ta yantik koj yabtelik chanobvun sventa smeltsanel svunal xchi'uk pasel sk'opal ta vunetik jech ta ech'ik smelol chi'elaletik ta smelolil lo'il xchi'uk statsal smantalil ta yochebal a'yej komonal, jech k'uxi sjamel lo'ilal, li smelolal lo'il a'yej, yak'el ta ak'el abtel, jamal spas mantal, li sju'el ich'el ta muk' jnkometike, jpas abteletik naklometik, smakel ti elk'anel tak'in, lek spas mantal chi'uk li xchibael li sbijiletik naklometik.

buluchib smantal: li snail chanobvunetike xchi'uk yantin snail stoyemal chanobvunetik jecha k'ucha'al komonal jech makalbinik, ak'o spasisk yich'el ta muk smelol sventa yich'ik chanel smantalil jech k'uxi chal li ba'ay to'oox smantalil te ta svunal chanel vune yu'unike ta xchankojal, svo'kola xchi'uk svakojal chanvun, ja' jech smelolal sventa ich'el ta muk' smatalil, smeltsanobil komonal, sjamel chapobil xchi'uk chapobil atolajel.

oxlajuneb smantal: li snail xchi'uk buch'utik sujesbil spasel, xu' me spasil komon abtel, komontasik sp'ijilik xchi'uk sbisik komon vunetik, li bu yu'unik sju'es yabtelik sp'ijilik, ja' k'ucha'al sko'olalil, smojalik sko'olalik ta sp'ejel yosila mejikoe, ja' jech skotol li stsobblej sp'ejel mejiko, jech k'uxi yan balumiletik, sventa ta ak'el stsatsub sch'ielal smelolal li kuxlejal smelolal a'vej xchi'uk spasel stsatsal mantalil vo'vinik antsetik xchi'uk muk'at mantalil li ta ochel ta aa'vej lo'il komonal yu'un spas abteletik.

chanlajunebal smantal: sventa spasel sujelal li mantalil li'e, lo buch'uk sujesbilil spasel xu'me spasil sch'iel xchi'un yu'untasik, ta junjunal k'ucha'al xu' spasil komon sk'oplal xchi'uk yantik buch'ik sujesbilil, stuk'ibtasel semelolal sventa yak'el ta pasel k'usi yich'ojik ta muk' svunal:

toyesel skoj li spasel nelel smelol li stak'el spaseil li'e mantalilal.

ta lekubtasel ya yochebal li a'vej k'op komonal sventa stsobblejtik naklometik.

k'unibtasel yu'un li naklometik ta yochebal ta pasel li mantalil ta yochebal a'vej k'op.

pasulanel syochebalil k'usi oy a'vej k'op.

ak'el ta ilel ta yelov snail li nelel spasel li chapbenal k'usi xk'ot ta pasel ta syenalil li yochebal komanl a'vej k'op.

li snail slok'es chapbenal smeletil lo'il chbein, ja' ta ich'el ta muk' li sk'oplal spablik yu'un li talelal sjunul yosil mejiko, smeltsanibilik sventa jutesel buch'utik sujesbilil ak'o staniesik spilonal a'vej k'op ja li k'usi chal li mantalil li'e ja' ta ko'olal xchi'uk li komonal mantalil ta yosila mejiko.

li sk'oplaletike yich'ojik ta stojolal li vune, jech k'ucha'al oy yantik, slikesel ta ak'el li cha'koj stunesel ta a'vej k'op k'usi lajlok'esik li sujesbilil spasel mantal, ich'el ta muk' li sk'an stsobblej naklometik, ilbilik xa xchi'uk li stuk'ibtasel smelolil ak'bilil xa ba'ay to ta pasel.

Chankoj a'yej

Ta snail yohebal a'yej komonal

sba k'op

schobil smantalil ko'olal

Li snail ja' stuk no'ox koltavanej, yojtakinobil sk'oplal yabtel, kolentsbail, jmoj sk'op xchi'uk stsobolik, ilbil xa smelolil ta tuch'emal sk'op viii ta smantalil 116 ta smuk'ul mantalil k'op yu'un slumaltik méjiko xchi'uk ta smantalil 90 ta smuk'ul mantalil k'op yu'un slumaltik chiapas, ja' yich'obe smelol ak'o xk'ot ta spasel li yabtel ta a'yej komnal sk'oplal, ta ochel ta smantalil ta komonal a'yej k'opxchi'uk snak'el li sbijik vinik antsetik li bu oy yich'ijik li buch'utik sujesbilil spasel yabtelik ta yosilal chiapae; ja' li'e oy la yu'un stsalsal smantalil xchi'uk snailal stuk no'ox, stuk no'ox spas mantal ta stuk'ibtasel yabtel, ta koltavanej, stunesel xchi'un snopel yabtel, ja' jech k'usi chich' ta muk' ti k'uyepal sk'an stun stak'inxchi'un sk'el k'uxixi sk'an stsob sbaik, jech k'uxi ak'bil smelolil ta jchaa'koj k'op ta smantalil ta chibal a'yej yu'un li smantalil yosila mejiko xchi'uk li'e mantalil.

jcha'koj k'op

Te svueltaketik

Svuklajunebal mantal.- li snailal oy la yu'un tejik svueltaetik:

xcha' yalel snopbenal k'usi xlok' ak'el smantalil xchi'uk te xlok'ik ta smuk'ul mantalil k'op yu'un slumaltik méjiko ja jech ti ta smuk'ul mantalil k'op yu'un slumaltik chiapas, te sjinal li' manatali xchi'uk li'e mantalil.

yich'el ta stsobvojel li stsoblej sp'ejel stalel stsoble, sk'eel no'ox li stuk'ulanel ta spasel xchi'uk xchibil mantal slok'es li'e, ta chapal k'op xchi'uk k'usi pasbil ya sp'ejel mantal.

ohtakinel, jutukibel xchi'uk ta k'elel ta chapel li sk'usitik ak'bil k'ucha'al ta buch'utik sk'anik ta skoj li smelol yu'unik li buch'utik oy smulik, jech k'usi tik'bil mulil yu'iun mu'yuk laschapbej sk'oplal li xojovenal osil albil mantalil ta sk'oplal vakib a'yej mantalil vun li'e

li ak'el sujelal ta tana li'e xchi'uk snelesel ta pasel mantal te li slajelal sk'oplal li mantal li'e tsots sk'oplal ja' sk'al chapanel li spasel yalel sk'op li'e.

ak'el sk'oplal te ich'bil smelolal ta snail sjunlele yosilal mejiko sveta k'usi chojtakin li svunaletik oy ta k'elel toja' jech k'uchal yipal sk'op yech'emal jech sk'an-o.

slikesel ta tuk'ilanel li yich'el ta muk' li sk'opal oy sventa yochebal ta a'yej k'op ta ko'ol smelol xchi'uk stik'esobil sp'ejel k'usi li slok'es stalel sjunlel yosila mejiko.

slikesel ta ak'el a'yej kuxlejal li smeletil lo'il ta stalel chanvun ta yosilal chiapae.

slikesel ta ak'el spasel muyesel ta ik' li a'yej xokol lo'il bu oy ta sk'obil li jpas abteletik xchi'uk sventa ta tunel li sjelasobil k'op ta ik', jech k'uxi xalbe sk'oplal li stalel sjunlel yosila mejiko.

ak'el a'yejel lek chapal smelol li jpas abteletik li buch'itik ch-atajeik ta tsoblej yu'un smelolal lo'il, li bik'it snail semlotal lo'il xchi'uk li jpas abteletik tsots sk'oplal yabtelik li buch'ik chak'it li a'yej k'op, xkoltavanik yabtelik li buch'ik chak'it li a'yej k'op smeletilil, yochebal jamal a'yejxchi'uk chabijel li sbi li ants viniketik.

snakanel abtejel smeletil lo'il sventa ak'el ta a'yej li smelol mantalil svuel tak'in, svuele naklometik xchi'uk kuxlajel ya sp'ejel lumaltik, ja' jech k'su smelolal slok'es li stalel sjunlel yosilal mejiko.

sts'ibajel jmoj sk'opal pasel abtejel xchi'uk yantik jujuntal ak'o pasik spukijesik li a'yej li ta mantalil li smelolal lo'il.

sts'ibajel jmoj sk'opal pasel abtejel xchi'uk yantik te oyik ta jtsobble nakaletik k'aluk li yabtelik xu' no'ox ich'bili ta muk ya skotol nalkolemtik.

sts'ibajel jmoj sk'opal pasel abtejel xchi'uk yantik te oyik ta jtsobble sventa pasik nelel li svueltaik xchi'uk slikesel ta ak'el li lek pasbilik tana li'e.

slikesel ta ak'el li ko'olalyabtelal yu'un te svuelnalik.

koltajel sbaik li jpas yip abteletik sventa li smelolal ta yochebal li a'yej skotol, ja' jech li oy xcha'k'elel yanvelta sk'oplal, ta xich' pasel ich'bl ta muk' skotol li oy a'yej ta bats'i k'opetik xchi'uk oy yochebal ta svunetik sventa jech lek k'elbil xchi'uk a'ybil no'ox ta bats'i k'opetik, xchi'uk jech, ta xich' pasel mi oy k'usi sk'an tuk'ibtasel, me yu'un ja jvo' vinik antse yu'un jeltos xkuleljal.

sk'ot ta pasel li smelolal yochebal a'bolsbajik jtsobblejetik xu' pasik, ta ko'olal smelol, li yich'el ta muk' li ta yochebal ta a'yej komon k'op.

slikesel ta ak'el smakel sk'oplal me yu'un sk'elo xa li stsoblej, abtejel ta smakel chopolal sts'ib antejelsventa skotol li matal pasbil yu'un muk'ul stsobble ta yosilal chiapae sventa bu mu'yuk chak'ta ilel a'yej k'op xchi'uk li chabiel sbijiletik te ants viniketik.

ta sts'ibajel xchi'uk ta pukijesel li pasbilik abteletik sventa jinesel xchi'uk jamasel li ojtakinel venta li mantal li'e.

ak'el ta ilel te ta snail bu xu' pasik li k'aluk oy smul yu'un mu'yuk la spas li abtel li ich'bil ta muk' li'e mantalil xchi'uk yantik k'op oyej, jech ta pasel jinesel smelol ta snail yich'ojik ta muk' li mantalil li'e li k'aluk mu'yuk la snelesik yabtelik yet'esel li a'yej xchi'uk ta ak'el li sk'elobil me oyej.

XX. Yak'el xchi'uk spasel li tojel mulil, k'usba tsakal komel, lek chapal komel k'usba chak' ta ilel li mantalil li'e.

XXI. Spasel li yak'el ta ojtakinel xchi'uk li snailal tsobajel ta sjunul slumal mejiko xchi'uk sp'ejel banamil, ta snopel lek xchi'uk k'usba ta pasel abtelal ta yochebal a'yej ta komon xch'uk xch'abiel li ojtakinobil ta jujuntale.

XXII. Ak'el ta ilel ta chanubtasel li k'usitik lek oy jamal jbankilal tunele, smeletil lo'il, yak'el ta na'el, yak'el ta ojtikinel ta jnaklometik, yochebal xchi'uk yach'ubtasel ta p'ijilal abtel.

XIII. Albel sk'oplal k'usitik lek ta pasel li jtuneletik subjilik ta abtel sventa xchapanel, yak'el ta pasel xch'iuk ta svinajesel k'alal lek yabtelanel li ach' snailal jbankilal tunel bu chich'batel ta sk'ob sventa xkuxlejal naklometik.

XXIV. Koltael ta abtel, li jtuneletik subjilik xchi'uk li buch'utik ba'anem ta komon jteklum sventa spaselal abtel ta komon xchi'uk yak'el ta ojtikinel stunesel ich'el ta muk' jteklumetik k'alal chlik ta jamel abtel ta snailal jbankilal tunel.

XXV. Spasel yu'un stukik cholbil mantalil xchi'uk sk'elel batel spasel mantaliletik.

XXVI. Li k'usitik yan ta sba li mantalil vun ta komon, mantalil vun li'e xchi'uk yantik bu stak' pasele.

Li snailale chak'batel spukinel stanibel sk'oplal li yojtikinobil a'yej, ta xchotanobil sjunlejal yosilal Mejiko, k'usba ta spas li yabtele te tsakal komel ta mantalil vun ta komon.

Capitulo III

K'usba chapalik

Svaxaklajunebal mantal.- Li institutoe ta xchapansbaik ta oxvo' komisionaroetik, li june chkom ta sba li komisionaro preserente, buchu ta sbain li abtelale.

Li buch'utik cht'ujbanik sventa buch'u chkom ta comosionaroetike ja' li konkreso ta estaro, jech k'usba ta jcholbetik talel smelolale:

- I. Li snail xchapanobil ta estaro, ta slok'esbe junuk svunal sventa ak'u buch'uk no'ox jnaklomal sk'an chkom ta komisionaro, xu' stsak sbi.
- II. Me laj k'u sjalil ta tsakel li biiletik sventa buch'utik tsk'an chkomik ta komisionaroe, li konkreso ta estaroe ta spukin k'u yepal oy buch'utik tsak

sbiike, skomtsanan buch'utik chapalik li k'usitik tsk'an li ach' mantal vune, ja' jech chbat no'ox li buch'utik chich'ik t'ujele.

III. Buch'u sts'akij ta pasel yu'unik li buch'utik tsk'an chkomike, chich'ik takel ta ik'el sventa chak'sbaik ta ilel ta jujuntal ta xjelav ta sja'k'obil k'usitik ta lo'ilajel ta komon, ta stojolal konkreso ta estaro.

IV. Me laj li k'u sjalil chak'sbaik ta ojtikinele, li konkreso ta estaro ta spasbe k'usba ta pasel li buch'utik jelavik sventa xu' chkomik ta komisionaroetike k'usba albil smelolale, ak'u oyuk yoxchopol sventa li komisionaroetike, xchi'uk chak'ik ta ojtikinel ta yorail konkreso, sventa slo'iltajik xchi'uk, me

V. mo'oje, ta yet'esik.

VI. Cha'vok' ti ta oxvok' riputaoetik te oyike, ta xet'esik o mu xet'esik li vun bu chich' ak'bel yojtikinike. Me mu'yuk bu la yich' t'ujel li k'usba malabil to'oxe, li konkreso ta estaro ta xak' ta ojtikinel yan ja' to me la jyich' tajele.

Ta spaselal li snailal sk'an me k'elel lek yu'un chapal chap ta vinik antsetik xchi'uk yu'un k'u x-elan tsobolik ta komon ta stsakik ta muk' li krisianoetik buch'u sna'ik lek smelolal li mantal vun li'e. ja' li k'usba cholbil smantalil ta vaxaklajuneb xch'avinik mantal vun ta smuk'ul mantal vun.

Sbalunlajunebal mantal.- Sventa ak'u stsak sbiik ta komisionaro ja' sk'an:

I. Jnaklom sventa slumal chiapa buch'u lek sna'be smelol yich'el ta muk'.

II. Yich'oj ts'akal lajun xcha'vinik sja'bilal k'alal chich' ak'bel li yabtele.

III. Mu'yuk bu ech'emik ta abtel ta tsombanej ta junuk partiro sventa sk'elbel xkuxlejal jnaklometik, me ja'uk al mantal ta jun ch'ulna, me ja'uk oy yabtel ta jun snailal k'u yelan tsobolik li estaro, k'alal no'ox oxib ja'bil ech'em sjalil.

IV. Lekuk ech'em ta yabtel ti k'usitik spaso ta yu'un skotol jnaklometik o me ta yak'el chanvun, me oy snitulul li k'usi ta spase; ja'uk oy sjunal sventa xchanobvun xchi'uk sk'elobil xchanobvun, ja'uk jech no'xtok chanib ja'bil sna'el spasel li yabtele.

V. Lekuk sk'oplal ta spasel yabtel, oyuk lek stuk'il xkuxlejal xchi'uk mu sna' x-elk'anban, lek krisiano ta spasba.

VI. Mu'uyuk bu yich'oj chukel me albil k'u sjalil ch-och ta chukel ta skoj spaso smul.

VII. Mu'yuk bu makbil yabtel sventa ch-och ta yabtel ta komon yu'un krisxanoetik.

Jtob mantal.- Li jtakbanejetik ta mantale chjalijik jukub ja'bil li ta yabtelike. Me oy bu chkom xokol junuk yabil abtelale manchuk mu'yu bu lajem k'u sjalil stsako li yabtelike, li ach' tsak biile ta xich' 'albel sk'oplal k'alal to ta xcha'vinik k'ak'al ja' to me la yich' alel li buch'u mu'yuk buch'u te oye.

Jun xcha'vinikal mantal.- Li abtelil ta jtakbanejetik ta mantale lek ta pasel ta komon xchi'uk k'usiukal yan abtel, albil mantal o jtakel ta mantal, manchuk me lek tojbil o mu'yuk, ja'uk no'ox me ja' jchanubtasvaneje o mi abtel ta stojol ajvalil bu mu'yuk no'ox tojbilike ja' venta me mu'yuk bu smaksbaik li yoraile, k'usitik mantal yich'oj xchi'uk k'usitik k'otem ta spasel ta stojol ta yut li snailale.

Chib xcha'vinikal mantal.- Li jtakbanejetik ta mantale ja' no'ox stak' xich'ik lok'esel ta yabtelik bu albil smelolal ta xchanibal sbiil ta muk'ta mantal vun ta sp'ejel slumal mejiko xchi'uk chich' ak'el ta chapel ta buch'utik sk'elik xkuxlejal lumetik.

Oxib xcha'vinikal mantal.- Me oy chlok' ta abtel jun jtakbanej ta mantal, sk'an chak' ta jpok vun tsibabil k'ucha'al li slok'ele j ata takbel li preserente ta mesa directiva ta snail xchapanobil lo'iletik ta estaro xchi'uk jtsop tsobajel ta snailal li institutoe, te xchapan komel k'usi k'ak'alil chk'ot ta pasel, ja' jech me chlik ta chapel yu'un li snailal xchapanobil ta estaro k'usba chal ta mantal yu'un yosilal mejiko xchi'uk li mantal vun li'e ak'u xich' ak'bel yabtel li buch'u chich' ta sk'ob li abtele.

Chanib xcha'vinikal mantal.- Li jtakbanejetik ta mantale xu' spasbeik sjunal sventa mu'yuk bu ak'bil stojolik k'alal ta vakib u. li sjunale ja' chich' k'elel ta

jtsop tsobajeletik ta snailal. Li cholbil mantal ta yuy li institutoe chal jamal k'usitik tsk'an sventa pasel li sjunal sk'anobiltak yochebal xchi'uk ta xchapan batel smeltsanel.

Xchankojol k'op IV

Ta jtsop tsobajel

Vo'ob xcha'vinikal mantal.- Li institutoe oy me yu'un jtsop tsobajel ti ja' snailalik li jtakbanejetik ta mantale ja' bu ta spasik ta komon li k'usitik sk'an pasel li ta mantal vune, li k'usitik chk'ot ta pasele ja' me sventa skotolik ti jtakbanejetik ta mantale, manchuk me te oyik o mu'yuk bu te oyik k'alal k'usi chk'ot ta chapele.

Vakib xcha'vinikal mantal.- Li jtsop tsobajeletike ja'ik li colegiado superior del instituto, ta sbaik xcha'biel ak'u xk'ot ta pasel skotol li k'usi chal ta muk'ta mantalile, lek stuk'il xchi'uk sjamle smelolal, yochebal li k'usi ta jk'an ta jna'tik ta komunal xchi'uk xchabiel kojtkinobiltik ta jujuntal, ja jech no'xtok sk'eel lek stuk'il, lek smelelil, stuk'il abtel, spasel abtel, stuk'ulanel k'usi chk'ot ta pasel, sna'el spaselyabtel, ko'ol smelelil xchi'uk yepal stanijel spukinel bu chak'anan batel ta ojtikinel skotol li yabtel snailale.

Vukub xcha'vinikal mantal.- k'usba chal li ta chanlajuneb svinikal mantal li'e, li jtakbanejetik ta al mantal preserente ja' me ta xet'es li jtsop tsobajele. Me mu'yuk bu te oye, ch-och ta sk'exol buch'u junukal t'ujbil ta Jtakbanejetik ta al mantal sventa xet'es li tsobajele.

Vaxakib xcha'vinikal mantal.- Li ta jujukoj jtsop tsobajele ta xich' ich'el ta muk' li buch'u chk'otike manchuk ja'uk no'ox chib ti jtakbanejetik ta mantale, xchi'uk no'xtok li jtakbanej ta mantal peserente. Lis k'usitik chk'ot ta nopel xch'uk chk'ot ta chapel ja' chich' ich'el ta muk' li k'usi chal ti yepale. Me oy k'usi chk'ot ta chapel jmoj sk'oplale, li jtakbanej ta mantal peserente ja' chal buch'u chak'.

Ta jujukoj jtsop tsobajele ta xich' pasel ta ordinarias xchi'uk extraordinarias. Li tsobajel ta skotol k'aka'le ta xich' pasel k'usba chapanbil ta kalentario bu

yet'eso li tsobajeletike. Li tsobajele ta xich' pasel k'alaluk ch-ik'vanik li jtakbanej ta mantal peserente ta chanib ora sjalil sk'an.

Baluneb xcha'vinikal mantal- Li jtakbanetik ta mantale mu me xu' xiktabaik ta sva'anel sk'obik k'alal me oy k'usi chk'ot ta chapel me la jyalik li jtsop tsobajeletike, ja' to me oy k'usi mu xu' ta ilele bu tsakal ta ach' mantal vune. Li jtakbanejetik ta mantale sk'an chk'oti skotol velta li ta tsobajel bu chalik ti jtsop tsobajeletike, me mo'oje chalik k'ucha'al ti mu xju' yu'unike.

Lajuneb xcha'vinikal mantal.- Li junetik xchi'uk li actaetik bu k'otemik ta chapel, jech k'ucha'al estenográficas ta skotol bu k'usitik chapajemxa bu yet'esojik li jtsop tsobajeletike, ta xak'ik ta ilel ta komon, ja' to me oy k'usi mu xak' ak'el ta ilel li ach' mantal vune.

Buluchib xcha'vinik.- Ja' ta sk'obik li jtsop tsobajeletike:

- I. Yak'el li cholbil mantal ta yut li snailale, sk'elobil k'usba ta pasel xchi'uk k'usitik yan sk'an pasel ak'u lek chapal oyik.
- II. Akbel yabtel li abteletik yu'un skotol jnaklometik ta institutoe bu chapal li ta reglamento interior, me mo'oje, chapanel li slok'elike.
- III. Spasel cholbil mantal, spasobil abtelal, k'usi chk'ot ta pasel, yak'el ta ilel ta pasel, sk'otebal ta pasel, sa'obil smelolal ta pasel, sts'akubtasobil mantaliletik ta k'usi lek ta pasel, ta jujuchop pasbil li smelolal k'usitik chapal ta pasele, cholbil batel ta pasel xchi'uk bu stak' ta jelubtasel lek, bu sk'anik stuk'ulane li k'usi chk'ot ta pasel k'usba chal li mantal vun li'e.
- IV. Lek sk'elul ak'u xk'ot ta pasel li k'usitik ak'el ta ilel ta komon ta yut li institutoe k'usba tsakbil komel li ta ach' mantal vune.
- V. Ak'bel smelol li sk'elbeel xkuxlejal lumetik xchi'uk xchapanel ta komon li instotutoe.
- VI. Yet'esel li sjunaltak bu stak' k'anel k'usi ta jk'an jna'tik ta komon.
- VII. Yet'esel li abtel sventa tsatsal mantal bu chtun stojol ta jujun ja'bil li instotutoe.

- VIII.** Ak'el jnopbentik xchi'uk albel smelol sventa k'usitik xu' smeltsaj li mantal vunetik li'e, ja' jecho no'xtok k'usitik stak' spasik li sujetos obligados oy ta sbaik spukinel xchi'uk sk'eel li ach'ubtasbil mantal vun li'e.
- IX.** Yach'ubtasel li bu pukinbil vun ta jujun ja'bil ta sjolanantak, xchanel o sts'ibajel lo'il sventa spaselal li mantal vun li krisxanoetik sbainojik abtel.
- X.** Scha'biel li abteletik yu'un skotol jnaklometik ta instituto ak'u xch'unik mantal k'usba chal li tsatasl mantal ta skotol xch'iuk li mantal vun li'e, ja'jech no'xtok k'usba chal li cholbil mantal ta yutilal xchi'uk li yantik mantaliletike.
- XI.** Ojtikinel li tsibabil lo'il bu stsk'an chak' ta ilel li Contralor interno ta institutoe.
- XII.** Spaselal xchanel abteletik sventa instituto xchi'uk buch'u chkom ta tsots yabtel, ja' jech no'xtok k'usba ta pasel sventa chich'ik t'ujel xchi'uk ta ak'bel yabtel li abteletike, k'usba chal ta cholbil mantal ta yutilal.
- XIII.** Xchanel skotol k'opetik bu xlik ta yut li institutoe.
- XIV.** Alel lek li akuerdoetik bu ji yich' tsakel ak'u lek xk'ot ta pasel li abtelaletik bu yich' ta alel ba'ie.
- XV.** Xcha'biel li mantal vun ak'u xk'ot skotol ta pasel li k'usi chale xch'iuk k'usitik yantik stak' ta pasel.
- XVI.** Li yantik k'usitik oy ta sba li mantal vun li'e, li Reglamento Interios del instituto y la normatividad aplicable.

Ta spaselal li abtel ta sba li jtsop tsobajeletike, ta me sk'an sk'el xch'iuk spasel skotol li k'usitik chich' albel yu'un li consejo consultivo me la jyal me xljelav li k'usitik chal li mantal vun li'e, mu'yuk bu junukal sk'an tsakalik ta jmoj.

Buch'u yich'oj ta sk'obik tsatsal abtelal

Lajcheb xcha'vinik mantalil.- K'usitik oy ta sba li buch'u yich'oj ta sk'obik li abtelale:

- I. Ta spasik tsobajel ta tsop tosbajel xchi'uk stajik st'ujel li k'usitik chich' alel ta tsobajele.
- II. Ak'el ta muk li k'usitik chapel ta jtsop tsobajele ta k'usiuk xchapelal bu oy ta sk'ob li snailale.
- III. Ak'bel li jtsop tsobajele li a'yej ja' ti bu junukal k'anbil bu oy yich'oj ta venta.
- IV. Chiktasba komel ta anil k'alal xchk'ot ta ojtikinel bu oy k'opetik o mi k'usi chk'otanan ta pasel bu mu xak' ta sk'elel xchi'uk meltsanel bu oy ta sba ta yu'un stuk, ta yabtel xchi'uk lek stuk'il.
- V. Koltabanej ta stojolal li peserente buch'u yich'oj ta sk'ob li abtel ta spasel li sjunal ta jujun ja'bil sventa li snaile.
- VI. Yak'bel ta ilel li peserente buch'u yich'oj ta sk'ob li abtele sk'anobil tak'in sventa ak'o lek chbat ta pasel li yabtel bu chk'ot ta pasele, ak'u me xich' ak'el ta muk' k'alal me la yich' chapanel li abtelal sventa stojol li institutoe.
- VII. Sk'anobil a'yej ta yabiltak bu junukal stak'e, te ta snailal stuk o me mu'yuk xu' ta sk'anik ta stojolal li Secretario General de Acuerdos y del Pleno, ti k'usitik stak' k'elel o chapel yu'un li estaroe. Ja' no'ox jech skotol li buch'u yich'oj ta sk'obik tsatsal abtelaln oy me lek yochebalik ta svunaltak bu nak'ajtik.
- VIII. K'otel ta chutik tsombail, tsombail, muk'tik tsombail xchi'uk stsobombail sk'elbel xkuxlejal lumetik bu chk'ot ta pasel tsobajeletik ta sjunlejal yosilal mejiko xch'iuk yantik lumetik ta sp'ejel balumil, k'alal ja'uk oy slo'ilal sventa sbainoj li institutoe xch'iuk chak'be li jtsop tsobajeletike jun svunal sventa li bu chk'otike k'usba chal li Reglamento Interior sventa li instutoe.
- IX. Li k'usitik yantik bu oy ta sba lo mantal vun li'e, ta Reglamento interior sventa li instituto xchi'uk li jtsop tsoblejetike.

Oxlajunebal xcha'vinik mantal.- Li k'usitik chal li ta jts'ok IV mantal bu ech'em xa e, jech ta alel yu'un k'opetik sventa k'usi sk'anel k'alal:

- I. Me oyuk nopol xchi'iltak ta snailal bu ja no'ox nopol, o me mo'oje bu ko'ol to xchi'ch'elik bu vok'emik k'alal to ta xchanibal o xchibal spartealik ta k'usitik chk'ot ta pasel o buch'utik chich'ik batel xchapanele.
- II. Oy k'usi sk'an ta jujuntal, ta yut snailal o me p'olmal ta komon, xchi'uk buchutik yantik bu xu' stunel ta ilel yu'une, snuplejal o me buch'utik nopol ta yutilal sna ja' ti k'usba li slibe vok' svunal mantal li'e.
- III. Me ja'uk le'e, snuplejal o buch'u junukal li ta yutilal snae o buch'u ko'ol no'ox xch'ich'elike, ja'uk k'exolil ta k'el balumil, yalel smeलेलil, yak'el komel slelkilal ta stojol sk'exol o me k'exobil jch'om lekilal ti bu junukal sk'anel buch'u k'usitik oy ta sba , me la xch'amik komel li lekilale, k'usi iktabil o k'elanvil komele.
- IV. Ja'uk me buch'u sn'abe slekilal, ts'ibajom, sbainoj abtelal, ajvalil o buch'u sbainoj xcha'biel sventa k'usi chk'ot ta pasel ta stojolal o ta smakelal li buch'utik tsk'anike.

Ja' no'ox me stak' alel k'ucha'al slikebtal mu xich' pasel batel k'usitik bu chich'anan k'elel li ta snailal mantal butik cholol batel ta mantal li'e. Mu'yuk bu jkojokal xu' pasel ta komon cholbil mantal ta slok'esel li jtakeletik ta mantal ta skoj yalel li k'usi chk'ot ta nopel ta komon tsobobail, mi ja'uk skoj li chalbe smelolal xchi'uk sjambe smelolal ta komon li k'usi chk'ot ta chapanel ta snailal o me mo'oje mu ja'uk ta skoj ti yu'un st'uj junuk jtunel abtel.

K'alal me k'ot ta ojtikinele, li jtakeletik ta mantale sk'an me ta xak'ik jun ts'ibabil vun ta sk'obik li jtsop tsobajeletike, li k'anel v'une sk'an me tsakal bu chal k'ucha'al mu stik'sbaik ta sk'elel k'usitik mu stak' xk'ota ta pasel k'usba chal li mantal li'e, ta sk'an chal yibel xch'iuk sjam smelol li sk'ope, ja' yu'un jech, li jtsop tsobajeletike ta sk'el me oy yepal sk'elel k'usi sna' li st'ujel stunel abteletik buch'utik te oyike.

Li sk'elobil k'usi sna'e chak' li jtsop tsobajele, mu'yuk stak' makel ta stojol, ja'uk jech mu persa ta stik'svaik li krisxanoetik sbajjonik abtel buch'utik ta sk'an cha'iik li k'usutik chapanbil xchi'uk ja no'ox jech li buch'u sna'ik li sa'oletike.

Chanlajunebal xcha'vinik mantalil.- Li jtakel ta mantale peserente, te chkom ta abtel oxib jabil xchi'uk me t'ujbil ta xkom ta st'ujel jtunel abteletik, mukul xchi'uk te ta jtakel abteletik buch'utik te oyik ta jtsop tsobajele, xu' me xich' t'ujel yan oxib jabil buch'u mu xich' lok'esel li k'u sjalil oy ta yabtel k'alal yich' t'ujele. Ta sk'ak'alil bu chich' t'ujele sk'an me te oyik skotolil li buch'utik jtakeletik ta mantale xchi'uk manchuk ja'uk no oy chib st'ujelal jtunel abteletik ta sbainoj.

Li jtakel ta mantale peserente ta me x-och ta sk'ob ta anil li yabtel k'alal me yich' t'ujele xchi'uk chalbe smelol stsakel yabtel ta satilal li snailal jtsop tsobajeletike.

Svo'lajunebal xcha'vinik mantalil.- Ja sventa jtakel ta mantal peserente:

I. Sva'anemal ta mantal vun li snailal ta skotol sju'veltak xchi'uk slekil spasel sk'elel stuk'ulanel abtel, ta svu'elal, k'opetik xchi'uk stojelal; ja'uk jech k'usitik yan sk'an albil lek svunal k'usba albil komel sk'oplal spaselal.

II. Sva'anemal snailal ta Consejo Nacional del Sistema Nacional, sk'elel batel k'u x-elan ta pasel xchi'uk cholbil mantaletik bu chk'ot ta aleln ta mantalil vun ta komon.

III. Yak'el xchi'uk sutesel svu'elal ta sbi li snailal sventa spasel svu'el, ta sk'elel stuk'ulanel abtel, k'opetik xchi'uk stojelal ak'u xich' ich'el batel ta muk' ta stojolal jtunel abteletik o chapanbanejetik, ta stojolal snailal jachp k'opetik o buch'utik no'ox. Me ja' sventa spasel svu'elal ta k'usi stak' xjel yavil bu sbainoj li snailale o sventa yak'el vu'elal ta spaselal, ta sk'an me k'anbel ba'i yochebal li jtsop tsobajeletike.

IV. Takel ta ik'el ta tsobajel li jtsop tsobajeletike xchi'uk ja' no'ox jech ta skoltajobil li Ts'ibajom ta komon sventa chapal k'op xchi'uk jtsop tsobajel, ja' jech xchi'uk yak'el ta ojitkinel yet'esel li cholbil mantaletik sventa chlik ta abtel.

V. Sujelal ta snopbenal li jtsop tsobajel sventa k'usitik chk'ot ta chapel bu sbainoj li snailale.

VI. Spasel, me oy ko'ol ji lok'e, chich' ak'el li lekil st'ujela jtunel abteletike.

VII. Tsobvanel o xchapanel li spasobil k'usi kotem ta alel xchi'uk xcha'meltsanel bu yich'ojik li jtsop tsobajeletike.

VIII. yak'elbatel xchi'uk sk'elel batel stuk'ulanel xchapanel abteletik, k'ulejal xchi'uk spasobil k'ustik ta snailale, ak'el ta a'iel ta jtsop tsobajel k'usba chbat li stuk'ulanel abtel k'usba ta cholbil mantal ta snailale.

IX. Alel k'usba ta pasel jujun jabil li ta jtsop tsobajel li yabtelal sventa tsatsal mantal xchi'uk k'u yepal stak'inal koltael

sventa xjelav xchi'uk chich' yet'esel, junuk velta me ech'e, li snail xchapanobil ta estaro xchi'uk buch'u sbainoj li snailal ta tsatsal pasel mantal ta estaro, xu' me xich' ich'el ta muk' ta abtel koltael ta estaro.

X. Spasel k'u yepal stak'inal ta koltael li snailal, ta ak'bil yabil ta pasel k'usba chal ta cholbil mantal ta yutilal.

XI. Yak'el ta chabil svunal ta stojolal jtunel abteletik, bu sbainojik abtel ta snailal.

XIII. Yak'el ta ojtikinel sva'anem ta tsobajel xchapanel k'opetik, tsobajel, chapanbil tsobajel, epal tsobajel xchi'uk ta snail xchapanobil bu chk'ot ta pasel tsobajel ta sjunul Mejiko, yantik muk'tik jteklumetik xchi'uk bankilal jtunel ta yan banumiletik, k'alal chk'ot ta chapel sventa ya'yejal yich'oj ta venta li snailale, ja' jech kusba komem chapanbil li ta mantal li'e o me mo'oje sk'an va'anel junuk buch'u ta sk'el batel, jech chapanbil skotol k'usitik li ta jtsop tsobajeletike.

XXII. k'usitik oy yan ta sba li mantalil li'e xchi'uk cholbil mantal ta snailale.

Svklajunebal cha'vinik mantalil.- Li jtakel ta mantal peserente chlok' talel xchi'uk chak' ta ojtikinel li chapanbil abtelal ta stojolal yoxibal svu'elal ta estaro ta snailal xchapanobil li estaroe, k'usitik k'otem ta pasel li k'u sjalil oy ta yabtel ta snailale xchi'uk k'u x-elan sbinajesobil bu k'alal sna' skotol yabtel sventa yochebal a'yej ta komon ta skotol estaro, jech k'usba cholbil smelolal a'yej ta oxibtik u xchi'uk li yojtikinobil li kixxanoetik bu sbaijonik abtelal, bu chich'batel no'xtok, li a'yej jech k'ucha'al cholbital li'e:

I. k'u yepal sk'anobil yochebal a'yej ta komon, bu ak'bilik jujun krisxanoetik buch'utik sbaijonik abtelal, jech k'ucha'al yojtikinobil xchi'uk k'u sjalil stak'obil.

II. K'u yepal xchi'uk yojtikinobil li komon tak'in bu ak'bil ta jtsop tsobajeletik

III. Li estaro ta snak' skotol li yalobil mulil bu ak'bil ta ojtikinel ta stojolal li k'uyelan tsobolik ich'el mantaletik xchi'uk yantik k'usi mu xk'ot ta pasel k'usba chal li mantal li'e.

Sventa ak'u xk'ot ta pasel li cholbil lo'il li'e, li snailale ta xchol batel mantal me ja' jech sk'an pasele me ja' jech ta xile. Li chapbil svunal ta jujun jabil li snailale ta xich' tanibel sk'oplal ta yilobil yu'un stuk xchi'uk ta yilobil smeletil ta chinam tak'in li krisxanoetik buch'u sbaijonik abtele, ja' no'ox jech sujbil me stanibel li sk'oplale.

Svak Kojal k'op VI

Li ts'ibajom ta komon chapal k'op ta jtsop tsobajel

Svuklajunebal xcha'vinik mantalil.- Li jtsop tsobajeletike sk'an me yu'unik junuk ts'ibajom ta komon, buch'u chich' t'ujel ta komon ta jstop tsobajeletike, ak'bil sk'oplal ta jtakel ta mantal peserente ta buch'utik jtunel abteletik ta yut snailalike, buch'u lek chk'ot ta pasel yabtel, jech k'ucha'al cholbil talele li'e:

I. Ta xk'ot xchi'uk chal a'yej, mu' stak' st'uj skotol velta jtunel abteletik ta jujun tsobajel bu ta spasik li jtsop tsobajeletike.

II. Spasel, xchi'uk xchabiel sventa chk'ot ta pasel li chapal k'op ta jtsop tsobajel yak'el b ata ojtikinel ta stojolal li jtakel ta mantal peserente.

III. Takel ta ik'el ta jujukoj tsobajel li jtsop tsobajeletik k'usba chal li peserente, spasel xcholel batel svunal k'usi chk'ota ta chapel ta k'ak'al ja' jech chk'ot ta alele ti sk'an jun quorum legal sventa jujukoj tsobajel.

IV. Chak' ta ch'unel li k'usi chk'ot ta chapel ta jujukoj tsobajele, k'usba yabtelik li sujbil jtuneletik ta abtel ta yantik yabiltake, ka'lal chich'anan k'anbel xchi'uk slikesbe svunal bu sk'ane.

V. Sk'anel, xchapanel xchi'uk yalbel smelol li bu chk'otanan ch'ambil mantal ta sbi li snailale.

VI. Sts'ibajel xchi'uk li jtakel jtuneletik ta abtel, skotol li k'usi k'otem ta chapel xchi'uk smeltsanobil bu chak'ik li jtsop tsobajeletike.

VII. Ak'el yojtikinik li tsop tsobajeletik sventa chk'ot spasel li skotol k'usi k'ot ta chapel bu albil ta jun tsobajele.

VIII. Sk'elel skotol k'ak'al li vunetik pasbilik ta jujukoj tsobajel xchi'uk xchapel lek li k'usi yich' chapel ta jtsop tsobajeletike.

IX. Yak'el ta sbaik sts'ibajel, snak'el xchi'uk sk'ejel li vunetik pasbilik ta jujukoj tsobajele.

X. Li k'usitik yan ta sba li mantal vun li'e, ja' cholbil mantal yu'un snailal xchi'uk mantal bu ak'bi ta sbae.

Svuk kojat k'op VII

Buch'u oy ta sk'ob ta yut snailal

Svaxaklajunebal xcha'vinik mantalil.- Li snailale oy me buch'u oy ta sk'ob ta yut snailal ak'bil ta snail xchapanobil ta estaro, ja' no'ox jech st'ujelal k'usba li jtunel jtakeletik ta abtel buch'u oy ta sk'ob sk'elel, smeltsanel xchi'uk st'unel stalel yabtelik li sk'elel stuk'ulanel batel bu chak' komel li cholbil mantale.

Li yabiltak snailale ta me xak'be yojtikin a'yej li buch'u oy ta sk'ob yut snailale chk'anbat xchi'uk ta xcha'mbe k'usitik k'un ta pasel sk'elel xcha'biel skuxlejal lumetik, stalelal mantal, k'u x-elan ta pasel xchi'uk k'usitik yan stak' pasel lek.

Li buch'u oy ta sk'ob ta yut snailale ja' me yabtel spasel chapbil svunal sventa sk'elel bu pasbilik ta stojolal li jtakel ta mantal peserente ja' me yabtel sk'elel, smeltsanel, yabtelanel xchi'uk xcha'biel ta yut k'usba chapalik li jtunel abtelaletik ta yut snailalike, yak'el batel sk'elel sventa spaselal, ja' yu'un jech, tsk'an me spas yabtel ta skoltael xchi'uk yak'el ta ilel sventa smeltsanobil li snailalike.

Sbalunelajunebal xcha'vinik mantalil.- Sventa abtelil buch'u oy ta sk'ob li yut snailale sk'an me chapanel li k'usitik cholbil talel li'i:

I. K'alal me yich' ak'bel li yabtele ta me sk'an oy no'ox vo'ob jabil ech'em ta abtel sventa oy ta sk'ob k'usitik spikel o xchapanel k'ulejal.

II. Chapel k'usi k'ak'al yich' yabtele ja' no'ox ta sk'an vo'ob jabil sjalil, xchi'uk chapal lek svun bu ko'ol ta yabtelanel ta xchapanel k'ulejal, ak'bil o lok'esbil ta jtunel abteletik o snailal chanob vun bu lek smeletil.

III. Ojtkinbil ti ja' lekil kuxlejal krisxano o lek na'bil stalel ta abtel xchi'uk mu'yuk bu ak'bil svunal sventa chukel bu oy jkojukal spaso smul o me oy tik'bil smul bu xu' x-och o ta chukel.

IV. Sk'an me mu'yuk bu tik'il o me ochem ta yan snailal chapvanej bu abtejem xchi'uk ta yan snailal me la sk'an chanib jabil yorail k'alal sk'an to'ox yich' ak'bel ta sba li yabtele o me oy ech'em ta abtel ta sk'elel batel abtel xchi'uk sk'elel chopolil abtelal ta yan snailal.

V. No estar inhabilitado para desempeñar un empleo, cargo o comisión en el servicio público.

V. Mu'yuk bu tuch'bil yabtel sventa xu' ch-abtej, o me sbainoj jtakel ta mantal ta komon.

Vaxakskojal k'op VIII

K'usitik oy komon ta yu'un li snaiale

Cha'vinik mantalil. - Li k'usitik oy ta komon yu'un li snailale chapabil me ta:

I.- li k'ulejaletik slok'es ta jujun ja'bil li snail xchapabil ta estaro o li tojolil bu ta xch'am batel k'usba chal li snailal ta koltael tak'in ta sjunul estaro.

II. Li k'usitik oy stak' xjel yavil xchi'uk k'usitik mu stak' xjel yavil xchi'uk yantik slekilal bu xch'am sventa spaselal yabtel, manchuk me ja'uk yu'un li jtunel jvu'el ta

mejiko, ta estaro xchi'uk ta jun jteklum chak'ik k'ulejal sventa abtelanel o me k'usitik ta yan chich' tubnel.

III. Li slekilal jteklumetik xchi'uk bu chak'ik k'ulejal, skotokil no'ox yorail ta sk'ob li jtunel jvu'el ta mejiko, ta estaro o ta jun jteklum, ta skotolal lumetik, buch'utik oy stajik ta komon nailaletik, o me junjuntal yajval ta sjunul slumal mejiko o ta yantik jteklumetik ta banamil.

IV. Li k'usitik k'elanbil, buch'u chak' komel slekilal ta sk'exol xchi'uk bu melel iktabil bu yich'nan spasel ta sba xchapelal li abtele.

V. Skotol li yantik tojolil xchi'uk lekilal bu sbainoj, ta xch'am o xu' ta staj ta yantik abtel.

Jun yoxvinikal mantalil. - Li snailale ta me sk'el stup'ulanel li sk'ulejal k'usba chal li mantalil vun li'e, li yantik cholbil mantaletik bu ak'bil ta sbaik li jtsop tsobajeletik, tsakbil batel k'ucha'al li'e:

I. Ich'el ta muk' li koltael ta tak'in tsk'an me xchanel ta slikeb no'ox, slekil spaselal, slekil smelil, lekil snopbenal xchi'uk slekubtasobil ta pasel yabtelanel li koltaobil tak'ine, chkom ta yich'el ta muk' jnaklejetik ta jteklume.

II. Ta spasel sjelombail, ta yich'el ta muk' li koltaobil tak'ine, xu' me stunel bu cholbil batel mantal sventa tsatsal k'opetik ta estaro, me mu xmakvan ta be li yan va'aneme, xchi'uk yabtelaltak stuk li snailale.

Chib yoxvinikal mantalil. - Li yepal sk'ulejal li snailale ta me xich' k'elel lek xchi'uk k'elbel smelol k'usi chich' pasel k'usba cholbil ta mantal vune.

Oxib yoxvinikal mantalil. - Skotol abteletik bu ch-abteik ta stojolal li snailale ja' me buch'utik lek ojtikinbilik xchi'uk jech chich' pasel k'usba ta mantalil vun sventa jnaklejetik ta estaro xchi'uk jetklumetik ta chiapa.

Li snailale ta xcholbatel stalelal abtel xchi'uk k'u x-elan chich' pasel xchotanobil xchapanobilik yabtejebal xch'iernal ta jun Sistema de Servicio profesional de carrera bu jna'otik oy xchanubtasel, spaselal p'ijjalal xchi'uk jchop k'usi ta pasel yabtelanel li abteletik yu'un skotol jnaklometik ta smantalil li vun li'e.

Sbalunkojal k'op IX

Ta Jtunel jvu'el xchapanel k'usitik

Xchanibal yoxvinik mantalil.- Li snailale oy me yu'un jtunel jvu'el xchapanel k'usitik chapalik ta oxib jtunel abteletik, buch'u akbil yabtelik ta komon t'ujbilitik ta jtsop tsobajeletik, k'alal me yich' jak'el ba'i ta skotol jnakejetik sventa chkom oxib jabil ta yabtelik, mu me stak'ik t'ujel ta yan velta.

Ta xchapanobil li jtunel jvu'el xchapanel k'usitike ta xich' ta ventail li ko'ol chapal ants viniketik me la yich' ak'bel yabtel li chib jtunel vu'eletike ja' me sk'an ch-ochik chib vinik ants k'usba chal li jtsop tsibajeletike, ja' jech no'xtok yich'el ta muk' li krisxnaoetik buch'u oy xa abtejebik sk'elel mantalil vun li'e xchi'uk bu abtejeb ta yich'el ta muk' kuxlejaletik, bu talemik ta yantik tsobajel jnakejetik.

Li Jtunel jvu'eletike oy me yu'unik jun ts'ibajom stojbtasel, buch'u stak' me xal snopben pe mu xtak' spas st'ujel jtunel abteteltik.

Li yak'el ta ojtikinel li jtunel jvu'eletike ja' me ta jujuntal, mu me xu' stak' spasbatel junuk k'exolil.

Vo'ob yoxvinikal mantalil.- Buch'u chkom ta jtunel jvu'eletike ja me sk'an:

I. Buch'u nakal ta slumal chiapa buch'u sna' spasel yich'el ta muk' xkuxlejal lumetik xchi'uk jnaklometik.

II. Oy sjalil xchi'uk slekil spasel yabtel ta smeletil lo'il, yochebal a'yej ta komon, xcha'biel ojtinobil ta jujuntal, xchapanel yich'el ta muk' kuxlejal.

III. Oy bu ech'em ta spaselal p'ijil abtelal sventa jtuneletik ta komon o chanubtasvanej, bu nitil tsakalik li ta mantalil vun li'e o ta yich'el ta muk'kuxlejal.

IV. Ojtikinbil slekil stuk'il xkuxlejal krisxano xchi'uk lek sk'oplal, ja' jech no'xtok lek tuk' xkuxlejal ta jujun k'ak'ale.

V. Mu'yuk bu ak'bil batel ta svunal ta chukel skoj spasel mulil o milvanej bu xu' chbat o ta chukel

VI. Mu'yuk bu tuch'bil yabtel sventa chkom ta jtunel abtel ta komon.

Svakibal yoxvinik mantalil.- Li Jtunel Jvu'el abteletike ja' me yabtelik k'usba cholbil tae:

I. Yak'el snopben sventa abtel ta skotol jabil ta snailale xchi'uk sventa ak'u xk'ot ta pasele.

II. Yak'el snopben spasel tsatsal abtel sventa skoltael stak'inal ta snailal k'alal ta yan jabile.

III. Yojtikinel li yalobil svunal sventa skoltaobilik ta tak'in bu ak'bilik ta abteletik xchi'uk k'u yepal skoltaobilik ta tak'in, ja' jech no'xtok sk'elel batel lek.

IV. Yak'el snopbenal, me la sk'an li snalale o me yu'un ta snopben stuk, sventa yalel spasel k'usitik lek ta smeilelil lo'il, yochebal sna'obil ta komon xchi'uk xcha'biel yojtikinbil ta jujuntal.

V. Xcholbel sk'oplal snopben sventa smeltsanobil ta pasel yabtelal li snailale.

VI. Yak'el snopben sventa cholbil batel k'opetik ta komon.

VII. Snopben xchi'uk yalel spasel k'usba ta pasel li abteletik, abtel sventa tsatsal abtel xchi'uk yabtelanel smeilelil lo'il xchi'uk yochebal sna'obil ta komon.

Li ts'ibajom ta stsatsal abtel sventa jtunel jvu'el xchapanel k'usitike, ja' me chkom ta yabtel li ta snailale k'ucha'al jun Ts'ibajom ta komon sventa xchapanel lo'il ta jtsop tsobajeletik.

K'alaluk me stso'bvan li jtunel jvu'eletike, chak'be snailal xchi'uk sk'ulejal sventa xk'ot ta pasel li tsobajel ta jujutsop abteletike.

Svo'kojal k'op

Ta jtunel jbaineletik ta mantalil

Slikeb k'op

Ta jtunel jbaineletik

Svukubal yoxvinik mantalil.- Sventa ak'u xk'ot ta pasel li mantalile, ta jtunel jbaineletike:

I. - K'u yelan tsobolik ta komon li jvu'el stakel ta pasel tsatsal mantal ta estaro;

II. - K'u yelan tsobolik ta komon li jvu'el jchap lo'iletik ta estaro.

III.- K'u yelan tsobolik ta komon li jvu'el jtunesej ta tsatsal mantal ta estaro.

IV.- K'u yelan tsobolik ta komon li jtunel jvu'el yu'un jteklumetik o jtunel jvu'el yu'un jteklum.

V.- k'u yelan tsobolik ta komon yipal stukik ta estaro.

VI.- Li sk'elbeel xkuxjelaj jnaklometik xchi'uk jua'lej mu'yuk spartiroik.

VII.- Snail spasobil abtelal ta yak'el ojtikinel ta estaro xchi'uk jteklum.

VIII.- Li svunaltak bu chkom ta ak'el komel k'exolil xchi'uk k'ulejal ta komon jutuk stojolal o skotol yak'el ta ojtikinel buch'u sbainoj xchapanel sk'eel ta komon.

IX.- Li volol tsobol komon abteletik bu ta xcha'mik o tsk'elik k'ulejaletik ta komon ta stojol estaro o jteklumetik.

X.- Buch'utik jun abtel no'ox o me jun va'anbil vol tsop ta abtel bu chich'ik k'ulejal ta komon ta sp'ejel estaro o jteklumetik bu oy yip smantal.

Jech k'ucha'al chal li jtuch' lo'il X, li jtunel jbaineletik bu oy la yak'ik kojukal k'ulejal ta komon, o me oy la spasik muk'ta mantalil jech k'ucha'al chal li pasbil mantalile, tsk'an me stakik ba junuk cholbil biiletik yu'un jun abtel no'ox o me jun va'anbil voltsop abteletik ta snailal, k'alal me k'ota ta pasel li k'usi chal a'yej li'e tsk'an me tanibel sk'oplal k'usba yich'oj alel ta 82 mantalil ta mantal vun ta skotol.

Svaxakibal yoxvinik mantalil.- Li svunal bu chkom ta iktael k'exolil xchi'uk k'ulejal ta komon k'u yelan tsobol yu'unik o me ja' buch'u sbainoj xchapanel sk'eel ta komon o ta jun slumal estaro, tsk'an me xak'ik ta spasel sujelal meletil, ta jujun snailal stuk, jvok' tsop me abteletik sventa smeletil lo'il. Tske'lik li svunal bu chkom

ta iktael k'exolil xchi'uk kuxlejal ta komon bu mu'yuk k'u yelan tsobolik o bu ma'uk albil ti ja'ik buch'u sbaijonik xchanel sk'elel k'ulejal ta komon o ta jun slumal estaro, le'ike tsk'an me spasel sujelal smeledil stukik no'ox, ja' ta sk'obik li buch'utik sbainojik xchanel sk'elel k'ulejal ta komon bu chich' batel sk'elel li yabtelike.

Baluneb yoxvinik mantalil.- Li jtunel jbaineletike tsk'an me spasik skotol li sujelal ta pasel k'usba chal li chapbil k'op li'e:

I.- Yak'el ta ojtikinel li kuxlejal smeledil xchi'uk yich'el ta muk' a'yej, koltabil xchi'uk li ta snailale.

II.- Stsobel abteletik sventa smeledil lo'il xchi'uk volol tsobol ta ya'iel smeledil, xcha'biel batel lek spasel yabteltak k'usba chal li cholbil mantal ta komon, sk'elel batel li snailal k'usba chapalike.

III.- Ak'el ta sba li ta volol tsobol ta ya'iel smeledil junuk jtunel j-abtel bu takbil talel ta stojolal li jtunel jbainele xchi'uk ja' no'ox lek me xojtikin xa k'usba ta abtelanel li li'e.

IV.- Yak'el ta xchanubtasel nopolik no'ox xchi'uk lekubtasbil ta yelanil, ta stojolalik li j-abteletik buch'u oy ta sbaik sventa smeledil lo'il xchi'uk volol tsobol ta ya'iel smeledile, ja' jech no'xtok li abteletik yu'un skotol jnaklometik bu tsakal sbiik ta yablitake.

V.- Koltavanej ta abtel snailal sventa xchanubtasel spasel xchi'uk yachubtasel skotol li abteletik yu'un skotol jnaklometik ta yelanil smeledil lo'il xchi'uk yochebal a'yej ta komon, jech k'ucha'al no'xtok xchabiobil ojtikinobil ta jujuntal, k'usba chal li cholbil mantaliletike.

VI.- Spaselal stso'bel xchi'uk yach'umtasbil sk'elobil snak'obil li sk'anel vunetik, k'usba chal li cholbil mantaliletike.

VII.- Yak'el ta chanubtasel stunel p'ijilal abtel ta a'yej sventa chk'ot ta pasel li smeledil lo'ile, yich'el ta muk' yochelal sna'obil ta komon, ja' jech noxtok yak'el ta ojtikinel li slikebal, svunaltak xchi'uk stanibel sk'oplal li a'yej ta jamal vunetik xchi'uk oy jamal yochebale.

VIII.- Stsakel ta vun skotol k'usi k'otem ta pasel yich'el ta muk', svu'eltak, yabtelaltak, spaselaltak, yichoj ta venta xchi'uk sujelal abtel.

IX.- Yak'bel li sa'oletik sjamlej a'yej ta komon, k'usi mekel, yorail, k'usi ja' ta yorail, k'usi stak' k'elel ts'akal, ta sk'ak'alil xchi'uk k'usba cholbil sa'obil ta mantal li'e, chak' ta ojtikinel, xchapanel junetik, stojol k'usba ta pasel sventa yich'el ta muk' li spaselal mantale.

X.- Xcha'biel xchi'uk snak'el a'yej bu lek k'elbil o nak'bil o mu xu' tanibel sk'oplal.

XI.- Sk'elel lek xchapanel xchi'uk snak'el li svunaltak chapal nak'bilik, yak'el lek snak'obil ta persa ak'u mu x-ixtalaj, xch'ay, sts'i'lej, sjeltasel bu mu'yuk albil sk'oplale.

XII.- Yak'el sna'el li snailal sventa yabtelanel bu ak'bilik ta chobil mantal yelanil, k'usba albil sk'oplal chkome.

XIII.- Yak'el ta muk' jech ku'cha'al, yak'el spasel k'ustik tsk'an, yilobil xchopolil, sk'ubaneltak, xcha' meltsanel xchi'uk k'usba ta pasel ta yelanil smeletil lo'il xchi'uk yochebal a'yej, spas li snailal xchi'uk yojtiknobil ta skotol mejiko, ja' jech k'ucha'al chk'ot ta pasel li xchapanel svunal.

XIV.- Stanibel slo'ilal xchi'uk snak'el yach'ubtasel li xchotanobil ta sjunle yosilal Mejiko ja' jech k'ucha'al ta yilobil smeletil ta chinam tak'in li a'yeje ja' me sujelal ta smeletil lo'il, k'usba cholbil talel ta mantal li'e.

XV.- Snakanel k'u yelan chk'ot ta pasel li abtel ta yutilal stuk bu chak' ta ilel li smeletil lo'il xchi'uk mantal yochebal a'yej, k'alal jmek no'ox mu'yuk bu ta smak li k'usba chal li mantal vun ta komon k'usba chal li mantal li'e.

XVI.- Stanibel sk'oplal skotol k'ak'al li a'yej slekilal ta komon.

XVII.- Ta yelanil muk'ta al mantalil li jtunel jbaineletike ja'yabtelik:

A) Yak'bel sk'elel xkuxlejal lumetik ak'u lek ta xanav batel li mekel lo'ile.

b) Spasel ak'u xk'ot yak'el ta ojtikinel li jnaklometik viniketik xchi'uk antsetik.

c) Smetsanel spasobil abtel sventa yak'el ta ojtikinel li yabtelanele.

XVIII.- Li k'usitik chlok' ta mantal vun ta komon, mantal li'e xchi'uk li yantik mantaliletik te cholbilike.

Lajuneb yoxvinik mantalil.- Li jtunel jbaineletike ja' me yabtelik sk'elel chk'ot ta pasel sujelaetik, xchapanobil abtel xchi'uk ak'bil abtelaetik cholbil ta mantalil vun ta komon xchi'uk li mantal li'e.

Xcha'kojol K'op II

Ta jtakeletik ta mantal sventa smeलेलil lo'il ta Jtunel Jbaineletik

Buluchib yoxvinik mantalil.- Ta jujun jtunel jbaineletik ta komon, bu chapalik ta ko'ol yatolil, bu ak'bil komel buch'u sbainoj li jtunel jbainele. Li jtunel jbaineletike mu xu' sjelsbaik o sjeltaik li sbiiltak bu ak'bilik ta mantal vun ta komon xchi'uk li mantal li'e.

Lajcheb yoxvinik mantalil.- Li jtakeletik ta mantal sventa smeलेलil lo'il ta me xch'ambe ta chapel k'op k'alal oy ep st'ujel jtunel abteletik. Ta jujun tsombaile xu' xk'otik ta jula'al buch'utik sk'anike, yu'un me tsakbil ta venta slo'il snopbenik ja' no'ox mu' stak' st'ujik jtunel abteletik.

Buch'utik te tik'il chapalik ta Jtakeletik ta mantal sventa smeलेलil lo'il mu me xu' xich'sbaik ta venta ta stukik, ja' jech no'xtok mu xu' stsomsbaik ta chib oxib yajval ta jun tsobajel. K'alal chk'ot ta pasel jechе, li buch'u sbainoj li jtunel jbaineletike ja' me yabtel sa'el yan buch'u junukal k'exolil. Buch'utik tik'ilik ta Jtakeletik ta mantal sventa smeलेलil lo'il oy me yu'unik yochebal ta a'yej sventa xchapanel lek, jech k'ucha'al ta cholbil mantal bu yak'oj komel li Jtunel jbaineletik sventa xchabiel xchi'uk snak'el li a'yeje.

Oxlajuneb Yoxvinik mantalil.- sventa k'usitik yan yabtelik li Jtakeletik ta mantal sventa smeलेलil lo'il ta sbainojik li Jtunel jbaineletik, k'alal chlik ta jujun tsobajele lek albil smelol k'ucha'al chk'ot jujukoj li Jtunel jbainele, ja' jech stak' ich'el batel ep ta chop chapal k'opetik ta jun o ep Jtunel jbaineletik.

Chanlajuneb yoxvinik mantalil.- Ta sventailik li Jtunel Jbaineletike bu chak' ta ilel li jujuts'ok VI, VII, IX xchi'uk X ta vukuk yoxvinik mantalil ta mantal vun li'e, chich' a'iel ti jpasvanejetik ta abtel sventa stuk'ulanel xkuxlejal ta komon tsatsal jtunel abteletik o me oy buch'u yane, ta me spas yabtel k'ucha'al jun jtakel ta mantal sventa smeletil lo'il xk'ot ta pasel li yabteltak k'usba chal svu'eltak ta mantal jech k'ucha'al cholbil talele:

Vo'lajuneb yoxvinik mantalil.- Sv'u'eltak xchi'uk yabteltak li Jtakeletik ta mantal sventa smeletil lo'il.

I.- Xchanubtasel tsobvanej xchi'uk sk'elel, k'usba cholbil mantal ak'bil abtelanel yochebal xchi'uk k'usba ta pasel sventa yak'el ta ojtikinel k'u x-elan li sk'anobil yochebal a'yeje.

II.- Yak'el ta ojtikinel k'usitik, sjeltael o sutesel yalobil k'alal ep chbat sk'ak'alil stak'el li k'usitik chich' jak'ele, xchapbenal a'yej xchi'uk yalel ti mu'yuk lek yabtelik li buch'utik sbainojik ta snailal li jtunel jbaineletike k'alal yich'oj ta sk'obik o me xcha'bioik li 'ayej bu k'anbile.

III.- Yak'el mantal, ja'uk jech, ta snailaltak bu yich'ojik ta venta yak'el ta ojtikinel li a'yej bu sbainojike, ja' ta sba yabteltak bu oy ta sk'obik bu mu xk'ot ta pasel yu'unik, chalbeik smelol, lek sk'oplal, snopbena, ta jujuntal yajval, k'ucha'al mu'yuk xk'ot ta pasel li k'usi sbainojik bu yich'ojik ta venta li yabtelike.

IV.- Snakanel sk'elbel xkuxlejal lumetik sventa sk'un spasel ta tajel a'yej xchi'uk yich'el ta muk' yochelal sna'obil a'yej ta komon.

V.- Yak'el ta ojtikinel xchanubtasel ta spasel xchi'uk yach'ubtasel li abteletik yu'un skotol jnaklometik o buch'utik te tsakal sbiik ta snailaltake.

VI.- Snakanel abteletik sventa xchanubtasel spasel smeletil lo'il, yochebal a'yej, yochebal xchi'uk xchabiel biiletik ta jujuntal, sventa li abteletik ta snailal jtunel jbaineletike.

VII.- Stsobel xchi'uk yich'el ta takel ta snailal, jech k'ucha'al cholbil li mantaletik lok'esbil skotol biiletik sventa spasobil sk'elol ta jun jabil.

VIII.- K'anbil ta snailal yet'esel yepasejel sjalil snak'obil li a'yeje.

IX.- Li k'usutik chk'ot ta pasel li ta mantal vun ta komon, ta mantal li'e xchi'uk yantik cholbil mantaliletik iktabillik.

Yoxkojol K'op III

Li volol tsopol ta ya'iel smeलेलil

Jtunel Jbaineletike

Vaklajuneb yoxvinik mantalil.- Ta jujun jtunel jbaineletike k'elbil smelol ta vukub yoxvinik mantalil ta mantal vun li'e, tsk'an me pasel junuk volol tsop ta ya'iel smeलेलil, ja' no'ox jech oy stsatsal svu'eltak ta tsobvanej xchi'uk snitel batel yabtanel li melel lo'ile, yochebal li a'yej ta komon xchi'uk xchabiel ojtikinobil ta jujuntal, ja' jech no'xtok ku'ucha'al xchapanel li yilobil smeलेलil ta chinab tak'in jtunel jbaineletike. Li Jtunel jbaineletike mu xu' sjelik li biil bu la yak' komel li Mantal vun ta komon xchi'uk li mantal vun ta snailaltak li'e.

Li snailaltak bu smakoj li Volol tsopol ya'iel smeलेलil lo'ile tsk'an me k'usutik oy lek chapal yu'unik sventa spasel yabtelik, lek me oy yabilik xchi'uk bu ak'bilik ta jamal osil sventa chich' ilel xchi'uk lek ta sa'el yochebal ta skotol jnaklometike.

Vuklajuneb yoxvinik mantalil.- Li volol tsobol ta ya'iel smeलेलil k'usba chal li ba'i mantale, ja' me snailal bu sbainoj stsobel xchi'uk stanibel sk'oplal, ta sk'ob Xchotanobil ta sjunlej yosilal Mejixo xchi'uk yilobil smeलेलil ta chinam tak'in, li sujelal smeलेलil lo'il bu chal li a'yej ta svakibal mantal li'e, ja' me snitulul li ta sa'oletik xchi'uk li jtunel jbaineletik bu tsakalike, ta xcha'm li svunal sk'anobiltak sventa yochebal li a'yej ta komone, ja' jech no'xtok yochebaltak, stuk'ibtasel, stup'el xchi'uk smakel li ojtikinobil ta jujuntal chak'ik ta ilele, ja' ta sbaj spasel yak'el ta ojtikinel li stak'obil sjak'olik li jk'anoletike, jech xcha'mel sk'eel li vunetik sventa xchapanel xchi'uk ta stak'ik batel ta snailal bu sk'an cha' meltsanele.

Vaxaklajuneb yoxvinik mantalil.- Buchu sbainoj li volol tsop ta ya'iel smeलेलil, ja' me ak'bil yabtel ta ajvalil jtunel jbaineletike, ja' ta xch'unbe smantal. Li st'ujel bu ta

spas li ajvalil jtunel jbainele, ta me xak' ta ojtikinel no'ox ta snailal xchi'uk ta jujuntal yabiltak k'alal ta vo'ob k'ak'al sjalil me la yich' li abtelale.

Balunlajuneb yoxvinik mantalil.- Sbainojik xchi'uk yabtelik ta volol tsopol ta ya'iel smeletil:

I. Stsobel xchi'uk spukinel sna'obil yalobil bu chal li vakib a'yej ta mantalil li'e, ja' jech no'xtok sk'elel ak'u xich' nopoplik achubtasel li snailale, jech k'usba pasbil komel ta cholbil mantal.

II.- Xch'amel xchi'uk sa'bel sk'oplal sk'anobiltak sventa yochebal a'yej, jech k'ucha'al ochebal, stuk'ibel, stup'el, xchi'uk smakel li ojtikinobil ta jujuntal bu chk'ot ta ak'ele xchi'uk sk'elel batel ja' to me la xchapbeik smelole.

III.- Skoltael li abteletik sventa spasel sk'anobil yochebal a'yej o ochebal, stuk'ibel, stup'el xchi'uk smakel li ojtikinobil ta jujuntal bu chk'ot ta ak'ele, xchi'uk jech, yak'bel sna'ik buch'utik ja li jtunel jbaineletik sventa xcholobil mantale.

IV.- Spasel abteletik bu sk'an k'elel k'usutik ta pasel ta stojolal li sk'anobiltak ta ypchabal a'yej o ochebal, stuk'ibel, stup'el xchi'uk smakel li ojtikinobil ta jujuntal bu chk'ot ta k'elele.

V.- Yak'el ta ojtikine li jk'anoletike.

VI.- Yalel spasel li jtakeletik ta mantal sventa smeletil lo'il k'usba ta pasel anil li abtel bu chk'ot sventa sk'anobiltak, jech k'ucha'al li cholbil mantal komele.

VII.- Yalel spasel jtunel abteletik k'u yepaluk sk'an sventa xch'amel xchi'uk yak'el xchapanel sk'anobiltak li yochebal a'yeje.

VIII.- Yich'el batel stsakobil ta vun li sk'anobil, stak'obil xchi'uk yak'el ta ojtikinel, ja' jech no'xtok k'u x-elan stojol spukinobil xchi'uk stakelal.

IX.- Bu chlok' ta sk'anobiltak li yochebal a'yeje, sk'an k'elel lek li a'yej bu k'anbile ak'u mu'yuk xa bu chapanbil.

X.- Yak'el ta ojtikinel xchi'uk chanubtasel li sk'elbel xkuxlejal lumetik ta smeletil lo'il k'elbil batel li yochebale.

XI.- Yak'el ta ilel smeletil lo'il xchi'uk yochebal ta yut li Jtunel jbaineletike.

XII.- Yak'el ta ojtikinel li snailaltak bu oy ta sbaik li k'ucha'al mu'yuk ta skoj li chk'ot ta pasel li sujelal abtelale bu cholbil talel li ta mantal vun li'e xchi'uk ta yantik bu stak' pasele.

XIII.- Li buyuk chk'ot ta pasel ta mantal vun ta komon, ta mantal vun li'e xchi'uk bu yantik chk'ot ta pasele.

Yoxvinik Mantalil.- Li jtunel jbaineletike, ta smantal li volo tsobol ta ya'iel smeletile, ta me xak'ik chapbil svunal ta oxibtik u li ta snailale, ta svunaltak stuke chich' ak'el, k'u xelan li vunik sventa sk'anobiltak yochebal a'yej ta komon, ta sk'an xich' batel li k'usitik yojtikinobil cholbil talele:

I. Jayib yatolil li sk'anobiltake:

a) Ch'ambilik

b) Yakal ta k'elel li vune

c) Komemik o me ja' to te kechelik

d) Pasbilik xa o me chapbilik xa.

II.- Ja' no'ox ta yu'un stuk

III.- Jayib yatolil li snatubtasel sk'ak'alil bu chapbilik xa xchi'uk k'usba k'ot ta pasel.

IV.- Jayib yatolil xcha'meltsanel li xchapanobil a'yej bu mu'yuk bu ak'bilik yochebal stuk, k'ucha'al k'ot ta pasel xchi'uk sjam smelol li ta jujunike.

Oxvinik mantalil.- K'alal me oy junuk yabiltak mu sk'an skoltasba li ta snailal volol tsobol ta ya'iel smeletile, le'e chak' batel spukinel a'yej ta smuk'ul skojolkoj abteletik sventa ak'u xak' ta mantal spasel yabtelik. K'alal me jech-o li k'usi mu sk'an xkoltavanike, li volol tsobol ta ya'iel smeletile chak'ik me ta ojtikinel buch'u oy ta sk'ob xchapanele, ak'u slikes abtel sventa ak'u xk'ot ta pasel li k'usi sbainoike.

Svak kojol a'yej

Sujelal ta semelil lo'il

Skojal k'op

Cholbil mantal ta skotol

Chib Xchanvinik mantalil.- Sventa stanibel sk'oplal li ta sujelal ta smeelil lo'il bu chal a'yej mantal vun li'e, li jtunel jbaineletike ta me spasbeik yelanil, chak'beik sk'ak'alil xchi'uk ta sjambeik yilobil smeelil ta chinam tak'in sventa yochebal ta skotol, ta sjunul slumalil, ts'ibabil ta slo'il jnaklejetik ta jteklum, jamal smelol, k'un smelolal, lek yochebal xchi'uk lek jamal ya'iel, bu chich' chapanel lek li sujelalik ta smeelil lo'ile. Ja' jech, chich' k'anel, ta skotol ko'ontontik, yet'esel li a'yej ta bats'i k'opetik bu ep chlo'ilajik ta sjunul estaro.

Oxib Xchanvinik mantalil.- Ta slikeb jk'ol vun ta bats'i yabil, yilobil o sk'elobil ta chinam tak'in smantalil vun li jtunel jbaineletike ta yojtikinobil sk'an me oy yu'un junuk snitilul ta chinam tak'ine, snitilul ta sa'el, sa'obil, k'usitik yak'el ta ilel ta'chinam tak'in o ta stosol tos bu lek xvinaj ta k'elel xchi'uk ojtikinel sbe bu chbat ta stuk'il ta yilobil smeelil ta chinam tak'in xchi'uk ta xchotanobilal ta sjunlej yosilal Mejiko.

Chanib Xchanvinik mantalil.- Li yilobil smeelil ta chinam tak'ine ja' me k'elbil tuk'ulanbil ta volol tsobol ta ya'iel smeelil jtunel jbaineletik, koltabilik ta snailal chinam tak'in ko'ol chabtalanik xchi'uk li jtunel jbaineletike, tsk'an me yich'otalel:

I.- Sbiik xchi'uk yabtelik li jtunel abteletik bu oy sbainojik sk'elel yabtelanel stukik.

II.- Junuk ch'ojon tak'in xchi'uk yilobil ta chinam tak'in bu xu' ta ya yak'el ojtikinel, tik'el mulil o yalel smelil buch'utik chk'otik ta jula'ale.

III.- Yan sa'obil.

IV.- Snitilul o yantik sa'obil ta chinam tak'in, ja' jech no'xtok k'ucha'al yilobil smeelil lo'il ta chinam tak'in ta yantik jtunel jbaineletik k'usba chal li mantal vun li'e.

Sventa ak'u sk'ot ta pasel, k'usba cholbil mantale, xu' ta ak'el mantal ta sk'elel sventa li jtunel jbaineletike ta spasik yu'un stukik junuk lek yilobil smeelil ta chinam

tak'in, ja' jech no'xtok ta sk'elik batel k'u yelan tsobolik sk'elel stuk'ulanel abtel sventa spasel li sujelal ta abtel bu chtal ta mantal vun ta komon xchi'uk li mantal vun li'e.

Vo'ob xchanvinik mantalil.- Li a'yej bu subjil smeledil sk'an me lek cholbil batel sventa ak'el ta ojtikinel ta yilobil smeledil ta chinam tak'in xchi'uk ta xchotanobil sjunlej yosilal mejiko, ak'u lek jamal smelol, lek chapabil, lek smelolal, lek tanibil sk'oplal, lek ts'akal a'yej xchi'uk jamal yochebal ta svunal k'usba cholbil talel sk'oplal sventa chk'ot ta pasel ta yojtikinobil ta skotol.

Vakib xchanvinik mantalil.- A'yej ta skotol li sujelal ta smeledil lo'ile sk'an me lek ach'ubtasbil ta oxoxib u ta lajuneb slikebtik sk'ak'alil ta yual enero, abril, julio xchi'uk oktubre ta jujun jabil, ja' no'ox jech k'usba chal li mantal vun ta komon o me oy k'usitik yan ta pasele, sk'an me ach'ubtasel ta yan k'ak'al.

Li yojtikinobil ta skotol slumal mejikoe, ja' me chalbe cholbil smantalil sk'oplal k'u sjalil te oy ta tajel xchi'uk me oy yochebal li a'yeje, sk'el batel me oy k'usitik sk'ane.

Vukub Xchanvinik mantalil.- Me ja' sk'oplal li yach'ubtasel a'yej ta sujelal li smeledil lo'ile sk'an me ak'el ta venta stojbtasel spasel yabtelik xchi'uk sk'elel stak'inal ta koltael sventa snak'obil li ojtikinobil bu yich'ojik li jtunel jbaineletike, xu' me ochel ta snail snak'obil ta jujuntal sk'elobil. Ja' yu'un jech, li a'yeje sk'an me ta tajel ta sa'obil sk'elobil abtel yu'unik li jtunel jbaineletike.

Vaxakib xchanvinik mantalil.- Li snailaltak jtunel jbaineletike sk'an me xak'ik ta ojtikinel li yilobil smeledil ta chinam tak'in, li snailal xchi'uk yojtikinobil ta skotol slumal mejiko chkom ta sk'obik li sujelal ta smeledil lo'il bu chich'ik ak'bel skotol a'yej bu oy sk'anobiltak, chich' ak'el batel yach'ubtasel xchi'uk sjelel k'usba ta cholbil mantal ta mantal vun. Li volol tsobol ta ya'iel smeledil ts'ob xchi'uk stanibe sk'oplal li a'yej ta yilobil smeledil ta chinam tak'in xchi'uk ta xchotanobilal ta sjunlej yosilal mejiko.

Baluneb xchanvinik mantalil.- Ja' jech, li a'yej ak'bil ta volol tsobol ta ya'iel smeledil ta snailaltak sbainojik li jtunel jbaineletik sventa stanibel sk'oplal ta yilobil smeledil ta chinam tak'in o ta xchotanobil ta sjunlej yosilal mejiko, sk'an me yak'

batel sbi xchi'uk k'usi yabtel li jtunel abtel buch'u sbainoj li snailale, ja' jech no'xtok k'usi k'ak'alil bu slajeb yich' ach'ubtasel jujun a'yej.

Lajuneb xchanvinik mantalil. - Li sujelal ta smeletil lo'il sk'anme tanibel sk'oplal ta komon yu'un antsetik viniketik xchi'uk pasbel smelolal k'alal jech sk'ane.

Buluchib xchanvinik mantalil. - Li snailal li jtunel jbaineletike xcholbeik smantalil ak'u k'un yochebal xchi'uk sa'obil li sujelal ta smeletil lo'il sventa krisxanoetik bu mu'yuk lek xch'ulelik xchi'uk sk'anik li a'yej bu pukinbil o tanibil sk'oplale lekuk jamal smelol yochebal sventa krisxanoetik buch'utik chlo'ilajik ta bats'i k'op ta sjunul estaro, ja' me yu'un sk'an ta ak'el ojtikinel xchi'uk spasel ta komon abtelal sventa ak'u lek jamal yochebal li a'yej ta skotol jnaklejetike.

Mantal lajcheb xchanvinik. - Ta snailal bu oy volol tsobol ya'iel melelil, li jtuneletik sbainojik abtele ta xak'ik ta ilel ojtikinel ta chinabil tak'in ta skotol jnaklumetik sk'anojike k'usitik oy sujelal ta melelil yabtejik ti jtunel abtelelitike xchi'uk xu' x-ochik ta spasobil abtelal ta chinabil tak'in sk'anobil skotol sna'obiltak xchi'uk sk'eel yojtikinobiltak ta jujuntal li jtunel abteletike. Xu' ta xich' tunesel ta yantik sa'obiltak yantik ya'yobilal, k'alaluk k'un ta ochel xchi'uk ya'iel smelol ti ta yantik jteklumentike.

Mantal oxlajuneb xchanvinik. - Li jtuneletik sbainojik abtel buch'utik chak' sbaik ta ojtikinele jech k'ucha'al chal li mantal vun li'e, mu ja'uk sventa sva'an sbaik k'alaluk ta xich' pajesel abtelal sventa st'ujel jtunel vu'eletik, ja' no'ox jech ak'o mi sk'ak'alikuk ak'bil o mi ma'uk sk'ak'alil ak'bil sventa sva'anel jtunel abteletik xch'uk jech k'ucha'al k'alaluk sk'an to yorail chak' sbaik ta ojtakinel ach' jtunel abteletik o mi k'alal to slajeb abtelal sventa st'ujel jtunel abteletik, oy sujelal ta stojolal volol tsobol ya'iel melelil ti oyuk sna'obil ta yilelil melelil ta chinab tak'in xchi'uk sna'obil ya'yobil a'yej jech k'ucha'al chotanbil ta yosilal mejiko, ja' to mi yan k'usi chal sk'oplal ta cholbil mantalil vun yu'un abtelal sventa sva'anel jtunel abteletik.

Chib skojal k'op

K'usitik oy sujbalal chalik ta melelil lo'il yu'un jtuneletik sbainojik abtel

Mantal chanlajuneb xchanvinik.- Jech k'ucha'al chal li mantalil vun li'e, ja' no'ox mu xu' yalbel ya'yejal xchi'uk mu xu' stanibel sk'oplal bu makal yojtikinobil yu'un li jtuneletik sbainojik abtele, ak'o mi oyuk svunal sk'anobil yojtikinel. Skotol li jtuneletik sbainojik abtel oy sujelal ta xak'ik ta ojtikinel ta stojolal skotol jnaklumetik ach'ubtastibil yojtikinobil jechtik no'ox batel xchi'uk ta stekelal k'ak'al, ta sna'obil ta yilelil melelil ta chinab tak'in xchi'uk sna'obil ya'yobil a'yej jech k'ucha'al chotanbil ta yosilal mejiko, li'e ja' skotol k'usitik oy sujelal li jtuneletik sbainojik abtel:

- I. Skotol stalelal cholbil mantaliletik ti ta stuk'ulane, tu bu xchapan sba ta mantalil vun, sts'akubtasobil mantalil, cholbil mantal ta komon, komon cholbil mantal vun, svunal sk'elel stuk'ulanel abtel, xchapanobil ta spasel abtel, nopbiletik, sk'elbel xkuxlejal lumetik, xchi'uk yantik.
- II. Li xchapbenal k'u yelan tsobolik ta abtel et'esbil xa svunal, ta jun svunal stuk bu oy snitulul sba ta stosoltos k'u yelan tsobolik ta abtel, li yu'eltak xchi'uk k'usitik oy ta sba li jtunel j-abteletike, j-abteletik ta spasel bijil abtel o mi jtuneletik sbainojik abtel, jech k'ucha'al oy ta chapal k'op.
- III. Ti k'usitik sbainoj, svu'eltak o mi yabteltak ta jujun stosoltos yavil abtel.
- IV. Li sk'otebal ta spasel abtel xchi'uk k'usi to chk'ot ta pasel ta abtel ta jujun Yaviltak bu chapanbil xa k'op xchi'uk k'u yelan chich' abtelanel sventa slekilal jteklum.
- V. Li yilobiltak k'uxi chk'ot ta pasel abtel nitil tsakal xchi'uk k'usi tsots sk'oplal sk'anojik xk'ot ta pasel li jnaklumetike jech k'u yelan nakanbil ta yabtele.
- VI. Li yilobiltak k'uxi chk'ot ta pasel li abtele bu chak' ta ojtikinel smelol sk'otebal ta spasel yabtel xchi'uk yyojtikinobiltak.

VII. Li svunal snak'obil biiletik yu'un skotol jtunel abteletik, ta xlik talel ta skojoł koj yabtel yu'un o'lolil j-al mantal o mi ta sko'olal abtel, yolon to jutuk, k'alaluk ta spas yabtel ta stojolal jnaklumetik, spikel stunesel slekilal yu'un jteklum, k'alaluk xu' chal mantal o mi xch'amunik sk'obik ta spasel bijilal abtel jech k'ucha'al chal li cholbil mantaliletike ta chi'ilbail no'ox ta abtel, o mi oy no'ox yorail salajeb yabtel, o mi jech oy xa chotambil yabtel.

Li svunal snak'obil biiletik chich' alel li'e, ta xich':

- a) Sbi xchi'uk svunal yabtel skuchinoj
- b) Skojoł koj yavil yabtel ta stalelal k'uyelan tsobolik
- c) Sk'ak'alil i-och ta abtel
- d) Snailal bu ch-abtej bu xu' xch'amel mantalil vun
- e) Yotolal xch'ojon tak'in, stakelal xch'amobil vun, stakelal xchamobil ta chinab tak'ik ta snailal ti bu ch-abteje.

Xu' ta xak' yantik sts'akubtasobil sventa chich' ojtikinel o k'uxi lek xak' sba ta na'el k'u yelanil yabtel ta stojolal jnaklumnetik ti buchu jtuneletik sbainojik abtele.

VIII. Li stojolik xch'iuk stekel ts'akal stojol yu'un li jtunel j-abteletike buch'utik chotambil xa yabtelik o mi j-abteletik oy yorail no'ox spajeb yabtel, ta xalik jabib stekelal stojolil, stojolil no'ox, sts'ak tojolil, xch'amunel tak'in, matanal tak'in, sts'akubtasbil tojolil ta spasel yantik abtelal, stak'inal sventa ve'lil, stak'inal sventa spasobil lekil abtelal, stekel tojolil, stalelal sts'akeb stojol abtelal, ta xak' ta ilel ta yorial no'ox; jech k'ucha'al ti mi oy stojobil patan ta stojolike.

IX. Li stak'in lejesbil ta skoj yu'un va'anbil ta pasel abtel xchi'uk stojolil k'usitik xtunan ta spasel abtelal, ta spas svunal bu cholbil sk'oplal skotol abtelal k'usitik k'otem ta pasel.

- X.** Li stekel abtelaliletik oy ta skotol xchi'uk skotol j-abteletik chotambilik xa yabtel xch'iuk j-abteletik oy yorail no'ox spajeb yabtel, ta xal jayib oy to xokol ta skotol li abtelaliletike ta skojoital ta jujun tal yavil.
- XI.** Li svunaltak sventa slikeb spajeb bijilal bu chal oy yorail no'ox slejeb ti yabtele, bu tsakal talel sbiik stekel buch'utik ta xch'amun sk'obik ta abtele, jech k'ucha'al ti abtelaliletik spasike, k'u yepal stojolik laj yich'ik xchi'uk jayib sk'ak'alil i-abtejij ta skotol.
- XII.** Li a'yejetik xu' xa'ik skotolike ta sventa yalel k'usitik slekilal oy yu'unik li jtunel j-abteletik buch'utik sk'anojike, xu' xak'ik ta ilel ta yilobil yakal ta x-abtejik jech k'ucha'al chal li mantalil vun chich' tunesele.
- XIII.** Li snailal stuk bu volol tsobolik sventainojik e'yej melelile, jech k'ucha'al sbi xchi'uk yabtel sbainoj li jtunele. Tey ta xich' alel sbi yilobilal ta chinab tak'in bu xu' chich' ch'amel ta k'anobil vun sventa yochebal ta yojtikinel yabtel jtunel j-abteletik xchi'uk k'u yelan ta stuk'ulanel, stubel xchi'uk smakel yojtikinobiltak.
- XIV.** Li svunaltak stanibel sk'opla sventa tsalobbail ta stael abtelal xchi'uk yojtikinobilal.
- XV.** Li sna'obil a'yej sventa abtelaletik ta sa' slekilal jteklum, motanal skoj ta spasel lekil abtelal xchi'uk skoltael, ta yich' yalel sna'obil ta jamal ya'yejal smeliel k'u yelan yak'oj batel slekilal jteklum, k'uxi chapajem vololik ta vok'olvok' ta skotol, li'e ja' k'usitik ta sk'an xich' cholbel batel:
- a) Yavil abtel.
 - b) Sbi abtelaletik ta xak' slekilal jteklum.
 - c) K'u sjalil oy yip.

- d) Yelanil stuk li abtele, k'usi chich' pasel xtun o li abtel xich' pasele, bu to k'alal xk'ot yip li abtele.
- e) Bu k'alal chk'ot li abtele.
- f) Jnaklumetik koltailbilik.
- g) K'u yepal koltabil tak'in, jeltalbil, lajesbil, xchi'uk yotobilal sk'ak'alil xk'ot ta sk'eel slajesel stak'inal ta spasel li abtelale.
- h) Svunaltak xchi'uk k'usitik chich' k'anel sventa yochebal.
- i) K'u yelanil chich' pasel ta stik'el mulil o mi oy mu'yuk k'usi lek xch'unojik ta yo'ontonike.
- j) Sa'bel smelolal oyuk ti sujbilale.
- k) Smelolal sk'elobil buch'u sna' xtojob, chapbilal svunal bu ta xixh' svinajesel buch'utik jelavemik o mi komik ta tsalobbail xchi'uk xch'unel batel mantal a'yej.
- l) Sbi yilobiltak mi chk'ot ta pasel li abtele xchi'uk sjam smelol abtel chich' pasel, jayib ta xich' lajesel tak'in ta stekelal, sbisobil k'u yelan chichi' akbel li koltaele, bu to k'alal oy yip xchi'uk bu to k'alal smakoj li abtelale, oy sk'ak'alil yuilal chich' k'eel mi yakal xanav batel li abtelale, xchi'uk sbitak sk'elobil bu chlbil stekel yojtikinobiltak.
- m) Sa'bel smelolal oyuk ich'elal ta muk' ta skotol jnaklumetik.
- n) Nitil tsakaluk abtel xchi'uk yantik abtelaliletik sventa slekilal jteklum.
- ñ) Nitil tsakaluk abtel ta smelolal cholbil mantaliletik xch'uk yantik vunetik.
- o) Oyuk yotobilal sk'ak'alil xlok' svunal sventa laj yich'an pasel li abtelale, k'u to yepal slekilal ikoltaval, xchi'uk yilobiltal mi lek o mi mu lekuk li abtel pasbile.
- p) Svunal bu tsakal sbi buch'utik xich'ik koltal, tu bu tsakajtik yojtikinobiltak jech k'ucha'al: sbi li jvolvanej jtsobbaneje o **mi sbi stukik k'u yelan tsobolike**; k'u yepal tak'in chich' tunesele, k'usitik xtunan, tsakal chbal k'uyepal chich' koltael ta jujuntal; bu jteklumal chbat, ti mi jech sk'ane; sjabilal xchi'uk ael ti mi vinik o mi ants.

XVI. K'u yelanil stalelal bu oy li abtele, svunal bu xal yorail slikeb spajeb abtel o bu chapajem xa sk'aliltak yorail abtel ti ja' ta xal oyuk yutsil no'ox yabtel j-

abteletik chotambil xa yabtel xchi'uk buch'utik oy no'ox sk'ak'alil slikeb spajeb yabtel.

- XVII.** Ti yilobiltak k'u yelan yojtikinobil, ta o'olo j-almantal o mi ta sko'olal, k'alalto j-almantaletik jtuletik sbainijik abtel, jech k'ucha'al, mi oy xa stojjik mulil skoj oy k'usi chopol spasoj ta yabtel.
- XVIII.** Svunal biiletik bu oy skotol jtuneletik ta abtel buch'utik vinajem xa o smulik skoj chopol spasojik yabtel, bu ta xal k'usi smulik spasojik xchi'uk k'u yelan ta stojjik.
- XIX.** Li abtelaletik ta spasiik ta stojjal li jnaklumetike, ta xal k'uyelan xu' chich' ojtikinel xchi'uk svunal stuk, ti mi jech, xal buch'u sk'an xojtikine.
- XX.** Li k'usitik xu' sk'anel sventa yojtikinel xchi'uk svunaltak stuk.
- XXI.** Li yojtikinobil ta skotol k'u yepal taki'n koltabil xa, jech k'ucha'al svunal ta jujun oxib u bu ta xchol batel k'uxi lajem o li tak'ine, jech k'ucha'al ta xal li Sjunlej Mantalil vun yu'un muk' ta Jtunel Atolajeletik xchi'uk yantik xcholet mantaliletik.
- XXII.** Li ya'yobibal k'u yepal oy yil ta stojjal ta skotol li jteklume, jech k'ucha'al ta xal li xcholet mantaliletike.
- XXIII.** Li skotok stak'inal k'u yepal chbat ta stojjal spukel a'yej ta skotol jnaklimetik xchi'uk stanibel sk'oplal ta stekelal, svok'olvok' k'usitik xich'an tunesel ta pukel tanibel sk'oplal, buch'utik ta xchonik ti k'usitik xtunane, yotolil svunal bu chapajem sk'oplal xchi'uk k'usik stune.
- XXIV.** Li svunaltak yojtikinobil bu ta xchap sk'elel xchabiel k'u yelan lajesbil li tak'in oy ta sba ta k'ob ta jujuntal jtunel sbainoj abtele, mi jech sk'ane, ta xalik k'uyu'un ti jeche.
- XXV.** Li yojtikinobil k'u yepal oy to mu'yuk xa ta skotol li tak'ine.
- XXVI.** Ti k'u yepal oy ta skotol li tak'ine, snopbilal k'u yu'un jech ta xich' lajesel, stanibel sk'oplal ta vun, svunal biiletik yu'un jvolvanel jtsobbanejetik o mi ta juju tsop, ti jechuk sk'ane, xu' ta sbainik o mi stunesik stak'inal jteklum ta skotol, jech k'u yelan xal li cholbil mantalil vune, jech spaik yu'un va'anbilike. Jech no'oxtok, svunaltak xich'ik ak'bel ta stojjalik buch'u ta sk'ane tu bu xal smelolal k'uxi la stunesik o xchi'uk k'uxi bat li tak'ine.

XXVII. Li svunal sventa xu' ta spasel k'usitik abtel, svunal sventa slikeb spajeb abtel, chapbil vun ta abtel, svunal k'u yu'un spajes yabtel, svunal k'u yu'un spejes yabtel epal k'ak'aletik o mi jech ak'bil xa o no'ox, ta xal sbi li buch'utik sk'anojike, ta stanibe sk'oplal k'u yu'un ti jech sk'anoje, sbi stuk o mi sbi ti buch'u va'ambil yu'unik ti k'u yelan tsobolike, k'u sjalil oy yip, k'u tosal, smatalilal, yelaniltak, stak'inal ta skotol xchi'uk xcha'chapeltak, jech k'ucha'al xtok ti mi oy ta stunes skelilaltak, k'usitik oy lekilal ta komon xchi'uk slekilal jetekluym.

XXVIII. Li ya'yobiltak yojtकिनobil k'u yelan chatal li tak'ine o mi k'usi xtunane, xu' mi tuk' xtal o mi mu tuk'uk xtal li stak'ine mi k'usitik xtunane, jech ta xich' stael ta ik'el jun chib no'ox sventa yabtelanel tu k'usi chich' pasele xchi'uk yak'el ta tsalobbail sventa chich' skelel buch'u xtojob xchi'uk tsulul stojol spas yabtel, noch'ambil chbat ta svunal yojtकिनobil ta skotol buch'uuk no'ox sk'an xojtकिन xchi'uk svunal sventa slikeb spajeb abtel pasbil xa, ti ja' ta sk'an batel, ak'o mi jech to, jech k'ucha'al xal li'e:

a).- Yak'el ta tsalobbail sventa chich' sk'elel buch'u xtojob xchi'uk tsulul stojol spas yabtel o mi jun chib no'ox chich' tael ta ik'el sventa spasel abtelal.

1. Svunal stanijesobil sk'oplal o mi lok'esbil sk'oplal stael ta ik'el, jech k'ucha'al ta xal li cholbil mantal yo' k'uxi xk'ot ta pasele.
2. Sbitak skotol li buch'utik ta x-ochik ta tsalobbaile o mi buch'utik ak'bil ta a'ile.
3. Sbi buch'u kuch yu'un ta tsalobbaile xchi'uk ya'bel smelol.
4. Yavil abtel buch'u la sk'ane xchi'uk buch'u ta xkuchin spasel li abtele
5. Svunal stanijesobil sk'oplal xchi'uk lok'esbil **sk'oplal** stael ta ik'el.
6. Svunaltal bu chapbil k'u yu'un buch'utik staik yebtelike xchi'uk k'u yelan chich' koltael li tojolile.
7. Svunal sventa slikeb spajeb abtel xchi'uk, mi jech sk'ane, sts'akultak vunetik.

8. Smelolal k'u yelan chich' cha'biel xchi'uk sk'elel, chich' ta venta, ti mi jech sk'anele, yilobiltak bu to k'alal chk'ot yip abtelale ta yutil muk'ul jteklum xchi'uk ta osil banamil, ya'uk ti k'usi chich' abtelanele.
9. Bu ta xich' lok'esel li tak'ine, jech k'ucha'al chapbil ta stosoltak k'u yu'un xtun o li tak'ine, ti mi jech ta xk'ot ta pasele.
10. Ta xich' alel bu xlok' talel li tak'ine mi ja' xtal ta stojolal muk' ta jtunel vu'el ta yosilal mejiko, o mi ta jtunel vu'el ta yosilal Chiapas, o mi ta jteklum no'ox, jech k'ucha'al k'u tosal koltael ta xtal ta sk'anelal o yak'elal ta stojolalik.
11. Svunaltak bu chapbil k'u yepal sk'ak'alil xchi'uk stojolil ta spasel abtel ti bu xu' chich' jeltasbil ti jech sk'ane, te mi jech sk'ane, ta xich' yakbel slok'olil sk'obil, ta xich' yak'bel k'usi abtela chk'ot ta pasel xchi'uk sk'ak'alil yorail ta xich' meltsanel li svunale.
12. Chapbil svunal bu chak' ta ilel k'usitik abtelaneml xa o mi xyaket to spasel xchi'uk jajib stak'inal lajesbil xa jech k'ucha'al chapbil ta yotobilal ta abile, te abtelaletik ta xich' pasele.
13. Svunal bu chapbil sk'ak'alil stsutseb li abtele.
14. Sts'ak slajeb stojolil li j-abtele.

K'alaluk tuk' xyal talel li stak'inale o k'usitik xtunane.

1. Svunal bu chach' ta ilel yabtel li buchu ch-och ta tsalobbail abtelale.
2. Xal smelolal xchi'uk xcholbe smatalilal k'ucha'al spas yu'un li abtelale.
3. Svunal bu xal xu' spas li abtele.
4. Mi jech sk'ane, svunal bu xal k'u yepal stojolil chich' lejesel sventa spasel li abtele o mi smenel k'usitik xtunane, bu tsakal chbat sbi li j-pas abtele o jchololajeletike.
5. Sbi li j-abtel o mi j-abteletik ta komon buch'u ta stsak li tak'in o mi k'usitik xtunane.

6. J-abteletik buch'u sk'elik stuk'ulanik li koltaele sk'anojike xchi'uk buch'u ta sbain spael li abtele.
7. Yotobilal xch'ojon tak'in, sk'ak'alil, k'u yepal ta skotol tak'in jech k'ucha'al xal svunale xchi'uk yorail sk'ak'alil stsuts o mi spasel li abtelale.
8. Smelolal k'u yelanil chich' cha'biel xchi'uk sk'elel, nitil tsakal chbat, ti mi jech sk'anele, yilobiltak bu to k'alal chk'ot yip li abtelal ta yutil muk'ul jteklum xchi'uk ta osil banamil, ya'uk ti k'usi chich' abtelanele.
15. Chapbil svunal bu chak' ta ile k'usitik abtelal o mi abtelaletik oy slikeb spajej sk'ak'alil pasbilib xa.
16. Svunal bu chapbil sk'ak'alil stsutseb li abtele.
17. Sts'ak slajeb stojolil li j-abtele.

XXIX. Li chapbil svunaltak ti oy sujelal chich' pasel yak'el ta ojtikinel jech k'ucha'al xal li cholbil mantal vune.

XXX. Li yotobilaltak abtelaletike oy xch'unel mantal ta spasik sk'oj sbainojik, oy svu'elik, ja yabtelik, ti bu mu'yuk bu nitil tsakal xchi'uk yan abtelaletik.

XXXI. Li chapbil vun bu xal k'u yepal xkechet batel li abtele o slejebil li tak'ine, mi ep o mi jutuk to ta skotol, xchi'uk jayib oy to li tak'ine.

XXXII. Sbitak jchonolajeletik k'usitik xtune xchi'uk jmeltsanvanej abtelaletik.

XXXIII.

TUM

XXXIII. Li k'isitik chapbil ta svunal yu'unik xchi'uk li schi'iltak ta pas abtel patan ta sjunul yosilal Mejiko, ta jujun lum ta sjunul yosilal Mejiko xchi'uk ta jteklumetik, jech k'uch'al k'usitik nitil tsakal sk'oplal ya'yejal k'alal ta staik ta ta albel ya'i buch'uk no'ox jnaklejetik xchi'uk li buch'utik ta x-abtej ta yabtel stukike.

XXXIV. Svunaltak k'usitik oy ta snail abtel xchi'uk yosilal ti ja' yu'unik ochem ta sbiike.

XXXV. Li k'usitik mantal yalaj li jujuchop j-abtel patanetik ta yosilal Mejiko, xu' no'ox mi ja' yalaj xtok li jyu'eleletik smakojik sp'ejel banumil venta yich'el ta muk' skuxlejal li jch'iel jk'opojeletike, xchi'uk li k'usitik chich' pasel yo' xich' chapanele.

XXXVI. Schapanel xchi'uk schapbenal k'opetik ti ja' tey ta xvinaj k'alal skojolkoj ta xich' chapanel batel jtos mulile.

XXXVII. K'u yelan ta xal sk'op ya'yej li jnaklejetike.

XXXVIII. Li k'usitik abtelal ta spasik, jech k'ucha'al ta xalbe ya'i smelol li jnaklejetike, k'usi ja' smelol xchi'ul buch'u ta xich' albel, k'u yelan ta pasbel svunal, k'u sjalil ta stak'ik o talel, k'usitik vunal ta sk'anik xchi'uk k'u yelan svunaltak sk'an nojesel yo' xich' tael ta sa'el ti a'yejetike.

XXXIX. Li svunaltak k'usitik yich' chapel, k'usitik k'otanuk ta chapel yu'un li Jva'lejetik yu'un Smelelil.

XL. Stekel k'usitik chich' k'elel k'u yelan xbat xchi'uk ta xich'an jak'el smelol ti ja' yabtelik ta spasel li Buch'utik oy sujelal jech ta spasik ti tojbilik ta stak'in jteklume.

XLI. Li k'usitik ta xich' chanel ta xich' t'unbel yo' xich' a'ibel smelol ti stak'in jteklum ta xich' tunesele.

XLII. Stekel k'u yepal te tsakal sbiik buch'utik lok'em xa ta yabtelik chich' smoton tak'inik xchi'uk mi oy k'usi yan o smelol ta xich' smoton tak'inik, tey tsakal xtok k'u yepal ta xich'ik.

XLIII. K'u yepal ta xich' stak'inik ta k'usiuk no'ox sventa, tey tsakal sbi buhc'u ta xich' ti tak'ine, ta xchap batel xchi'uk tas tunes batel, k'usi ta xtun o yu'un, ta xich' alel k'uxi ta xbatanukt ti tak'in ta jujutose.

XLIV. K'alal mi oy bu xich' k'elanbel tak'in, mi ta xich' k'elanbel k'usitik yan stak' tunesel.

XLV. Stekel yajchop sk'ejobiltak vunetik, tsakajtik ta svunal bu stak' xich' t'unel k'usitik vunaletik, mi lek xcholet tsakbil ta svunal, svunal bu stak' t'unel k'ejajtik vunetik, svunal bu ta xalbe smelol k'u yelan jtunel ti vunetike xchi'uk yantik abtejebaletik sventa xcholel slatsel k'ejbil vunetike.

XLVI. Schapbil vunaltak sventa jujun tsobajel chapbil xa sk'ak'alil xchi'uk anil tsobajel, jech k'ucha'al k'u yelan ta xal sk'op ya'yejik xchi'uk mi oy k'usi chalik sventa xchapanobil, taje ja' mi oy k'usi jech chalik li jva'lejetik ta xich' ich'bel sk'opike.

XLVII. Li k'usitik tsakajtik sbitak ta jujutos, k'u yelan cholol k'usitik ta staik ta k'anel svunaltak sventa stunesel k'opjebaletik xchi'uk buch'u ta xabtelanik, ta stunesik

spukel k'usitik ta chinab tak'inetik sventa ta stunesik buch'utik ta x-abtej ta yabtel stukik, yo' stak' stsakik ta vun sventa k'opojebaletik xchi'uk sventa stael ta sa'el ta banumil tits'il lek yorail yu'un k'opojebaletik, ti oyuk lek smelolal stuk, bu k'alal tsmak ta k'u sjalil xchi'uk oyuk lek svunal ti k'usi ta xich' meltsanbel svunale, jech k'ucha'al xkaltik, mi yak'oj lek yeik sk'opik li bankilal jchukvanejetik sventa ti ya'yejal taje.

XLVIII. K'usiuk no'ox yantik a'yejaletik jtuneletik xchi'uk mi tsots sk'oplal ta ilel, jech no'ox xtok, yu'un ja' chich' tsakel ta muk' li ya'yejaltak bu tsakal ta svunale, ak'o yak'be stak'benal li k'usitik mal sjak'ik li jnaklejetike xchi'uk k'alal ta staik ta k'anel sventa sjak'el a'yejetik ta stekelal jnaklejetik ti tey ta xalbe smelol ta svunal ti buch'u jech t asta ta k'anele.

XLIX. Ti vunetik ch'ambil sventa tsjak'ik a'yejetik sventa stekelal jnaklejetik xchi'uk k'u yalan ak'bil stak'obil, tey xa tsakal batel k'usitik a'yejetik ak'bil batel.

Li Buch'utik oy ta Sbaik jech ta sch'unik spasel taje sk'an me xalbe ya'i li Smuk'ta Nail Abtelal mi oy bu jaytosuk ti mu stak' xich' pasel ti k'usi tsk'anike, yo' jech ak'o sk'el lek xchi'uk ak'o yal butik stak'an pasel stak'an ch'unel ti k'u yepal te cholol ta svunale.

Yoxkojal k'op K'usitik oy sujelal tspasik li Buch'utik Sbainojik Spasele

75 Mantalil.- Ma'uk no'ox me ti k'usitik sk'an alel ta smelet jech k'ucha'al ts'ibabil ta smantalil laj xa yich' alele, yu'un ti k'u yelan chich' tsakel ta muk' li Buch'u Sbainoj Spasel tey nitil tsakal talel li buy li Bankilal Jpas Mantal yu'un Ajvalile, yu'un me ta xalbe ya'i li jnaklejetike xchi'uk ak'o me yach'ubtas li a'yejetik sventa li Smeleliltake:

I. Schapbenaltak sventa Slekubtasel Kuxlejal ta sjunul yosilal Chiapa.

II. K'u yelan chapbil ta xich' lajesel tak'in xchi'uk k'uxi ta xich' pukel batel li tak'in ak'bil xae.

III. K'u yepal cholol ta svunal ich'bil xa sutel k'usitik ti jech lok'em ta alel ta smantal vunale xchi'uk ta xich' alel k'ue yelan abtelanbil talel, jech k'ucha'al k'usi k'ak'alil laj

yich' cha u'uninel ti k'usitike, bu stojukal oy xchi'uk k'usi ja' jech smelol tas tunes li jnaklejetike, k'uxi ta xich' tunesel ti bu k'alal stak' ilele.

- IV. Sbi, k'usi biinem ti ta svunale xchi'uk yotalal ja' sbi clave del registro federal de contribuyentes mi oy bu laj yich' ch'ayel, laj yich' ak'bel perton jtosuk ilil, k'u yepal ta stekelal, jech no'ox xtok sk'an xich' albel smelol ya'yejal k'ucha'al jech laj yich' pasel ti k'u yelan tey tsakal ta svunaltak tojomajele.
- V. Sbitak buch'utik stak' spasik abtelal sventa spasbel svunaltak abteletik ja' sbiik notarios públicos, tsakal chkom ta vun k'uxi stak' xich'an tael ta k'oponel, ta xich' albel smelolal k'uxi jech laj yich' ak'bel ti stak' spas ti abtelale xchi'uk k'uxi ta stoj smul mi oy bu jech k'ot ta pasele.
- VI. Ta xich' albel lek smelol ya'yejal k'uxi ta smeltsaj batel li muk'tik lumetike xchi'uk k'uxi ta xich' latsel lek li bu k'alal li yosilale xchi'uk yich'el ta muk' te'tikaltik.
- VII. K'u yelan stak' pasbel svunaltak, mi stak' jpas jtuktik mi ja' ta xich' k'anbel li jyu'eletik buch'u sbainojik yabtelanele, kak xa no'ox chapbil sk'ak'alil jech k'ucha'al chalbe smelol ta svunal ti Buch'u oy Sujelal jech ta spasike, ja' yan to ya'yejal xtok mi yu'un oy k'usi jelel laj yich' pukbel sk'oplal ti yu'un oy k'usi chapbil ak'o xk'ot ta pasele, jech k'uch'al mi oy k'usi k'ot ta pasel ta anile, taje yu'un me ja' chich' tsakel ta muk' ti bu k'alal stak' xich' pasele.
- VIII. Li mantal vunetik, chapbil k'opetik, schapanobiltak xchi'uk yantik sventa sk'elel stuk'ulanel ta stekelal, ti tey tsakal ta spukel k'op a'yejetik la' sbi Periódico Oficial del Estado.
- IX. Smelol stuk'il xchi'uk xchapbenal sventa spukiel tak'in yu'un jnaklejetik ta sjunul yosilal Mejiko, ta jujun lum xchi'uk ta jujun jteklum.

76 mantalil.- Ma'uk no'ox ti oy sujelal sk'an pasel sventa li smeledil tey tsakal ta 74 smantalil ta mantal vun li'e, li Jmeltsanej Mantal Vun yu'un Ajjalil sk'an me xak' ta ojtikinel ta stojolal li jnaklejetike xchi'uk sk'an xach'ubtasbe ya'yejaltak li k'usitik oy sujelal jech k'ucha'al li'e:

- I. K'u yelan latsal batel yabtel li Jmeltsanej Mantal Vunetike.
- II. Svunal sventa spukbel ya'yejal li Jmeltsanej Mantal Vunetike.
- III. Ta xchapanik li tsobajele, buch'utik jva'lejetik, k'usitik yabtelik ta spasel xchi'uk komiteetik.
- IV. K'usitik chich' alel ta jun tsobajel.
- V. K'usitik ta slo'iltabik ya'yejal chapbil ta jujun k'ak'al mi ta jujun xemuna.
- VI. Sjelobtasel k'opetik ts'ibetik xchi'uk li tantik sts'ibaltake (estenográficas-taquigrafía).
- VII. Buch'utik chk'otik ta muk'ul tsobaje xchi'uk k'usitik yabtelik ta spasik xchi'uk ti k'usitik yabtelik tey ta smuk'ul nail Diputadoetik.
- VIII. K'usi ja' jech nobil o li mantal vunetike, li chapbil k'opetike xchi'uk k'usitik yan smakoj ta stekelal ti tey chalbe sk'ak'alil laj yich' ch'amele, buy laj yich' takel batel xchi'uk k'u yelan k'ot schapbenal, oy bak'intik, ja' jech staoj o yav chkom.
- IX. Mantal vunetik, chapbil k'opetik k'otem ta chapel tey ta Smuk'ta Nail Diputadoetik.
- X. Chtavan ta ik'el ta svunaltak, schapbenal jun tsobajel, svunal buch'utik k'ot ta tsobajel xchi'uk k'usitik abtelal la xch'akik, k'usitik komiteal la sva'anik tey ta Muk'ul Tsobajel, ta xich' tsakel ta muk' k'uxi la xich' t'ujel, ta **votación económica**, ta jujun jpas mantal vun (legislador), **ta votación nominal** xchi'uk ti k'u yelan k'ot xchapbenal ta **votación por cédula**, xchi'uk ti k'u yelan ta st'ujik ta jujuntale xchi'uk k'u yelan tey k'ejbil xchapbenal yo' sta o yav ti k'usi ta xich' chapele.
- XI. Spajebal xchapenaltak sventa paj k'opetik xchi'uk k'alal ta xich' alel bu likem talel ya'yejale.
- XII. Li slo'il ya'yejal yu'un jnaklejetik laj yich' ak'el ta ojtikinel ta jnaklejetike, chk'otik ta chapanel xchi'uk k'u yelan laj yich' t'ujel, laj yich' cha' t'ujel lek, ta xich' cha't'ujel, mi oy van k'usi yan ta xich'an pasel.
- XIII. Svunaltak k'alal oy buch'u ch-och ta abtel yo' bu ta xich' albel sbi ti j-abtele, k'usi jech smelol, k'u yepal chich' stojol xchi'uk k'u sjalil cha-btel ta stojolal jchopuk j-abteletik yu'un ajvalil, mi naka no'ox takbil batel, mi ta j-anbtel jpatan yich' va'anel,

mi ta tsobol xchi'uk jpas mantal vUNETIK xchi'uk ta jujuchop chanob vUNETIKE, ta jujuchop jt'unolajeletik.

- XIV. Ta xich' ak'el ta a'iel k'u yelan xbat abtelanel ta jujun vakvak u sventa stunesel tak'in xchi'uk bu la yich' tunesel li tak'in laj yabtelanik jujuchop j-abtel jpatanetik, mi oy laj yich' tunesel sventa spasel jtosuk abtel, mi oy bu tsobol vololik ta abtel, mi oy la yabtelanik jpas mantal vUNETIK xchi'uk snailtak jtosuk abtelal sventa xchanel st'unel k'usiuk abtelal.
- XV. K'usi la staik ta chanel la staik ta t'unel sventa stunesel tak'in, pas k'op xchi'uk ta xch'iel sk'opojel jnaklejetik bu ta xabtelanik jujun snail xchanel xchi'uk st'unel sventa smeltsanel mantal vUNETIK.
- XVI. Bu tsakal ta vun buch'utik ta xkoltavanik ta xchapanel k'opetik, ti k'u yelan chalbe smelol ta svunal bu k'alal stak' tunesele.

77 mantal.- Ma'uk no'ox ti oy sujelal sk'an pasel sventa li smeलेलil tey tsakal ta 74 smantalil ta mantal vun li'e, li bankilal Jchukvanejetik yu'un li Ajvalile, sk'an me xak' ta ojtikinel ta stojolal li jnaklejetike xchi'uk sk'an xach'ubtasbe ya'yejaltak li k'usitik oy sujelal jech k'ucha'al li'e:

- I. Svunal k'usi nopbil ta xk'ot ta pasel xchi'uk yabtanel sventa spukel a'yejetik yu'un bankilal jchukvanejetik, ja' jech xtok k'usitik ta xalbik ta svunal k'usi chk'ot ta pasel sventa chapanbail xchi'uk k'usitik yan.
- II. Li k'usitik xchapbenaltak ta xich' alel batel ta stojolal jnaklejetik xchi'uk ta xtun yu'un jnaklejetik ti xchpabenale, oy bak'intik mu sk'anik albel sbiik k'alal ta xich' pukel batel ya'yejale.
- III. Li k'usitik ts'ibabil ta yan ts'ibetik li k'op a'yej ta muk'ta tsobajeletike.
- IV. Tey tsakal ta vun 'utik yelan laj yich' t'ujel li bankilal jchapanvajetik ja' sbiik jueces y magistrados.
- V. Tey tsakal ta vun k'usitik k'otem ta chapel jujun k'ak'al.

78 smantalil.- - Ma'uk no'ox ti oy sujelal sk'an pasel sventa li smeलेलil tey tsakal ta 74 smantalil ta mantal vun li'e, li j-abtel jpatanetik ta jujun jteklume, sk'an me xak'

ta ojtikinel ta stojolal li jnaklejetike xchi'uk sk'an xach'ubtasbe ya'yejaltak li k'usitik oy sujelal jech k'ucha'al li'e:

- I. K'usitik chapbil sventa slekubtasel li jteklume, xu' no'ox mi oy k'usi yan sbi ak'bil.
- II. K'usitik a'yejetik tey ts'ibabil sventa spukel a'yjetik sventa jteklumetik, k'usitik xchpabenal chich' ak'bel xchi'uk k'usi komon chapbil yu'un j-abteletik tey ta jteklum.
- III. Svunaltak k'usitik chapbil tey ta kavilto, tey tsakajtik buch'u k'otanuk ta tsobajel ta kavilto schi'uk k'uxi chk'ota ta nopel k'uxi chk'ot ta t'ujel yu'unik ti k'usi chchapike.
- IV. K'u yelan ti osiletike xchi'uk k'uxi ta stunesik, k'uxi lok'em svunal ta tunesel xchi'uk k'usi ta xich' meltsanel tey.
- V. K'u yepal stak' xich' ak'el tojomaletik, k'usitik stak' xich' tunesel, k'usitik sk'an meltsanel sk'an tuk'ubtasel, k'u yepal stojol jusep osil xchi'uk k'usitik meltsanbil tey yo' ja' jech xich' chapel k'u yepal chich' k'anbel slok' ti banumile.
- VI. Svunal xchpabenaltak kak xa no'ox meltsanbil, ta jujutsop jnaklejetik mi ja' ti k'u yelan tsobol vololik tey ta slumalike, kak xa no'ox albil lajuneb xcha'vinik k'ak'al k'alal tsta sk'ak'alil chich' chapel ta kaviltoe, xu' mi xjel jutuk k'alal mi tsots sk'oplal k'usi sk'an pasel ta anile, mi oy k'usi chich' pasel ti sujom ta xich' sa'bel xchapbenale.
- VII. Mi oy k'usitik yan a'yejetik sk'an xich' pukbel ya'yejal jech k'ucha'al tsakal ta Smantaliltak sventa Jteklum.

79 mantalil.- Ma'uk no'ox ti oy sujelal sk'an pasel sventa li smeletik tey tsakal ta 74 smantalil ta mantal vun li'e, li Bankilal Jchapanvanejetike, sk'an me xak' ta ojtikinel ta stojolal li jnaklejetike xchi'uk sk'an xach'ubtasbe ya'yejaltak li k'usitik oy sujelal jech k'ucha'al li'e:

- I. K'u yelan tsakal ta svunal xchi'uk tey chvinaj k'usitik sk'an staan ta k'anel li bankilal jchapanvanejetike xchi'uk k'usi yabtel stak' spasik jchapanvanejetik ja' sbiik agentes ministeriales.

II. K'u yelan tsakal ta svunal ti k'u yepal laj yich' tenel lok'el li muliletik sk'an to'ox chapanele, jayib laj yich' tik'el ta chukel, jayib mu'yuk xich' tik'el ta chukel xchi'uk jayib laj yich' no'ox k'ejbel li svunaltak muliletike.

80 mantalil.- Ma'uk no'ox ti oy sujelal sk'an pasel sventa li smeletil tey tsakal ta 74 smantalil ta mantal vun li'e, li buch'utik tsobol volol ch-abtej stukik ta yosilal Chiapa, sk'an me xak' ta ojtikinel ta stojolal li jnaklejetike xchi'uk sk'an xach'ubtasbe ya'yejaltak li k'usitik oy sujelal jech k'ucha'al li'e:

I. Li snail sventa st'ujel jyu'eletik xchi'uk ti k'usitik stak' xal li jnaklejetik jech k'ucha'al li'e:

- a) Jaytos partido oy xchi'uk yantik bu tsobol volol ch-abtejik, tsobol volol jpas k'opetik ti tsakal lek sbiik ta stojolal j-abtel jpatanetik sventa st'ujel jyu'eletik.
- b) K'u yelan ta xak' ta a'iel yabtelik li partidoetike, bu tsobol volol ch-abtejik xchi'uk yantik jnaklejetik.
 - c) Bu k'alal smakoj yosilal li sventa st'ujel jyu'eletike.
 - d) Tsakbil sbi buch'u tska'n chkom ta j-abtel jpatan sventa chich' t'ujel ta jnaklometik.
- e) Tey tsakal ta svunal jayib larioetik xchi'uk televisionetik, k'u yepal ta xich' pukel a'yejetik tey, k'usitik a'yejal ta xich'an jelobtasel sventa li st'ujel jyu'eletike xchi'uk partidoetik.
- f) K'u yepal chich' ak'bel stak'inal sventa chich' pasel abteletik, sventa chak' sbaik ta ojtikinel xchi'uk k'usitik yan ta xich'ik ak'bel li partidoetike, li bu tsobol volol ch-abtejik sventa pas k'op xchi'uk li buch'utik oy lek svunal yu'unik sventa pas k'op, tey chich' alel xtok k'u yepal chak' stak'inik li buch'utik oy yabtel stukike xchi'uk k'u yepal stak' slajesik k'alal chak' sbaik ta ojtikinel ta parajetike.
- g) K'u yelan ta xich' abtelanel xchi'uk k'usitik abtelal laj yich' pasel k'alal chich' pukbel ya'yejal svinajeb, mi oy k'usi lok' sjak'ik xchi'uk k'alal chatik chchapik ta anil ti ja' chtojoyal li j-abteletik sventa st'ujel jyu'eletike.
- h) K'u yelan ta xich' abtelanel xchi'uk k'usitik abtelal laj yich' pasel sventa yak'el ta ojtikinel ta anil li st'ujel jyu'letike.
- i) K'u yelan yich' chapel ta chinabtak'inetik li st'ujel jyu'eletike xchi'uk k'u yelan laj yal sk'op ya'yej li jnaklejetike.

- j) Xchapbenaltak xchi'uk yalbel smelol ti oy lek yip li k'uxi k'ot ta t'ujel li ach' jyu'eletike.
- k) Li stakel vunetik xchi'uk k'opojebaletik ak'bilik li partidoetik yo' stak' spas li yabtelike.
- l) Sk'oplal ya'yejal svotasion likemik ta yosil Chiapa ti oyik ta namal banumile.
- m) Xchapbenal, yalbel sk'oplal ya'yejal xchi'uk k'uxi jech k'ot ta chapel mi oy bu yich' tup'bel sbi junuk partido xchi'uk k'alal chich' ich'bel sutel li k'usitk yich'ojik to'ox partidoetik ta sjunul yosilal Mejiko xchi'uk li' no'ox ta kosilaltike.
- N) Chich' a'iel k'uxi ta spukik batel li a'yejetike.
- Ñ) Abteletik yu'un ajjalil sventa chanubtasel, chanubtasel sventa ch'iel k'opojel xchi'uk stsatsubtasbel yip partidoetik xchi'uk li bu tsobol volol ch-abtejik sventa pas k'op.

II. J-abtel jpatanetik ta yosilal Chiapa sventa yich'el ta muk' Jch'iel Jk'opojeletik.

- a) K'u yepal te cholol ta svunal xchi'uk jaytos yaloj talel sventa yich'el ta muk' li jch'iel jk'opojeletike, buhc'u ta xich' albel, buch'u junuk j-abtel jpatan chich' albel yo' oyuk ti ich'el ta muk'e xchi'uk k'u yelal ta xich' pa muk' li j-abtel jpatane, mi jech sk'an pasele, chich' tsakel ta muk' mi oy bu mu'yuk stsak ta muk' junuk j-abtel jpatan k'alal chich' k'anel oyuk ich'el ta muk'e.
- b) Li sk'anel k'op sk'anel parte ta stojolal jpas abteletike xchi'uk ta stojolal jchapanvanejetik, tey ta xich' albel smelol k'u yelan xbat ti chapanele, mi jech, ta xich' alel k'uxi la yich' chapanel.
- c) K'u yelan sk'oplal ya'yejal laj yich' chapanel ta lekilal, ti yabinoj lek li buch'u la sk'an sk'ope.
- d) Tey cholol ta svunal k'usitik ta pasel yo' mu xtsatsaj li k'opetike, mi oy van k'usitik yan laj yich' pasel, mi laj yich' chapbel ti svunaltake.
- e) Stekel k'usitik ya'yejaltak oy, ti ja' tey nitil tsakal jech k'ucha'al tsakal ta mantal vunetik k'alal mi oy bu sta ilbajinel jun jch'iel jk'opojel, mi oy bu sta yayijesel jun

jch'iel jk'opojel, mi laj yihc' chapanel ta jun jpas abtel jpatan, mi jech, ta xich' tsakel ta muk' k'uxi laj yich' cha' meltsanel laj yich' cha' tuk'ubtasel ti k'usi sokanuke, yich'el ta muk' buch'u sta ilbajinel xchi'uk mu xa xcha' pasik jech ti k'usi chopole.

- f) Ya'yejaltak ti k'usitik laj yich'an pasele xchi'uk xchi'uk k'uxi laj yich' pojel, laj yich' ak'el ta a'iel xchi'uk spojel li jch'iel jk'opojele.
- g) Li svunaltak k'uxi k'otem ta chapele xchi'uk k'usitik chal li ta yantik o ts'ibetik ts'ibabil li k'usi yich'an chapel ta jujun tsobajel yu'un li Buch'utik Ich'bil yeike, xchi'uk ti k'u yelan laj yal sk'op ya'yejike.
 - h) K'usitik k'ot ta t'unel k'alal yich'an chanele, spukbel ya'yejal xchi'uk st'unel k'usitik.
- i) Epal tos abteletik sventa spajesel xchi'uk yak'el ta ojtikinel li yich'el ta muk' jch'iel jk'opojele.
- j) K'u yelan ta xich' tsakel ta muk' li yich'el ta muk' jch'iel jk'opojel ta chukinabetik xchi'uk li bu bajal li jchukeletik yo' xcha' tuk'ib li snopbenike.
- k) Tabtelanel batel, sk'elel k'u yelan xbat xchi'uk ya'iel k'u yealn xbat li tsakel ta muk' ta ants ta vinik.
- l) Abteletik xchi'uk k'usitik chich' komon pasel xchi'uk li snailtak jpas abtel patan yo' xich' ak'bel yipal xk'otuk ta pasel li k'usi chapbil ta sp'ejel banumil sventa yich'el ta muk' jch'iel jk'opojeletik, ti ak'o jech xich' ta muk' li J-abtel Jpatan ta Mejiko eke.
- m) Smantaliltak ta stekelal ti k'usitik stak' spas li buch'u oy ta sbaik xchapanele xchi'uk ti k'usi chal talel li Buch'utik Ich'il yeike ta xchapanele.
- n) K'u yepal tey tsakal ta vun ti tsak'an sk'opike xchi'uk ti chbat yalik mi oy k'usi chopol staik ta ilele, yo' jech stak' ilel mi ants mi vinik ti buch'u tsta ilbajinele, buy nakal, jayib ya'vilal xchi'uk k'usi ta skoj tsk'an o sk'op.
- ñ) Bu k'alal stak' xkoltavan xchi'uk stak' xnitvan ta abtel li Buch'u Yich'oj yatelik ta sjunul yosilal Mejiko li Yich'el ta Muk' Jch'iel JK'opojele.

III. Li Smuk'ta Nail bu stak' jak'el a'yejetik sventa Jnaklejetik ta sjunul Yosilal Chiapa.

- a) Tey tsakajtik ta vun k'usitik ska'n tuk'ubtasel xchi'uk k'u yelan xchapbenal ak'bil, jech k'ucha'al k'u yelan syakil chich' ak'bel batel xchapanel, tey xa tsakal o ta venta k'u yelan xchapbenal yak'ojbe ti Buch'u oy ta Sbaik xchpanele, ja' ta xak'be batel ti buch'u jech la sta ta k'anel yo' jech xk'ot ta pasel xchapanel jech taje.
- b) K'usitik ta xich' tsakel ta muk' yo' xich' ak'bel ti xchapbenale.
- c) Svunaltak xchapbenal muk'tik tsobajeletik xchi'uk ti k'usitik ts'ibabil ta yantik ts'ibetike.
- d) K'u yelan ak'bil xchapbenaltak k'alal mi laj yich' k'elel tuk'ulanel k'u yelan, yo' jech tsakel ta muk' li Mantal Vun ti ja' chak'be xchapbenal li Buch'u Sbainojik xchapanele.
- e) Ti k'usitik laj yich' chanel laj t'unel sventa chkoltavan ta xchapanel k'alal ta to xich' k'elel tuk'ulanel leke.
- f) Mi jech xtoke, ja' ti k'uxi k'ota ta chapele, k'u yelan syakil chich' chapanel batele, xchi'uk mi mu'yuk xa chich' chukel ti buch'u oy smul ta alele.
- g) Syajkojal xa k'anbil parteetik, tik'bil muliletik xchi'uk ti ta xcha' k'elik ti Buch'u Sbainoj chak'be xchapbenale.
- h) K'utik yelan smantaliltak, k'usitik sk'an ich'el ta muk' xchi'uk k'usitik sk'op ya'yej yalojik talel li ta Muk'ta Tsobajele.
- i) Buy tsakajtik sbiik li Buhc'u Sbainojik xchapanele.
- j) Sbi mi yotolal bu stak' xch'am a'yejetik ta chinab tak'in.

IV. Stekel li muk'tik chanobvunetik jech k'ucha'al Universidad Autónoma de Chiapas xchi'uk Universidad de Ciencias y Artes de Chiapas, jech k'ucha'al yantik muk'tik chanobvunetik xchi'uk yantik snail abteletik smakoj sjunul yosilal Chiapa, mi chanobvunetik nopol no'ox ta kosilaltik ti yich'oj xa sba ta muk' stukike xchi'uk oy lek svunal ti k'u yelan ch-atejike.

- a) K'u yelan chapbil ta xak' chanvun xchi'uk jaytos chanvun chak', xu' no'ox mi ta jujun k'ak'al mi koleman no'ox, k'usitik chich' chanel, k'u yelan chapal chlok' ti buch'u ta xtsuts xchanvun teye, k'u sjalil ta jujutos ti k'usitik chich' chanele, k'u yelan yip ti chanvune.
- b) Stekek a'yejetik nitil tsakal sk'oplal ta spasel ti abteletike.

c) K'u yepal stojol chich'ik li jchabubtasvanejetike, tey xa nitil o xchi'uk smoton tak'inik ti k'u yelan abtejike, k'u yelan yalel toyol yabtelik xchi'uk k'u yepal ta stekel.

d) Svunal bu tsakal sbi li jchanubtasvanejetik buch'u skanoj to slok'elik k'u sjalile xchi'uk buch'utik naka tas avaro ch-abtejik ta sjunul ja'vil.

e) Tey tsakal ta svunal yajtos koltaeletik chak'ik, jech no'ox xtok k'uxi ta tael koltaeletike xchi'uk k'usitik vunaetik tsk'anik yo' xich' tael ti koltaele.

f) Svunaltak sventa chich' ak'el ta a'iel tsalbailetik.

g) Ya'yejaltak k'uxi ta t'ujel k'uxi ta va'anel li jva'lejetike.

h) K'u yelan k'ot schapbenal k'alal laj yich' k'elel bu k'alal sna'ik li jchanubtasvanejetike.

i) Tey tsakal ta vun jaytos snailtak abteletik tey nitil tsakal xchi'uk k'usitik vunaetik tsk'anik yo' stak' snoch'an sbaike.

j) Ya'yejaltak k'usitik abtelaetik tspasik sventa yak'el ta ojtikinel talel kuxlejaetik, tajimol xchi'uk k'usitik yantik o abtelaetik.

V. Bankilal Jchapanvanejetik sventa st'ujel Jyu'eletik ta yosilal Chiapas.

a) Abtelal k'alal ta xtsuts jtosuk chanvun xchi'uk k'usitik laj yich'an pukel tey ta pukob k'op yu'un bankilal jchukvanejetik, tey xa tsakal ta venta k'u yelan abtelanbil batel ta svunal sventa chapaneletik.

b) Ya'yejaltak k'uxi k'ot ta chapel xchi'uk schapbenaltak ti ja' jech tsk'anik li jnakletike, oy van mu sk'an xich' ak'el ta ojtikinel sbiik ti buch'u tey tik'ilik eke.

c) Sk'oplal ya'yejal xchi'uk li ts'ibabil ta yantik ts'ibetik muk'tik tsobajele.

d) Tey tsakal ta vun k'uxi la yich' t'ujel la yich' va'anel li jchapanvanejetik ja' sbiik jueces y magistrados.

e) Tey cholol ta svunal k'usitik la yich' komon chapel ti chich' pukbel ya'yejal jujun k'ak'ale.

81 mantalil.- Ma'uk no'ox ti oy sujelal sk'an pasel sventa li smelelil tey tsakal ta 74 smantalil ta mantal vun li'e, li partidoetike, li buch'u ch'abal spartidoike, sk'an me xak' ta ojtikinel ta stojolal li jnaklejetike xchi'uk sk'an xach'ubtasbe ya'yejaltak li k'usitik oy sujelal jech k'ucha'al li'e:

I. Ti svunal bu tsakal sbiik li buhc'utik ochemik ta partido, ti ja' jech chich' tsakel k'ucha'al li'e: sjol sbi, sbi, k'usi k'ak'alil la stsak sbi xchi'uk bu lumal nakal, jech no'ox xtok tey tsakal k'uxi la stsak sbi xchi'uk k'uxi ta xich'ik nutsel lok'el.

II. Komon chapbil k'op xchi'uk k'usitik la xchapik li jva'lejetik yu'un partidoetike.

III. Komon chapbil k'op k'uxi stak x-abtejik li partidoetik xchi'uk buch'utik tsobol volol ch-abtejik.

IV. Chapbil ta svunal k'uxi ta ch'amunel xchi'uk svunal k'uxi stak' ich'el li k'usitik oye xchi'uk li abteletike.

V. K'usitik laj yich' alel laj yich' chapel ta jujun tsobajel yu'un partidoetik.

VI. Buch'utik yich'oj ta venta k'u yelan ch-abtej ta yutil jujun partidoetik

VII. Tey tsakal ta svunal jaychop tey tik'ilik ta partido li buch'utik tsobol volol ch-abtejike.

VIII. K'u yepal chak' stak'inik ti jayib stsakoj sbiike, xu' mi chapbil k'u sjalikil xchi'uk oy tsob tak'in ta anil.

IX. K'u yepal stak' xak' stak'inik li buch'u ch-abtej ta yabtel stukike, tey tsakal sbiik xtok buhc'utik chak' stak'inike xchi'uk k'u yepal chak'ik.

X. Tey tsakal ta vun buch'utik chak' stak'inik k'alal naka to chak' sbaik ta ojtikinel li buch'u tsk'an yabtelike xchi'uk k'alal chanavik ta parajetike.

XI. Smuk'ta vunal ta tsobajel meltsanbil.

XII. Tey tsakal bu k'alal stak' spas batel ayabtelik ta st'ujel li j-abtel jpatanetike.

- XIII. K'u sjalil stak' xak' sbaik ta ojtikinel tal ario xchi'uk ta televisión.
- XIV. Svunaltak tsotsik jtunel, k'usi stsakoj o yip ti yabtelike xchi'uk k'usitik abtelal tspacek, jech no'ox xtok k'u yelan albilik tspacek batel li yabtelik ti ja' chal talel li jnitvanejetik ta jujutos yabtelike.
- XV. Tey me tsakajtik ta svunal buch'utik ya jva'lejik ta smakoj sjunul yosil Chiapas, ta jujun jteklum xchi'uk ta jayib jteklum smakoj.
- XVI. Svunal bu ta xich' tsakel ta muk' yo' stak' na'el k'u yepal chich' stojolik li buch'utik yich'oj yabtelik jech k'ucha'al laj xa yich' alal jtos lo'il yich' xa alele xchi'uk li yantik j-abteletik tey tsakajtik sbaik xchi'uk tey tik'ajtik ti va'i yelan tsobolike; jech no'ox xtok ti buch'utik chich' stojolik tey ta partido eke, mu'yuk ta alal mi ta yutik mi ta spatil parti tspacek ti yabtele.
- XVII. Stekel buch'utik tsk'an chkomik ta j-abtel jpatan chak' jlik svun yo' chvinaj k'usitik abtelal spasojan talele xchi'uk spak' jun slok'obba tey ta vun taje, k'usi yabtel chkomik jujuntal, slumalik, yototal k'usitik lumal smakoj xchi'uk bu ta stsak sbaik.
- XVIII. Jlik svun yo' chvinaj k'usitik abtelal spasojan talel li jnitvanejetik ta sjunul Chiapa xchi'uk ta jujun jteklum.
- XIX. Komon chapbil svunal k'u yelan ch-abtej ta jujun partido, mi ko'ol ch-abtejik, mi tsmojin sbaik, mi ja' ti k'u yelan ch-abtejik xchi'uk buhc'utik tsobol vololik ta spasel k'ope.
- XX. Chtavan ta ik'el yo' stak' stuj ya jva'lejtak, mi ja' kak xa no'ox chal sbaik buch'u tsk'an chkomik ta j-abtel jpatan ti ja' cht'ujvan li jnaklejetike, mi jech, ja' mi ta stsak sbaik.

XXI. Buch'utik oy ta sbaik sk'elel k'u yelan xbat yabtelike xchi'uk k'alal tst'uj ach' j-abtel jpatan li jteklume, yu'un me ja' chich' tsakel ta muk' k'u yelan ti smantaliltak yu'unike.

XXII Chalik k'u yepal yich' tunesel tak'in sventa chanubtaseletik, yak'el ta ojtikinel abtel xchi'uk schanubtasel ta nitvanej ta tsobvanej ta pas k'op li antsetike.

XXIII. K' yelan xchapbenal laj yak' talel li jvolvanejetik buch'utik yich'ojik ta venta.

XXIV. K'u yepal laj yich'ik tak'in jujun u, k'usiuk no'ox sventa yich' tunesel, ti ja' chak' talel li jnitvanejetik ta sjunuk Chiapa xchi'uk ta jujun jteklum, xchi'uk k'u yepal tsulesbatik k'alal mi oy k'usi chopol la spasike.

XXV. K'u yepal oy stak'inik xchi'uk k'usitik oy yu'unik, svunaltak k'usitik oy yu'unik ti oy ta sbbike, jech no'ox xtok ta xak' batel ti svuntak k'ucha'al laj xa yich' alel ta jvok' to'oxe.

XXVI. Ku' yelan xchapbenaltak yak'ojan talel li ya jtsobvanejtake ti ja' yabtelik ta k'usiuk no'ox jkojukale, k'alal mi laj x asta yav k'u yelan chkome.

XXVII. Sbitak ti ya jva'lejtak ko'ol ch-abtejik xchi'uk li jpas abteletik sventa st'ujel ach' jyu'eletike.

XXVIII. K'uxi chich'ik batel ta venta xchi'uk ta sk'elik k'uxi ta st'ujik batel li buch'utik chkom ya'iik ta ach' a-btel jpatane.

XXIX. Svunal bu tsakal sbi j-abtel jpatanetik, buch'utik tsobol volol ch-abtejik mi snail t'unolajel, chanubtasel, mi oy bu yantik chich'ik koltael ta tak'in yu'un li partidoetike, xchi'uk k'u yepal chich'ik sventa jech taje.

XXX. K'u yelan chak'be talel xchapbenal li j-abtel jpatan sventa st'ujel ach' j-abtel jpatan k'u yepal yich' ch'amel tak'in xchi'uk k'u yelan laj ti tak'ine.

82 mantalil.- Ma'uk no'ox ti oy sujelal sk'an pasel sventa li smeleslil tey tsakal ta 74 smantalil ta mantal vun li'e, li xch'amel tak'in yu'un yan risaro, stak'in jteklum, mi oy k'usi yan chapbil ta svunal, sk'an me xak' ta ojtikinel ta stojolal li jnakejetike xchi'uk sk'an xach'ubtasbe ya'yejaltak li k'usitik oy sujelal jech k'ucha'al li'e:

- I. Tey tsakal sbi ti j-abtel jpatane xchi'uk mi ta sbi stuk mi ja' ta sbi ti k'u yelan tsobol vololik yu'un ja' ta sbi chich'ik o ti tak'ine, buch'u chich' tak'in xchi'uk buch'u chak' tak'in.
- II. Bu jchopukal snail yich'oj ta venta yich'el ti tak'ine.
- III. K'u yepal ta stekel, k'usi chtun o, bu la yich' ak'el ti k'usi ta xich' ak'ele, yu'un me stak' ilel bu oy ti tak'in yak'oj jteklume xchi'uk bu chtalanuk li tak'ine, koltael ta stojel k'usitik, matanaletik, mi oy k'usi mu'yuk chich' tojel, k'u yelan tik'bil stak'inal xchi'uk mi oy bu yantik matanaletik chich'ik.
- IV. K'u yepal oy tak'in k'alal yich' xa makel li abtelale, sk'an me mu sokes ti k'u yelan chich' ak'el ta a'iel bu laj ti tak'in ti k'u yelan ti smantaliltake.
- V. Mi oy k'usi laj yich'an jelel, jech mi oy la sta ta tijel li svunaltak ti k'u yelan ta xich' ch'amel ti tak'ine xchi'uk ti stak'in jteklume.
- VI. Tey tsakal k'u yepal la staik koltael ta tak'in.
- VII. K'usi ja' jech smelol mi oy bu laj yich' pasbel svunal, mi la yich' ch'ayel ti sjelobtasel tak'ine, mi stak'in jteklum, chich' albel lek smelol k'usi ta xich' o tunesel ti tak'in laj yich' ak'ele.
- VIII. Svunaltak k'usitik chich' meltsanel, k'usitik la yich' ich'el xchi'uk k'usitik abtelal yich' pasel yo' bu laj yich' tunesel li stak'in jteklume, xchi'uk ti tojoliletik k'alal mi oy la spas abteletik ti jchop j-abteletik buch'utik la yich'ik ti tak'ine.

83 mantalil.- Ma'uk no'ox ti oy sujelal sk'an pasel sventa li smeletil tey tsakal ta 74 smantalil ta mantal vun li'e, li j-abtel jpatanetik yich'ojik ta venta bateletik xchi'uk jchapanvanejetik sventa abtelal jech k'ucha'al ja' sbitak la Secretaría del Trabajo y la Junta Local de Conciliación y Arbitraje del Poder Ejecutivo y el Tribunal del Trabajo Burocrático del Poder Judicial, sk'an me xak' ta ojtikinel ta stojolal li

jnaklejetike xchi'uk sk'an xach'ubtasbe ya'yejaltak li k'usitik oy sujelal jech k'ucha'al li'e:

I. Vunetik k'u yelan tsakal sbiik ta ya jpojvanejik ta abtelal, sk'an me yich'ojan k'ucha'al li'e:

a) Bu stojukal oy.

b) Yotolal k'alal meltsaj ti vune (número de registro).

c) Sbi ti k'u yelan tsobolik sventa spojjobbaik ta yabtelike.

d) Sbiik buch'utik jva'lejetik jnitvanejetik xchi'uk ti buch'utik ta xk'elvanik yo' xich' pasel ti abtele.

e) K'u sjalil oy ta yabtelik ti jva'lejetike.

f) K'u yepal ta stekelik.

g) Bu ch-abtejik jujuntal.

h) Bu stojukal ta stsob sbaik.

II. Chich' tsakel batel ta vun.

III. Svunal smantaliltak.

IV. Svunal bu tsakal sbiik ti jayib ta stekelike.

V. Svunal xchapbenaltak ta jujun tsobajel.

VI. Schapbenaltak spasel abteletik tey ta yutil yabtelik.

VII. Svunal k'u yelan tsobol ch-abtejik, tey tsakal chbat k'u yelan chich' stojolik, komon chapbil k'op xchi'uk ya'yejal ta stekelal k'u yelan ch-abtejik

VIII. Stekel svunaltak k'u yelan tsakal sbiik ta spojjobbaik ta yabtelik xchi'uk svunal skomon abtelik.

Li j-abtel jpatanetik yich'jik ta venta abtelaletik xchi'uk jchapanvanejetik sventa abtelal, sk'an me sk'anbe lok'el slok'obbatak li vunetik bu tsakal li sbiik buch'u jech tsk'anike, ja' ta xich' tsakel ta muk' ti k'u yelan stak' sjak' a'yjetik li jnaklejetike.

Ti vunetik laj yich' ael ti ja' svunaltak bu tsakajtik sbiik li tsobol volol ch-abtejike, ja' no'ox tsots sk'oplal mu stak' xich' ak'el ta ojtikinel li buy nakalik li j-abteletik tey tsakajtik sbiik ta smuk'ta vunal k'u yepal tsobolike.

84 mantalil.- Li jpojbanejetik sventa abtel ta xich'ik tak'in xchi'uk ta stunesbik stak'in jteklume sk'an me xach'ubtasbik lek ti svunale xchi'uk lok'tabiluk ta vun yo' stak' xich' k'elel xich' pikel xchi'uk stak'uk sa'el ta chinab tak'inetik, xchi'uk no'ox xtok li sjak'el a'yejetik jech k'cha'al tsakal ta 74 mantalil ta mantal vun li'e, xchi'uk tey tsakal xtok ta jtos mantalil naka to la yich' ael, jech k'ucha'al li'e:

- I. Svunaltak abtelal xchi'uk k'u yelan chapbil xchi'uk li jpojvanejetik ta abtelal xchi'uk li j-abtel jpatanetike.
- II. Svunal bu tsakajtik sbiik jva'lejetike.
- III. Svunal bu tsakal sbiik ti k'u yepal ochemike.
- IV. Chich' albel lek smelol ti tak'ine xchi'uk k'usitik yan chich'ik k'elanbel xchi'uk chich' albel lek smelol k'usi la yich' o tunesel, buy bat ti tak'in ja' stak'in jteklum la stunesike.

Ti vunetik laj yich' ael ti ja' svunaltak bu tsakajtik sbiik li tsobol volol ch-abtejike, ja' no'ox tsots sk'oplal mu stak' xich' ak'el ta ojtikinel li buy nakalik li j-abteletik tey tsakajtik sbiik ta smuk'ta vunal k'u yepal tsobolike.

Ti Buch'utik oy ta Sbaik spasel k'alal chak'ik ochel stak'in jteklum ti bu tsoboikl sventa jpojvanejetik yu'un abtelale, sk'an me xiktabe jutuk yav ti chak' ta ilel sventa Smelelil ta Abtel yo' jech xk'otuk ta ch'unel ti k'usitik sk'an pasele xchi'uk sk'an oyuk junuk snail yo' bu stak' xich' jak'bel Ya'yejal ta sjunul Yosilal Mejiko.

85 mantalil.- Yo' stak' xich' ak'el ta ojtikinel mi oy to k'usi yan sk'an ak'el ta a'iele oy me sujelal sk'an ak'el ta a'iel ta stojolal li jnaklejetike, li snail abtelale sk'an me:

- I. Ta stabe ta k'anel li buch'utik oy ta sbaik spasel ti ak'o yak' talel li k'usitik sts'ak a'yejetike sk'an toe, jech taje ja' me ta xich' tsakel ta muk' ti k'u yelan smantaliltak li Sjak'obil A'yejetik ta Sjunul Mejiko;

- II. Ta xich' k'elel k'u yepal la stak' sutel li Buch'u Sbainoj stak'ele, ja' jech ta stak' sutel ti bu k'alal xpas yu'une, bu k'alal stak' stik' sbae xchi'uk mi ja' yabtel ta spasel jech k'ucha'al tsakal ta smantaliltake;
- III. Ta xich' chapel k'u yelan chich' meltsanel bu ta xich' ak'el ta a'iel sts'aktak ti a'yejetike, yu'un me oy sujelal jech ta spas ti Buch'u Sbainoj spasel yo' k'uxi xich' ch'unel sventa yak'el ta ilel li Smelelil spasel abtele.

IV kojat k'op ti k'usitik oy sujelal tspasik li risanoetik, xchi'uk li bu tsobol volol ch-abtejik ta xich'ik xchi'uk ta stunesik tak'in ti ja' stak'in jteklume xchi'uk mi pas ta j-abtel jpatane.

86 mantalil.- Li snail abtelal, bu k'alal stak' spas yabtele, ja' me ta xal k'usitik oy sujelal ta xch'unik spasel k'alal ta xich'ik tak'in xchi'uk ta stunesbik stak'in jteklum, mi pas ta j-abtel jpatan, jech k'ucha'al mi ta sbi stuk mi, mi ja' ta sbi ti bu tsobol volol ch-abtejike, yu'un me ja' jech ta xich' ch'unel ti smelelil ta spasel abtele xchi'uk ti stak' xich' jak'el k'op a'yejetike, xu' mi tuk' xich' jak'el mi mo'oje ja' ta xich' jak'bel li Buch'utik oy ta Sbaik yak'el talel li a'yjetike mi jeche ja' ta xich' tsakel ta muk' k'u yelan tsakal ta svunaltak xchi'uk k'alal oy bu chkomik ta j-abtel jpatane.

Li Buch'utik Sbainojik ti oy sujelal jech ta spasike ta me stakik batel ta Snail abtelal k'u yepal biiletik, mi ja' ta sbi bu tsobol volol ch-abtejik, yo' bu chalbe smelol k'ucha'al la yak'ik tak'in ti ja' stak'in li jteklume, mi jeche ja' ta xich' tsakel ta muk' k'u yelan tsakal ta svunaltak xchi'uk k'alal oy bu chkomik ta j-abtel jpatane.

Yo' xich' ak'bel xchapbenal sch'unel li jvok' ya'yejal la yich' alele, li Snail Abtelale ta sk'el stuk'ulan mi ta spas yabtel k'ucha'al ajvalil, k'u yepal ta stunesbe stak'in li jteklume, k'u yelan ta x-abtej xchi'uk li ajvalile xchi'uk k'uxi stik' sba ta spasel abtel li ajvalile xchi'uk mi la stik' sba ta smeltsanel li abtelale.

87 mantalil.- Yo' stak' xich' chapel k'usitik a'yejal stak' xich' pukel mi oy ta sbi junuk risano, mi ja' ta sbi li bu tsobol volol ch-abtejike k'alal chich'ik tak'in xchi'uk ta stunesbik stak'in jnakejetik, mi pas ta j-abtel jpatan, li Snail Abtelale ta me:

- I. Ta stabe ta k'anel li buch'u ta sbi stuk, mi ja' ta sbi li bu tsobol volol ch-abtejike, ti ak'o yak'ik talel k'u yepal a'yejetik yu'un ja' ta xtun yu'un li jnaklejetike, yu'un me ja' ta xich' tsakel ta muk' li mantaliletik yak'oj talel sventa a'yejetik ta sjunul yosilal Mejiko.
- II. Ta xich' k'elel k'u yepal stakojik talel a'yejetik ta sbi stukik, mi ja' ta sbi li bu tsobol volol ch-abtejik ti laj yich'ik tak'in xchi'uk la stunesik tak'in xchi'uk pasik ta j-abtel jpatan ti yu'un stak' jech spas li k'u yelan tsakal ta smantaliltake.
- III. Ta chich' alel k'usitik oy sujelal chich' ch'unel yo' jech xich' pasel ta smeलेलil ti abtele xchi'uk k'u sjalil sk'an jech xich' ch'unel.

Svobal A'yej

Ta sujelal jujuntal sventa smeलेलil yich'ojik xchi'uk sventainojik luz

Vaxakib sjo'vinik Mantal.- Ti bu ch'u yichojik ta venta jtunel sbainel abteletik sventa ta jtos ti buch'utik yich'ojik ta sbaik venta lusetik, jech nox tok ek sk'anel ta xakik ta ojtakinel ti yayejal ta skotol ti k'usitik oy yunik slekilalik, ja jech ti k'usi teoy ta smantalil oxib sjo'vinik ta mukta mantal.

Svakibal A'yej

Ta sventa sujelal sk'elubil k'usi oy yu'un jtunel jbaineletik ta smeलेलil

Baluneb sjo'vinik Mantal.-Ti xchapanobil chak' ti snailal sk'elubil jtunel jbainel abteletik sventa k'ucha'al xkot ta ch'unel ta yilubil ti k'usitik oy ta smantalil ta yotkinubil ti sujelal yak'ubil ta ojtakinel k'usitik oy, sk'anel ta xa'kik ta ojtakinel k'usitik sk'an, k'usitik ch-tun ta yilubil ak'bil smantalil xchi'uk k'uxi yoril sk'ak'alil ti bu xu' xkotik tas sk'elel ti jtunel sbaineletike. Ti me muyuk xch'unbe smantalil ti k'uxen albil ya'yejale, ja me sjam smelol ta xlik yich' k'elel batel smultail ti k'uxen stsatsale, muyuk ilbajinel ta multail ti k'uxen chal ya'yejal ta smatalil li'e.

Lajuneb sjo'vinik Mantal.- Ti snail sk'elubil jtunel jbainel abteletik ta ske'l batel ti oyuk xch'unel ti spasel yabtelaal lek xa likuk ta ojtakinel jtuneletik sbainojik abtel

junuk ta pasel k'uxen chich' alel ta smantalil chanlajuneb xchavinik ja to ta vaxakib sjo'vinik ta mukta mantal, jech ku'cha'al oy yantik ya'yejal stak'an pasel.

Buluchib sjo'vinik Mantal.- Ti yabtelanel sk'elel k'uxi chal ti k'op ta xich' ak'el ta ojtakinel ta chinab tak'in. Ti yilubile ta xvinaj ta yotkinubil te bu chich' k'elel ti k'usi xchopolil ta snail sk'elubil lekilaetik ta smeletil ta chinab tak'in ta sventa jtunel jbainel abteletik xchi'uk xchotanobil ta sjunlejal yosilal mejiko, xu' me ta jech no'ox, me ta sa'bil no'ox o jech no'ox batel ó.

Lajchaeb sjo'vinik Mantal.- Ti k'elele ja smelolal ta xich' ojtakinel lek xchi'uk ta xotkin ó me chich' ch'unel ti oy sujelal ta ak'el ta ojtakinel ti k'usitik oy yu'un ti jtunel jbainel abteletik, sk'anel ta yoril sk'ak'alil no'ox chich' k'elel batel ja jech chal ta smantalil ta chanlajuneb xchavinik k'alal ta vaxakib svo'vinik mantal, ja k'uxi oy ti jujun jtunel jbainel abteletik xchi'uk ti k'usitik xu' xkot ta pasele.

Lajuneb sjovnik Mantal.- Ti xch'ak'elel tspas ti snail yotkinubil ti lekilale bu ch'u yichoj ta venta jtunel jbainel abtelal, tas pas batel jech k'ucha'al li' e:

I. Ta xotkin ba'ay me lek tsak'al ti a'yeje, me ak'bil xa ta na'el xchi'uk ach'chubtasbil ta yoril ta sk'ak'alil no'ox.

II. Ta slok'esik jun svunal xcholubil k'op a'yej ti bu chich' sa'bel yelo stunesel ti bu ch'u sbainoj abtelal ti ch-paj no'ox bu k'alal chal ti muk'ul mantal, jech k'ucha'al mantal li'e xchi'uk k'usitik yantik stak' stunes, jech no'ox xtok xu' xalbe sjam smelol me oy muyuk k'usi ch'unbil ti k'usi tsk'an ta mukta mantale, jech k'ucha'al li mantal xchi'uk yantik mantaletik stak' tunesel, ti me yu'un tsa'be sjam k'usitik xu' xjelo ta stojolal jtunel jbainel sventa abteletik, ti k'ucha'al stukibtasik ti k'usi muyuk lek laj yil sk'anel ta yutil no'ox jtob sk'ak'al ta xokol k'ak'al.

III. Ti jtunel jbainel abtel sk'anel chak ta ojtakinel ta snail yich'ubil ta venta abteletik ti bu laj spasbe yabtelal ti k'usi akbil ta na'el ti k'usitik vunal x-tunan ta smantalil albile.

IV. Ti snaile ta sk'el batel ti me oy xch'unel ti k'uxi komtsanbil ti k'uxelan jelo batel ti sk'ak'alile xchi'uk ti me laj yich' ch'unel ti k'usitik ak'bil ta svunale, ta xich' lo'k'esel jun chapal k'op k'ucha'all xu' xkot ta pasel.

Ti snail yich'obil ta venta jtunel sbainel abtelal xu' sjak'be sjam smelol stsa'keb ti jtunel jbainel ti k'usi x-tun yu'un sventa ch-k'ot ta pasel yu'un jech no'ox xtok xu' chapan ti k'usi to tsk'an chil sventa tsk'elbatele.

Chanlajuneb sjo'vinik Mantal.- Ti ja'o bak'in laj sta ta k'elel ti bu ch'u yich'oj ta venta ti jtunel jbaineletike me laj yil me oy k'usi muyuk ch'unbil skotol o jutuk ti k'usi chapanbil komele, chak'be na' bankilal j-abtel ti bu ch'u o me jtunel jbainel yichoj ta sba tas venta chich' ch'unel ti mantale, ti me muyuke, xu' spas ta yutil no'ox vo'ob k'ak'al, ja jech xkot ta chu'nel ti k'usi k'anbil ta smantalil vun.

Ti me snail yich'ubil ta venta ti jtunel jbainel abteletik oy to k'usi mu'yuk ch'unbil chil ta skotol o juteb no'ox ta sventa sts'utsesel, ta sk'ak'alil no'ox vo'ob k'ak'al, ta xich' alel ta tso'blej k'ucha'al jech, xak'be sjam smelol ti stojel mulil ti k'usi xu' lek xjeloe.

Jo'lajuneb sjo'vinik Mantal.- Ti abteletik sventainojik sk'elel smeletik lekilaetik sk'anel ta sk'elik batel te no'ox ta yutil xchi'uk jechtik no'ox batel ti yak'ubil ta ilel ti sujelal smeletik ti teoyik ta sk'elubil ta yak'el ta ojtakinel k'usitik oyik xchi'uk chich' ach'ubtasel ta yoril k'usi tsakal ta smantalil, yu'un cholbil mantal xchi'uk yantik k'usi stak' tunesel.

Jech no'ox tok, ti jtunel jbaineletik skanel tsk'elik batel, ta snailtak ti butik xu'e, k'ucha'al, sk'anel ta skolta sba batel ta sk'elel k'ucha'al xu' xkot ta pasel ta yoril sk'ak'alil ta skotol xchi'uk ta jujuntal ti sujelal teoyik smatalil ta skotol jech chal ti ta smukta mantalile, ja jech ta xkom smantalil ta spasel xchi'uk k'uyelal tsobolik ta sk'elel jtuneletik ta yilubil ti jech tspas batele, chak' to ta na'el ti k'uxelan ja'o ta xich' jamel ta skotol, ta matanal xchi'uk k'un ta ojtakinel.

Sjukubal a'yej

Ta sventa yalubil mulil ja'o mu'yuk ch'unbil mantal yu'un sujelal yak'el ta ojtakinel k'usitik x-ayinan.

Vaklajuneb sjo'vinik Mantal.- Bu chu'uk krixanoetik xu' xalbatel ta stojolal snail sk'elubil jtunel jbainel abteletik ti me muyuk pukbil svunal ti sujelal yak'el ta na'el ti k'usitik ta xal ta smantalil chanlajuneb sjo'vinik ja to ta vaxakib sjo'vinik smantalil, xu' to xich' pasel ti k'usi chal ta svukubal k'op ta svo'obal a'yej ta smantalil ta sjunlejil yosil mejiko xchi'uk ti k'usitik tsakal ta smantalile.

Juklajuneb sjo'vinik Mantal.- Ti smelolal k'ucha'al xu' xjelo ti yalubil mulile ta xich' k'elel batel ta vok'taltik jech k'ucha'al li'e:

- I. Yak'el ta ojtakinel mulil ta stojolal snail jtunel sbaineletik.
- II. Sjak'ubil jun ya'yejal stak'ubil ta snail jtunel sbainel abteletik
- III. Xchapanel cholbil mulil.
- IV. Spasel yabtelal cholbil mulil.

Vaxaklajuneb sjo'vinik Mantal.- Ti cholbil mulil ta skoj muyuk ch'unbil smantalil ti sujelal ta yak'el ta ojtakinel k'usitik x-ain yu'unik ti abteletik yu'un no'ox sk'anel ta xich' ch'unel, jechuk, chich' pasel tsk'an k'ucha'al chich' k'anel li'e:

- I. Sbi xchi'uk xch'a bi ti jtunel jbainel abtel bu ch'u cholbil smule.
- II. Yotkinubil lek xchi'uk ja'o ti k'usi muyuk xch'unoj ti mulil albile.
- III. Ti jchol mulile xu' xak'be batel smelolal ti k'usi stak' xa' o ta ojtakinel ti mulile bu ch'u muyuk xch'unoj ti mantale.
- IV. Ti me yu'un ta tsibtabil laj yich' ak'el ti mulile, bu ch'u xchol mulile sk'anel ta xal batel bu lek stuk'il nakal o me mo'oje xu' ta sk'elubil ta chinabtak'in sventa bu ta xich'be svunal. Ti me yu'un ta sk'elubil ta chinabtak'in chkot ti xcholobil mulile, stak' a'yel ti xu sut stak'ubil ja jech xtoke. Ti me

muyuk xich' ak'el na'el bu nakal xchi'uk sk'elubil ta chinabtak'in, jech k'ucha'al me ta yan bu likeb, ti svunal, ak'o ja stuk, ta xich' ak'el ta k'elel ta yilubil bu snail jtunel jbainel abteletik.

V. Ti sbi bu ch'u jchol mulile xchi'uk, xu' tik nox jech, ta sba sat, ja no'ox xu' xich' tunesel sventa yatel no'ox. Ti a'yeje xu' xich' ak'bel bu ch'u xchol mulil ta jech no'ox. Muyuk bu stak' xak' ta ojtakinel ta sventa sbi xchi'uk ja no'ox venta ch-tun k'ucha'al xu' xjelo xchi'uk chich' k'elel batel ti mulile.

Balunlajuneb sjo'vinik Mantal.- Ta xcholel mulile xu' xich' ak'el jech k'ucha'al li'e:

- I. Xu' ta yilubil ta chinabtak'in:
 - a) Xu' ta yak'ubil ta ilel ta sjunlijil yosilal mejiko.
 - b) Xu' xich' beiltasel ta chinabtak'in, ta stuk'il be xaneb ti bu ak'bil lo no'ox ta ojtakinele.
- II. Xu' ta ts'itabil xich' ak'el ta snail jtunel jbaineletik.

Jo'vinik Mantal.-Ti snail jtunel jbainel abteletik sjam smelol ta junjuntal ti svunal yalubil mulil k'usi ja'e, jech k'ucha'al yantik, me jech tsk'anik, xu' stunesik. Jech xtok, ti yantike xu' spasik ta svunal k'uxen tsk'anik, ja no venta me jech k'ucha'al albil ta smantalile.

Jun svakvinik Mantal.-Ti snail jtunel jbainel abteletik sk'anel ta xchapan k'usi sjam ti cholbil mulile ta yutil no'ox oxib k'ak'al xokol k'ak'al ja tik no'ox jech sventa chich' tsobele xchi'uk sk'anel chak' ta na'el ti cholbil xa mulile ta stojolal jtunel jbainel abteletik ta yoril no'ox yutil oxib k'ak'al ta xokol k'ak'al te no'ox ta sk'ak'alil sventa stik'el vun.

Chib svakvinik Mantal.-Ti jtunel jbainel abteletik cholbil smul tsk'an ta xak' batel ta stojolal snail jtunel jbainel jun svunal k'usi sjam smelol ti jech k'ucha'al sjam

smelol ti albil mulil ta yutilal oxib no'ox k'ak'al ta xokol k'ak'al batel ku'cha'al laj yich' alel ta ba'ay.

Oxib svakvinik Mantal.-Ti snail jtunel jbainel abtelal xu' sk'el batel ta yilubil bu xjeloe, jech k'ucha'al xu' sk'an be stak'ubil svunal yu'un jtunel jbainel abteletik ti k'usi chtun yu'une, k'uchal jech chkot ti xchapanubiltak ti jech chtun o chil sventa xchapaj ti cholbil mulile.

Chanib svavinik Mantal.- Ta sventa yak'ubil ta ojtakinel stsakeb, ti jtunel jbainel abtel sk'anel ta stak' jech ek xtok ta sk'ak'alil no'ox oxib k'ak'al ta xokol k'ak'al te no'ox batel ja'o laj yich' ak'el ta na'el.

Jo'ob svakvinik Mantal.-Ti snail jtunel jbainel abtelal sk'anel ta xchapan ti cholbil mulile ta yutil no'ox jtob k'ak'al ta xokol k'ak'al no'ox batel ta yoril k'ucha'al ti jtunel jbainel abtel xu' chakbe stak'ubil k'usi sjam smelol, me jech, ti ya'yejal tsa'kubtasbil ti k'usi albil ta smantalil ta ba'aye.

Ti xchapanobil te ta snailal jtunel jbainel abtelal sk'anel lek oy slikeb sjam xchi'uk smelol ak'o mu jechuk sk'anel ta xal k'uxi laj xchun xchi'uk k'usi muyuk laj xchun taniibil sk'oplal ti lo'il a'yej ta sventa jtunel jbainel abtelal.

Vakib svakvinik Mantal.-Ti snail jtunel jbainel abtelal sk'anel ta xal ti k'uxi chapaj ti buch'u laj xchol mulil xchi'uk ti jtunel jbainel oy ta sba sk'eel abteletik, ta yutil no'ox oxib k'ak'al xokol k'ak'al te no'ox chich' lok'esel sk'oplal.

Ti xchapanobiltake ta slok'es ti snail jtunel jbainel abtelal sventa k'uxelan tsakal sk'oplal, jech chkom o mu stak' sabel sjam yu'unik ti jtunel jbaineletik. Ta stuk no'ox xu' sa' k'op sventa xchapaj ta stuk'il xchapanel k'op ta smakel k'op ti k'usi ja'e, ti jech k'ucha'al albil ta smantalil stak' pasel.

Ti jtunel jbainel sk'anel ta xch'un sventa k'ucha'al smentsaj ta sk'ak'alil no'ox vo'olan k'ak'al, jech no'ox batel ja'o laj xich' albel sjam.

Jukub svakvinik Mantal.- Ta sjelobenal sk'ak'alil ti k'uxi albile te laj yipal yu'un ti mantale, ti jtunel jbainel sk'anel ta xak' ta na'el ta snail jtunel jbainel sventa xch'unel ti smeltsanubile.

Ti snail jtunel jbainel sk'el batel me oy ta ch'unel ti xchapanobil k'op xchi'uk ti me jech jtunel jbainel cholbil smul laj xch'un ti sk'ak'alil ja'o chapaje, tslokes jun chapalk'op sventa xch'unubil xchi'uk chal mantal sventa ti chmak svunal sventa sk'elubil.

Ja'o ti snail jtunel jbainel jech chil ti oy jun muyuk ch'unbil mantal ta skotol o juteb no'ox ti k'uxen xchapanbile, ta xalbe batel, ta stojlal ti bu volol tsobol ojtakinel ti smeलेले ta stojol jtunel jbainel, ta stojolal jbankilal abtel ta sventa jtunel abtel yichoj ta venta ti xch'unel mantale, sventa ti me jech e, sk'anel mu xjelo ta vo'ob k'ak'al xokol k'ak'al, chk'ot ta ch'unel ti smeltsanel.

Yu'un ti snailal jtunel jbainel me jech chil oy to k'usi muyuk pasbil sk'otol o jvok' no'ox ti k'uxi chapbenale, sk'anel mu xjelo sk'ak'alil no'ox vo'ob k'ak'al xokol k'ak'al ta sjelobenal ja'o laj yich' alele ti muyuk tsots me ta stojolal bankilal jtunel abteletik sbainoj ja jech, ti snail jtunel jbainel tslok'es batel jun chapal k'op ti muyuk ch'unbil mantal ta xak' ta na'el ta jun tsoblej k'ucha'al jech, ti me jeche, chak'be sbisubil smultail xchi'uk k'uxi xu' xjelo ech'el.

Svukubal a'yej

Ta ya'yejal stosol tos

Skojal k'op

Ti k'usitik oy ta skotol ta svok'el xchi'uk xchak'el ti a'yej lo'il

Vaxakib svakvinik Mantal.- Ti ich'el ta muk sventa slekilal kuxlejal tsots sk'oplal ti oyuk ochebal yainel skotol ja no'ox xu' xich' makel o nak'el k'uxen cholbil mantal, ti ja jech skojoj koj a'yej xchi'uk xu' ta butik nakbil o mukbil, jech k'ucha'al ta smantalil, ta chapal k'op ta mukta mantal.

Baluneb svakvinik Mantal.- Ta stosol tos ja smelol k'ucha'al ti jtunel jbainel xu' xotkin ti a'yej ta stojolal, xu' xch'ameltsan jutuk ti k'usi te oy mukul jutuk albil ta smantalil, ta chapal k'op k'uxen oy ta ya'yejal.

Lajuneb svakvinik Mantal.- Ti bankilal abteletik ta yabiltak jtunel jbainel ja ta yu'unik ti svok'el xch'akel ti a'yej lo'il ti k'uxen chapal k'op te oy ta smantalil ta skotol xchi'uk jech smantalil, xchi'uk mu bu stak' xu' xjelo.

Buluchib svakvinik Mantal.- Ti ya'yejal k'usi oy ta svunal stosol tos te cha'bibil ja to chich' ak'el ta ojtakinel jech k'ucha'al li'e:

- I. Ta xlaj sjam bu liktal smelol ta spasel stosol tos.
- II. Me jelo sk'ak'alil spasel stosol tos.
- III. Me oy chapabil yu'un jun j-abtel bu ch'u sbainoj ak'o xal ti oy slekilal ta skotol ti te oy ta smalel ya'yubil.
- IV. Ti bu ch'u yichoj yabtel ta sventa jtunel jbainel ak'o tsak ta venta ti muyuk chapbil lek, ta chapal k'op k'uxen oy ta ya'yejal smantalil.

Lajchaeb svakvinik Mantal.- Ti jchop sna'obil a'yej sventa xch'unel mantal xu' jech chkom k'uxen yip xu' to k'alal ta sk'ak'alil vo'ob ja'bil. Ti sk'ak'alil k'uxen te oy ja to chano ta sk'ak'alil ja'o ta xich' vok'el ch'akel ti vunetike.

Oxlajuneb svakvinik Mantal.- Muyuk bu, ti jtunel jbainel, xu' sjelubtasik ta stojolal bu ch'u yichoj ta venta jtunel jbainel, xu' ta sjam be sk'ak'alil ti xch'unubil smantalil k'alal ta vo'ob ja'bil sk'ak'alil stak'ubil, ja nox venta me oy smelolal k'usi sjamtak ti k'uxi likbatel ti svok'el xch'akel, ta sventa sjamubil yak'ubil ta na'el ti k'usi chopole.

Jech k'ucha'al k'elbil ta xcha' vok'ole ta buluchib svakvinik mantal te ta smantalil, ja sventa stanijel k'op a'yej xu' xk'ot ta sokel xchi'uk mu stak' tunesel ti k'uxelan chapabil ti stalelal spasobil sventa k'usi chtal ti k'usitik lekilaletik ti k'usi chtuntak ta komon, xchi'uk me ja chalbe smelolal ti k'usi chal ta svo'obal jtos ta jo'ob sjukvinik mantal ti jech k'ucha'al ta smantalil xchi'uk ti xchapanbil ti jtunel jbainel xu' to stak' jamel ta ach' ti yoril sk'ak'alil yotkinubil a'yej, ti abtel yu'un ti jtunel jbaineletik sk'anel ta sjakit ti k'usi ja ta snail jtunel jbaineletik, ti bu sk'anel lek albil sjam

xchi'uk smelol, yak'ubil ta ilel ti bu xch'opolile xchi'uk yalubil ti sk'ak'alil xu' to e, ja no'ox sk'anel ta oxib u yolonal sventa chlaj o sk'ak'alil.

Ta sventa a'yej ta xachubtasike ti k'uxen pasbil ta stosol tos xchi'uk jtuneluk ta sventa chich' jamel batel sk'ak'alil ti k'uxen albil ta ya'yejal ba'ay, k'usuk x-elan sk'anel chich' alel sk'ak'alil ti bu k'alal malabile.

Chanlajuneb svakvinik Matal.-Ta jujuntal snail ti jtunel jbainel ta spasbe jun slikeb sk'elubil vun ta stosol tos ti te oy, ta ju jun yabilal yich'obil ta venta ti a'yej xchi'uk lo'ile.

Ya'yejal ti vune sk'anel ta xich' pasel ta vak vak ú xchi'uk chich' ak'el ta ojtakinel ta sjamlejal vunetik ta yok'omal no'ox ja'o laj yich' pasel. Ta ya'yejal ti vune tsk'anel chal bu stojol laj yich' pasel ti a'yeje, sbi ti vune, me ja te malabil skotol o jvok' no'ox, sk'ak'alil chlik xchi'uk chmak ti te oye, xchi'uk sjam smelol, xchi'uk sk'ak'alil smakubil, me jech e, ti k'usitik vun teoyike xchi'uk me oy sjamubil. Muyuk bu, ti ya'yej vune xu' xich' tunesel ti a'yej lo'il bu xch'ubil smantalile.

Jo'lajuneb svakvinik Mantal.- Ti me yu'un mu sk'an xakik ochkutik ta yotkinel a'yeje sventa chich' ach'ubtasel ta stosol tos, ti bu ch'u yich'oj yabtelik ta sk'elel smeletil k'op a'yej sk'anel ta xak' ta na'el, me tsmeltsan o muyuk stunes ta stosol tos.

Ti k'ucha'al xu' xlik ta k'elel ti stosol tos ti a'yej lo'il xchi'uk snatubtasel ti sk'ak'alil smalaele, ak'o jech o sk'anel o' no'ox ta xich' ak'el ta ojtakinel sjam smelol xchi'uk stojolal stuk ti k'ucha'al jech chbat ti jtunel jbainel xu' stsutses ta stuk no'ox ja no'ox venta me xch'un k'uxelan albil ta svunal lek stsak'el le. Jech no'ox tok, ti jtunel jbainele sk'anel, jechtik no'ox batel, tspas be ti sjam xchopolil.

Mi ja a'yej lo'il chich' ach'ubtasele smeltsanbil ti stosol tose, sk'anel ta xich' alel sk'ak'alil bakin chkot ti smalaele.

Vaklajuneb svakvinik Mantal.- Ta yak'el ta ojtakinel sjam smelol ti xchopolil, ti jtunel jbainel sk'anel ta xalbe sjam smelol k'usi k'ucha'al li'e:

- I. Ti staniel a'yej oy jun xi'elal ja jech, ta yilubil xchi'uk ta yotkinubil ti xchopolil sk'elele xielal ta skotole o xchabiel ta komon.
- II. Ti xielal xu' xkot ta pasel jun xchopolile ja'o ta xich' taniel mantale chjelo sventainel ta komon skotol ta xich' ak'el ta ojtakinel;
- III. Ti sbisubil ta xich' ke'lel ta slikeb no'ox batel xchi'uk yich'oj no'ox k'elel bu k'alal stak' k'ucha'al xu' xich' na'el xchopolil.

Ti k'ucha'al xu' xich' pasel ti sjam smelol ti xchopolile, ti jtunel jbainele sk'anel ta spasik ti teoyuk k'usitik yantik smelolal k'ucha'al xu' xich' k'elel ja'o laj yich' taniel o pukiel sk'oplal ti a'yej ti bu lik xchopolil te ye, xu' jech xchi'uk stuk no'ox ta sventa smantalil bu 'ch'u yichoj ta venta ta smantalil. Ja jech no'ox tok, ta xich' ayel ti xchopolile ja no'ox venta me mu voneuk xchi'uk mi jelovel no'ox, jech cho' no'ox ti me oy sjam ti k'usi tspase sventa chbejlumaje xchi'uk stuk no'ox chak' ta ilel smeledlal xchi'uk ti mauk xchopolil xkataj nox e.

Juklajuneb svakvinik mantal.- Ti jtunel jbainele sk'anel ta spasik, ta lek no'ox sba xchi'uk k'elbil nox, bu stak sk'elel lekilal ta ochel ya'yejal ak'bil ta a'yej xchi'uk sk'anel ta sjelubtasik bu slikebtal.

Ti stsatsal smelolal k'ucha'al xu' xalbe sjam skotol mu xu' och' ta yojtakinel a'yej, ta sventa chich' ach'ubtasel ti k'uxi o no'ox albile, ja ta yu'unik jtunel jbaineletik.

Vaxaklajuneb svakvinik Mantal.-Ti stosol tos ti a'yej ta xich' k'elel batel ta yoril no'ox k'uxen albil sk'ak'alil:

- I. Ta xich' ich'el svunal xu' x-och' ta yojtakinel a'yej ta skotol.
- II. Ta xich' chapanel ta stojolal abtel jpatan bu ch'u yichoj ta sba.
- III. Ta xich' ak'el ta na'el stosol tos ya'yejal slo'ilal ta komon k'ucha'all xich' ch'unel ti sujelal spasel ti smeledlal a'yej k'uxi albil ta smantalile.

Balunlajuneb svakvinik Mantal.- Ti svunaltak t'ujbil jutuke o skotole sk'anel ta xich' batel jun ya'yejal ta xalbe stalelal, sk'ak'alil ti ja'o laj yich' pasele, ti slikeb ya'yejal mantal xchi'uk, me ja jech, ti sk'ak'alil ak'bile.

Vakvinik Mantal.- Ti jtunel jbaineletike mu xu' xakik chapal k'op ta sventa skotol mi ja uk jvok' no'ox stak' sk'elik ti vinetike xchi'uk ti a'yejetik ti k'uxen ak'bile. Ti

spasel stosol tose ja no'ox xu' xich' ak'el ta jutuk no'ox o sk'otol jech k'ucha'all tsakal ta a'yej ta svunal xchi'uk sk'anel ja jech smelol k'uxen ach'ubtasbil xo' komel ta a'yej k'uxen ya'yejal ta stosol tos.

Mu bu xu' stak' pasel stosol tos vunetik ba'ay ta xich' ak'el ta ojtakinel.

Ti stosol tos ti a'yej lo'il makale ta xich' pasel ja to me laj yich' nopel ta stojolal jujuntal, ja to me laj yich' tik'el smelolal ti xchopolile.

Jun sjukvinik Mantal.- Li xcholobil mantal ta skotol ti chak' ta ojtakinel ta sjunlijil yosilal mejiko te ta yelanil stosol tos ti a'yej nak'bile xchi'uk mukbile xchi'uk, sventa k'ucha'al xich' pasel a'yejetik ta komon, ja ya'yubil sujelal ta stojolal jtunel jbainel abteletik.

Chib sjukvinik Mantal.- Ti vunetik stosol tos ta skotol sk'anel lek chabibilik xchi'uk nak'bilik k'uxen stak' pasel xchi'uk, mi ja jech, ta smantalil ta yotakinubil ta skotol.

Oxib sjukvinik Mantal.- Ja'o jun vun oy jtos no'ox lek chabibil xchi'uk k'ejbil, ti jtunel jbaineletik, k'ucha'al chich' a'yel jun sjak'ubil ti a'yej, sk'anel ta xich' pasel jun ya'yejal ta komon ti bu chal ti ju'tos o svok'ol vok' chapanbil, albil ti yayejal ti ja jech tike, ti yibel ti sjam ta stosol tos.

Chanib sjukvinik Mantal.- Ti te oy ya'yejal sujelal ta ak'el ta na'el ti k'usitik x-ainan yu'unik ti jtunel jbaineletik mu xu' xich' nak'ek ta yak'ubil ta ilel skotol.

Xchakojal k'op

Ta sventa ya'yejal chabibil k'op

Jo'ob sjukvinik Mantal.- Ti k'usi chabibil k'op xu' xich' pasel stosol tos ti leuk sjamubil, stanijesel, spukel o yak'ubil:

- I. Me laj yak' ta k'abale xu' xuts'inta, ta sk'elel ta komon xchi'uk oy jun sjam stuk xchi'uk stak' ak'el ta ojtakinel.
- II. Xu' xuts'inta, tsmak o tsatsub ti sjamel batel xchi'uk stsakel ta venta xchi'uk yantik muktik lumetik.

- III. Chich' ak'bel estaro sventa stalelal yipal o bu makaljutuk ta yantik xchi'uk yantik ich'el ta muk ta yantik banomil, ja no'ox me yu'un tsots ti mulil muyuk laj yich' k'elel lekil kuxlejal o mulil ta sba banomil me tsakal sk'oplal sk'elel ti lekil kuxlejal ta yantik lumetik.
- IV. Xu' xuts'intabe yabtelal ti k'uxelan smelolal k'usi chich' tunesel stak'inal ti jun mukta lume; xu' xak' ta uts'intael ti slekilal snailal ti tak'in teoyike me yu'un xvinaj me oy xielale ta stalelal o ta sk'elubil ti tak'in ta sjunul mejiko, xu' xk'ot ta pasel jun xchopolil sventa stak'inal sjunlijil mejiko, o xu' xmuy stojol ti spasel yabtelal ti takinetike sventa ti jtunel jbainel ti jvok yu'un muk'ul mejiko.
- V. Xu' xak' ta vokolal chi'ela, slekilal yich' buk yutsilal ta stojolal jun krisiano.
- VI. Tsmak' yabtelal sventa sk'elubil, yilubil xchi'uk yotakinel me oy ch'unbil smantalil o xu' sokes ti k'uxelan chich' tsobel ti patanile.
- VII. Xu' smak sk'elel xch'abiel xchi'uk st'unel ti mulile.
- VIII. Oy van ya'yejal, smantalil xchi'uk yotakinubiltak k'ucha'al xu' xich' k'elel batel jtuneletik ta komon, ja to me muyuk ak'bil slajeb ya'yejal, sk'anel oy lek svunal.
- IX. Xu' xmak ti yabtelanel sventa xich' k'elel bu ch'u ta smul jtuneletik ta komon, ti me muyuk sabil yelol sventa sk'elel stuk'ulanel ti abtelale.
- X. Xu' xuts'inta slekil kuxlejal ti k'uxelan ta k'elele.
- XI. Sk'unibtas be xaneb ti svunal abtelal sventa xchukelal o k'uxelan chich' chapanel k'op chich' pasel k'uxelan chich' chapanel, ti me muyuk pasbil yan xchopolil.
- XII. Me oy te tsakal ta yutil saubil spasel ti k'uxelan mantal sventa mulil xchi'uk chich' k'elel ta sventa snail chapanel ta komon.
- XIII. Jech ti bu ak'bil ta ojtakinel no'ox ta sventa smantalil sts'atsal yipal, ja nox venta me oy yibel ti a'yej, slikeb xchi'uk yokinobil ti k'uxi albi ta smantalil ta sjunlijil yosilal mejiko xchi'uk me muyuk smakbenal; jech k'ucha'al ak'bil ta ojtakinel ta chapal k'op xchi'uk yantik lumetik.

Ti sjam smelol ak'bil ta ojtakinel ta smantalil sk'anel chich' sabel lek sjam xchi'uk smelol, ta yak'ubil ta ojtakinel xchopolil jech k'ucha'al chal ti a'yeje.

Vakib sjukvinik Mantal.- Mu xu' xich' ak'el ojtakinel stalelal me te oye:

- I. Me ja' tsatsal ilbajinel sventa yich'el ta muk' ch'iel kuxlejal o mulil sventa skotol yajval banomil.
- II. Me ja' ya'yejal sventa spasel elek me ja jech k'ucha'al chapal k'op ak'bile.

Jukub sjukvinik Mantal.- Me oy k'usi sjak'ubil lek nox sba sventa yak'ubil ta ojtakinel xchi'uk ya'yubil nox ta ojtakinel, jtunel jbainel xchi'uk snail stuneletik ichbilik ta venta sk'anel ta xich' ich'el ta venta ti smukta vunal yu'un mantal smukta jamel ya'yejal, xchi'uk chich' pasel jun vun ya'yejal ta komon.

Yoxibal A'yej

Ta sventa ya'yejal mukultik no'ox a'yej

Vaxakib sjukvinik Mantal.- Ja jun a'yej lo'il mukultik no'ox ti bu ich'bil ta venta biiletik sventa chich' ojtakinel jun krixano.

Ja a'yej lo'il mukuljutuk: jech k'ucha'al k'usi ya'yejal bankoetik, k'exolil ta k'el tak'in, yan abtelal ta sventa tak'in, jvolmajel, ta stojel patan, yabtelanel tak'in, xchi'uk yantik, me ja yajvalil yantik, jech k'ucha'al krixanoetik ich'bilik ta venta ta yu'un yantik lumetik o jtunel jbaineletik ja no'ox venta me muyuk stunesik tak'in ta komon, jech xak'ik k'ucha'al ta yantik jech k'uxelan jtunel jbaineletik, ja no'ox venta me tsakalik ta venta o no'ox, ta chapal k'op k'ucha'al albil no'ox ta smantalil o ti k'uelan komon nopbil yu'unik muktikil lumetik tsibtabil xchi'uk cha'meltsanbil ta yosilal estaro yu'un mejiko.

Baluneb jukvinik Mantal.- Ti ya'yejal mukul no'ox muyuk tetik no'ox xchi'uk ja no'ox xu' x-och stuk, ti yajbalik stukike, ja'ik bankilaletik xchi'uk jtunel abteletik stak' sk'elik.

Lajuneb sjukvinik Mantal.- Ti jtunel jbaineletik ti bu ch'u tsakal sbi ta xak' komel slekikal ta stojolal xk'exol, ti bu ch'u sk'el xchabi lekikal yu'un k'exolil, k'exolil ta sk'el tak'in ti bu chkom svunal stak' ak'el komel lekikal ta xch'a k'exolil.

Vuluchib Sjukvinik Mantal.- Ti jtunel jbaineletik ti bu ch'u tsakal sbi ik ta stunesel o jech k'ucha'al snail tak'in ta sk'el batel ta stikbatel yipal ta komon, mu stak' svok o ch'ak, ja yo jech u, ti ya'yejal ta pasel ti li'e, jech k'ucha'al ya'yejal sventa tak'in muyuk xchopilil ta sventa yantik k'opetik ta stosol tos, ti albil ta mantale.

Lajchaeb sjukvinik Mantal.- Ti jtunel jbaineletik ti bu ch'u komon oyik stoj spatantik o me abteletik ta sventa bu chich' tojel patane, mu xu' tspasik ta stosol tos ti a'yej lo'iele ti k'usi ja u'nil ta komone ja sbi secreto fiscal.

Oxlajuneb sjukvinik Mantal.- Jech k'ucha'al ti jtunel jbaineletik xu' xak'ik ti oteseale ta yotkinel ti a'yej lo'ile mukultik no'ox e sk'anel oy smantalil yu'un yajvalil stuk ti a'yej lo'ile.

Muk ta persauk chak' ya'yej ta anil ti yajval bu mukultik te no'ox bu k'alal:

- I. Ti a'yej lo'il oy ta snailal ta komon o ta sk'elubil ta komon.
- II. Ta smantalil oy sts'atsal ta komon.
- III. Oy jun smantalil tsots yu'un oy xchukelal nox xtok.
- IV. Ta sventa k'ucha'al chabibil xchi'uk slekilal ta skotol, o sventa nox chich' chabiel ti slekilal yantike, o staniel sk'oplal.
- V. Ja me chich' jelubtasel ta stojolal jtunel jbaineletik xchi'uk li yantik xchi'uk ti jtunel jbainel oy slekilalik jnaklometik ta yantik lumetik, ta sjam yalbelal sk'oplal xchi'uk ti chapalkopetik yu'un yantik snailtak chapanbil xchi'uk xch'a albil yu'un estaro ta mejiko, ja no'ox venta ti ya'yejale chich' tunesel ta slekilal smantalil o stalelal yu'un stukik.

Sventa stalelal ta xchan jtos a'yej ta smantalile, ti snaile sk'anel ta xak' ta k'elel sjam smelol ti ja u'nil ta komon, jech nox tok, tsk'anel ta xich' k'elel snitilil sts'ak'alil ti me ja'e xchi'uk a'yej mukul nox xe xchi'uk ti jun ya'yejal u'nil ta komon xchi'uk ti svok'ol vok ti snet'el ti k'usi oy nox yajbal ta sventa skoj staniel mantal ta ya'yejal ti bu mukul no'ox xchi'uk ti bu u'nil ta komon ti a'yeje.

Chanlajuneb sjukvinik Mantal.- Ti me oy bu stak' no'ox jak'el sventa staniel sk'oplal xchi'uk ti bu mukultik no'ox sbae ti sbitak ti krixanoe, ti jtunel jbainel

xchi'uk ti snaile sk'anel ta xchapanik ta lekilal k'op mantal ta bu tsots sk'oplal xchi'uk ta slekilal no'ox ta komon.

Xvaxkibal A'yej

Sventa sjam smelol xu' xich' a'yel a'yej lo'il ta komon.

Skojal A'yej

Sventa sjam smelol xu' oche'bal ta a'yel a'yej lo'il

Jo'lajuneb sjukvinik Mantal.- Ti yich'el ta muk kuxlejal xchi'uk ja tsots sk'oplal ti ochel ta ya'yel ti a'yej ta komon ta sk'an t'unel, sa'el, jak'el, ich'el, xchi'uk stanijel sk'oplal o a'yej, jech k'ucha'al chich' jak'el ta stuk ti svunetike, ti smantalil sventa me oye xchi'uk ya'yejale, ti sk'anubil slok'obal o ak'bil stsatsal jech no'ox xchi'uk sbolesbil ta chinabtak'inetik ja ti k'usi stak' utele.

Sk'otol krisiano xu' stuk chak sbi, ta yutil mejiko o ta yan banomil, o oy ta yutil o ta spat yosilal estaro, oy sbe xu' sjak' xchi'uk xu' xich' a'yej ta komon ti k'usi oy yu'unik ti jtunel jbainel, ja no'ox k'usi chal ta smantalil, xu' stunes be , xu' ta stuk o bu ch'u yichoj ta venta, jech nox tok xu' xak' ta na'el jayib xa velta sjak'oj ta stojolal yabil yich'ubil ta venta jtunel jbainel yak'el ta ojtakinel lekilal, te ta yilubil ta sjunlijil mejiko o ta stojolal chinabtak'in jech k'ucha'al ak'bil o no'ox o ta snailaltak bu oyik o no'ox ja sventa, ta spasubil ta chinabak'in, yak'ubil vun, mensajería, telégrafo, xu' ta stuk o k'usuk ja nox venta me jech albil ya'yejal ta sjunlijil mejiko.

Vaklajuneb sjukvinik Mantal.- Ti ya'bilal smeletil ti jtunel jbaineletik sk'anel ta spasik k'usi chutik xchi'uk k'usi xu' x-ochik ta yotakinel k'ucha'al buchu'uk krisiano xu' ch'och ta ya'yel a'yej ta komon ja nox venta me sjakoje, jech ti k'ucha'al, sk'anel chich' koltael ta smeltsanel ti bu ch'u tsjakik stukile.

Juklajuneb sjukvinik Mantal.- Me ja sventa chich' jak'el lo'il ta komon tik'bil batel ta yotkinubil ta sjunlijil mejiko o ta sventa chinabtak'in, ta xak' be stuk stak'ubil ta

vun o ta yilubil no'ox, ja svunal yilubil ti bu laj yich' tsak'el ti svunale, ja o te ta xich' ak'bel jun stak'ubil ti bu xu' stsakik batel ti k'usitik to sk'an sts'akeb ti a'yej lo'ile. Ta yantik a'yeje, ti bu snail yak'ubil ta ojtakinel lek'ilal sventa jtunel jbaineletike sk'anel ta ts'ak xchi'uk ta stik' ta chinabtak'in xchi'uk sk'anel ta xa' be stak'ubil ti sjak'ubile, ti bu chich' albel ya'yejal xchi'uk yotolal laj yich' tsakel ti sjak'ubile, ti bu snumeroale xchi'uk k'uxi komen sk'ak'alil albile.

Vaxaklajuneb Sjuvinik Mantal.- Ja' o tstik' svun jun krisiano ta yilubil ta sjunlijil o ta chinabtak'in, ta xich' a'yel ti yu'un xu' xich' takbel sutel te nox tok, ja no'ox me laj yalbe yan sjam ja to o yantik sventa yalel stak'ubil.

Ti ta sventa sjak'ubiltak ich'bil ta yantik smelol xchi'uk ti bu ch'u sjak' me muyuk yak'oj bu sna o yan stalelal ta ak'el ta yich'el ti a'yej lo'ile o, me jech e, muyuk bu xu' xich' ak'el ya'yejal, ta xich' ak'el ta ojtakinel ta snail yich'ubil ta venta jtunel jbaineletik ti bu ja o no'ox e.

Balunlajuneb sjukvinik Mantal.- k'ucha'al xu' xich' ak'el jun sjak'ubil mu stak' xich' k'anel ep svunaltak o ya'yejaltak jech k'ucha'al li'e:

- I. Sbi o, me mo'oje, ta sbitak buch'u yichoj ta venta.
- II. Sna o bu xu' xich' be svunal stak'ubil.
- III. Ya'yejal ti k'usi jak'bile
- IV. K'usuk yan ja nox venta me oy bu stak' t'unele xchi'uk butik nox stak jtatik ta t'unel.
- V. Ti k'uxi tsk'upin xich' pasel o ak'bel ti a'yeje, xu' ta eil, ja nox venta me yayubil no'ox e, xu' ta xich' jak'el ta stuk xu' ta yak'ubil slok'obal no'ox o ak'bil yib o ti bolesbil ta k'usitik yan, xchi'uk ta chinabtak'in.

Me jech e, ti bu ch'u tsjake ta xal k'uxelan tsk'an stak' x-och o ta slo'ilal batsik'op ja ti k'uxi tsk'an ti a'yej lo'ile ja jech k'ucha'al albil ta smantalile.

Ti ya'yejal ta ju ju' chope xchi'uk ta xchankojal smantalil ja chak' ti bu ch'u tsjake k'uxen tsk'ane xchi'uk, muyuk k'usi, xu' ban xjelol jt'unel sventa bu likebtal sjak'ubil.

Sjukvinik Mantal.- Ti slikeb sventa chich' ak'el ta k'abal xchi'uk, me jech e, ta st'uj batel stuk bu ch'u tsjake.

Ja'o mu stak' xich' ak'el ta ojtakinel ti ya'yejal yan o ak'el ta ojtakinel k'uxen t'ujbile, ti jtunel jbaineletike sk'anel ta xa'kik yan o yantik smelol ta ak'el.

K'usuk ja', sk'anel ta xich' albel lek sjam xchi'uk smelol k'usi stu ti chich' ak'el yantik sk'elubile.

Jun Svaxakvinik Mantal.- Skotol sjak'ubil sventa a'yejetik ta komon sk'an ak'el ta na'el ta noch' no'ox yoril, mu stak' xjelo ta jtob k'ak'al xokol ora, tsakbil ta venta ja' o laj yich' ich'el svunal ti sjak'ubile.

Ti me oy yilubil o oy k'usi yan sjam ti mu xta aj ta k'elel, chich' ich'el o tso'bel ti a'yej lo'il jakbile ti k'uxen chal ta ya'yejal, ti yoril sk'ak'alil ti stak'ubil xnat'ub o xnatij, jechtik, ta jun no'ox yoril mu xjelo ta lajuneb k'ak'al ta xokol ora, ja nox venta me oy ya'yejal xchi'uk sjam, ja jech un skanel ta xjelo batel ta stojolal abtel yich'ubil ta venta lekilal te ta sjamubil yu'un xchapanel ti bu chich' ak'el ta ojtakinel stak'ubil ti bu ch'u sjakoj ta sventa snailal yich'ubil ta venta sk'elel smeletil a'yej lo'il, ja'o sk'an to xla j sk'ak'alil.

Mu xu' k'u xich' alel k'usi sjam ta xnatub sk'ak'alil stak'ubil, sjam k'uxi muyuk lek o sbolilik jtunel jbaineletik ti ja'o chak' svunike.

Chib svaxakvinik Mantal.- Ja'o bak'in oy xchopolil yakojtal ti bu ch'u tsjake mu xu' nox xich' sa'el ya'yejal k'uxen jak'bil, ti jtunel jbaineletike xu' sk'anik ep smelolal ta stojolal bu ch'u sjakoj jkoj no'ox xchi'uk ta yutil no'ox sk'ak'alil mu xjelo ta vo'ob ka'k'al xokol ora sjakubil smelolal, xu' sts'akubtasik o chalbik lek sjam ti svunike, ya' yilubil ti me muyuk spas lek xu' muyuk ta xich' tsakel ta venta ti svun sventa yilubil a'yej. Me oy to k'usi sk'an muyuk tsutseme, ta xich' k'elel ak'bil ti svunale ti k'uxelan albil ya'yejal ti muyuk tsakalik ta k'usitik tsk'an.

Ti li' k'usitik tsk'an ta smakbe yoril stak'ubil ti k'uxi albil ta jun svaxakvinik mantal ta smantalil, ja jech ta xich' tik'el ta ach' ta xokol oratik no'ox ja'o ti me laj yich' albel

smelolal yu'un bu ch'u tsjake. Jech k'ucha'al li'e, ti jtunel jbainel ta sk'el ti sjak'ubil ta yoril jech k'uxelan laj yich' k'elel ti yantike.

Ti sjak'ubil muyuk chich' k'elel ti me muyuk chapal ti k'usi chich' k'anel ta sts'akeb ya'yejal. Ti me yu'un oy to k'usi sk'an jutuk muyuk k'elbil, te ta xich' tsakel ti svunal ti me yu'un oy lek ya'yejal ti me mauk ti k'usi chich' k'anele.

Oxib svaxakvinik Mantal.- Ti ya'yejal kanbil me ma'uk ta sventa ti jtunel jbainel ti bu ch'u laj stsakbe svunal ti sk'anel a'yej, sk'anel ta xalbe batel ti bu ch'u sjakoje ta yutilal no'ox oxib sk'ak'alil xokol ora ta sjelobel ja'o laj yich' tsakbel svunal xchi'uk, me xu' yu'un ta slokes be sjam, chich' albel sjam ti sa'oletik ti jtunel jbainel bu ch'u yichojik ta venta.

Ti jtunel jbaineletike yu'un xay sbaik ta sk'elik nox batel ti vun sventa ochebal ta ya'yel ti komon a'yej, sk'anel ta xakbe stak'ubil ti leke. Ta sventa ya'yejal ti bu mauk yu'une, xu' xich' k'elel k'uxen chal ta ba'ay a'yej.

Chanib xvaxakvinik Mantal.- Ti a'yej jakbil me jambil xa ta vunetik ta komon, jech k'uchal vun, biktal vunetik; stak'obil ta komon; te ta yilubil ta chinabtak'in o ta sk'elubil no'ox yu'unik jtunel jbaineletik; te no'ox ta yilubil ta snailal sk'elubil smeलेलil a'yej o te ta smukta nail yilubil ta sjunlijil mejiko ta sujelal sk'elubil spasel lek o ta yantik k'usitik ja', ti jtunel jbaineletik ta xalbik sjam ti sa'oletik, ta jun sk'ak'alil mu xjelo ta vo'ob k'ak'al xokol ora, ti sk'elubil, yabil, yilubil, ya'yubil, sts'akeb o yabil sk'elubil ta chinabtak'in, jech k'ucha'al xu' tsk'el tsboles o chich' o a'yej.

Jo'ob svaxakvinik Mantal.- Ta sventa no'ox stuk, me ja'o lek smelol xchi'uk sjam, me ja jech laj sk'an ti jtunel jbainel ti bu jechik sa'bil ti a'yejjetik ti me te oy yu'unik ti jtunel jbaineletik tsk'an to nopel, k'elel chanbel yelo ti vunetik yak'ubil o sbolesel xjelo ta yipal bu k'alal xu' yu'un ti jtunel jbainel ti xu' xa'be stak'ubil ti sa'ole, te ta yorail ak'bil ta sventa, xu' xich' ak'el ta ojtakinel ta stojolal sa'oletik ti vinetike te ta yilubil ta stuk no'ox, mu jechuk k'ucha'al stosol tos no'ox a'yej.

Me ja jech e ta xich' ak'el junuk slok'obal bu akbil stsatsal, jech k'ucha'al sbolesbil ta k'usuk stak' pasel ta yutilal snail jtunel jbaineletik, me jeche, k'usi chak' ti sa'ole, stak'ubil sk'anel lek albil smelol xchi'uk sjam.

Vakib svaxakvinik Mantal.- Ti jtunel jbaineletike sk'anel ta xak'ik ochebal ta sk'elet vunetik ti te oy ta svuntakike o me subjilik ta xakbik svunal ta sventa chapal k'op k'usi snopobil yu'un, svueltak o yabteltak jech k'ucha'al stalelal stuk ti a'yej lo'il ti bu oye.

Ti sventa sjak'obil ti a'yej ja tsombil biiletik, sk'anel ta xich' ak'el ta ojtakinel ta jamalil vunetik.

Jukub xvaxakvinik Mantal.-Ti snailtak sk'elubil lekilaletik ska'nel ta sjelubtasik batel ti k'usi tsakik te ta yutil jtunel jbaineletik ti bu ja yu'unike, sk'anel xotkinik o te oy yu'unik bu k'alal snaik yotkinel, svueltak o yabteltak, ti jech k'ucha'al st'unik sa'ik batel xchi'uk ta slekial no'ox ya'yejal k'uxen sabil.

Jech k'ucha'al ta ba'aye, ti jtunel jbainel ta xa'bik stalelal xchi'uk sk'ak'alil ti bu ta sk'el stukike ti sa'oletike, ta yabtelal yochebal a'yejetike.

Vaxakib svaxakvinik Mantal.- Ti snailtak sk'elubil lekilaletik teoyuk yu'unik ti a'yejetik k'anbilik, xu' la teoyuk oxvinik ta k'ak'al no'ox, tsakbil ta venta k'alal laj sjak ti jtunel jbainele, me jech e, oy jutuk stojol, ti bu sk'anel ta sk'el batel ta yorail no'ox mu xjelab ta lajuneb xchavinik k'ak'al.

Me jelo oxib sk'ak'alile, ti jtunel jbaineletike tsukuyik ta tsutseb ti abtelale xchi'uk chochik batel, me ja jech e, ta xich' vo'ch'el ti abtelale ti bu laj yich' bolesel ti ya'yejale.

Baluneb svaxakvinik Mantal.- Me jech ti jtunel jbaineletik chilik ti a'yej ja tsk'an pasel ta stosol tos, ta xich' pasel k'ucha'al li'e:

Ta snail jtunel jbainel ta xak' batel ti vune, xchi'uk jun tsib ti bu chalbe sjam xchi'uk smelol laj pas ta stosol tos ti a'yej ta vunetike, ta stojolal abteletik sventa jtunel jbaineletik, sk'anel ta xchapan:

- a) Yak'ubil ta na'el ti spasel stosol tos a'yej.
- b) Sjelubil spasel stosol tos xchi'uk yak'ubil skotol o vok' no'ox ti yochebal ta ojtakinel ti a'yejetike.
- c) Smakel spasel ta stosol tos a'yej xchi'uk yak'el ta ojtakinel a'yej.

Ti abteletik yu'un yak'ubil ta ojtakinel lekilaletik xu' x-och yotkinel a'yej me te oy ta yutil snail ti bu laj sjak' sventa stosol tos.

Ti xchapubil yu'un ti abteletik bu yak'ubil ta ojtakinel lekilaletik ta xich' albel bu ch'u chtun yu'un ta yorail stak'ubil sa'obiltak jech k'ucha'al chal ta jun svaxakvinik mantal ta smantalil.

Lajuneb svaxakvinik Mantal.- Me ja'o muyuk tsa'kal ya'yejal ti te ich'bil vunetike ta snail jtunel jbaineletik abteletik yu'un ti skelubil yak'el ta ojtakinel lekilaletik:

- I. Ta snop be sjam xchi'uk ta sk'el batel k'usi ta xut ta sta o ti a'yeje.
- II. Ta xak'be xchapanubil k'uxi chkom ti muyuk svunale.
- III. Ta xak' mantal, ja no'ox venta me xu'tik no'ox xe, ta xich' ak'el o ta xich' cha'pasel ti a'yeje, ti me yu'un oy jutuk k'usi stak' pasel ti bu k'alal svu'el, stsa'tsal, yabtel, o ba'ay chakbik smelol ti mu stake jech elane, me chal ta jamal k'usi ja'e xchi'uk smelol ti ya'yejal k'uyu'un mu xlaj spas ti yabtele, ti k'usi yichoj ta venta ti sbainel abteletik bu k'alale, sk'anel chich' albel ti sa'oletike.
- IV. Tskanel chalbe jtsoblejetik ta yutik no'ox ti bu ch'u yichoj ta venta jtunel jbaineletik, ti me jeche, ta xlik batel sk'elel smulil ti muyuk spas ti yabtelale ti k'uxen e.

Buluchib svaxakvinik Mantal.- Ti xchapanubil yu'un ti abtel yich'ojik ta venta lekilaletike ta xak' ta na'el ti muyuk lek ya'yejal ti jak'bile ta xich' ak'bel sjam jutuk ta stojol sa'oletik, k'ucha'al oyuk spatubil yo'oton ti sa'oletike ti laj yich' k'elel lek, bik'itik laj yich' k'elel xchi'uk sa'bel yelo, jech k'ucha'al ta xich' albel smelolal sventa sk'ak'alil, k'uxi, yabil k'uxi i bat ti a'yej albile xchi'uk laj yalik ti abtel ta komon ja sbainoj sk'elel stuk no'ox.

Lajchaeb Svaxakvinik Mantal.- Ti muyuk stak'ubil ti sventa sa'obil ti ochel ta 'yel ti a'yeje muyuk ta xich' k'elel yu'un mu xtun ti sjakobile, ja' smul ta xkom ti bu ch'u yichoj ta venta sk'elel ti jtunel jbaineletik ta yutil snail jk'el lekilaletik o me jech e, chkom ta stojolalik bu ch'u bankilal abteletik ta ju jun snail yich'el ta venta jtunel jbaineletik, ti me muyuk laj spas lek yabtelike ta xich' ak'bel

smultail k'uxelan chal ti smantalil ta spasel lek ti tuneletik ta komon ta estaro yu'un Chiapas xchi'uk yantik mantal ta sk'elel stuk'ulanel abtel stak' pasel bu ch'u kajal ta sba.

Oxlajuneb svaxakvinik Mantal.- Ta sk'elubil ochebal sventa a'yej lo'il ta komon, makal ta xkom spasel xkelubil ti bu xu' xich' k'elel stuk tak no'ox ti sa'oletike o xa'bik yabil sjak'ubil k'usi sjam ti laj sjak' ti a'yej ta komon xchi'uk stunesel ta ts'akal.

Chanlajuneb svaxakvinik Mantal.- Ti krisianetik ta stukike xchi'uk xcha'biike ta stsakik xchi'uk ta stunesik sts'atsalik ta komon o tspasbaik ta muktikil abtel, ja ta sbaik chkot ta xch'unel ti yorail xchi'uk sk'ak'alil ta xich' ak'el ta yotkinel ti a'yej.

Jo'lajuneb svaxakvinik Mantal.- Ti sjak'ubiltak sventa ch-ochik ta yotakinel a'yej ta komon xchi'uk ti stak'ubiltak no'ox xtok ta ju jun tal, k'alal ti bu ak'bil xa a'yeje, ja komon tsatsal sujelal ta sk'elel smeletik xchi'uk mu xu' xich' k'elel jech k'ucha'al nak'bil lo'il. Ti snailtak ta sk'elubil lekilal ti jtunel jbainel sk'anel oyuk ta sk'obik ta skotol ti a'yeje, ja no'ox chich' cha'viel sbitak sa'oletik.

Vaklajuneb svaxakvinik Mantal.- Ti yoril ta skotol ti stak'ubil k'elbil ta smantalile, ta xlik xanabuk ta yok'omal ja'o lja xich' pasel. Bak'in sk'ak'alil ak'bil ta sventa smantalil ak'o me sk'ak'alilitik no'ox, ta xich' a'yel jech k'ucha'al xokol k'ak'al.

Yoxibal A'yej

Ta sventa stojoltak sbolesbil xchi'uk stojoltak yak'ubil a'yej lo'il sa'oletik

Juklajuneb svaxakvinik Mantal.- Ti stunesel yich'el ta muk ti yochel ta ya'yel a'yej ta komon ja matanal, ja to me yu'un jech laj yal smantalitak bu ch'u yichoj ta venta ja jech laj yal ta xich' tojel sventa stojol sbolesel xchi'uk yak'ubil a'yej lo'il kanbile.

Vaxaklajuneb svaxakvinik Mantal.- Ti me yu'un oy stojol sventa ta xich' jak'el a'yej, ta sventa sa'ole sk'anel ta stoj ta yolonal no'ox ja'o ta xich' ak'el, jech no'ox to mu xu' xjelo yepal k'ucha'al li'e:

- I. Stojol ti k'usitik laj yich' tunesel ja'o laj yich' bolesel ti a'yej e.
- II. Stojol yak'ubil, ti me jech e.
- III. Stojol yak'ubil ta stsatsal ti vunetike, k'ucha'al xjelo e.

Balunlajuneb svaxakvinik Mantal.- Ti jtunel jbaineletike sk'anel ta xak'bik ta na'el stojol mu xu' xjelo k'uxelan chal ta smantalil ich'el ta muk ta estaro yu'un Chiapas, jech no'ox tok sk'anel ta pukesik ti a'yej ta sk'elubil ta chinabtak'in ti jtunel jbaineletike. Ta ya'yejal sk'anel ta stik' k'uyepal stojol xu' no'ox o k'un no'ox ta tunesel ti mantalil ta ochel ta yotkinel ti a'yej ta komon, ak'bil xa sujelal ti k'ebil xa bu xich' tojel ta jun cuentail ta banco xchi'uk ja no'ox ti k'ucha'al sa'oletike xu' stojik k'uxelan stojol ti a'yej jak'bile.

Vaxakvinik Mantal.- Ti yak'obil ta ojtakinel a'yeje muyuk tojbil, ja no'ox chich' ak'ele mu xjelo ta jtob ta lik vun. Ti snail butik sk'elubil yak'el ta ojtakinel k'usitik oy xu' sk'elik no'ox bu chich' tojel sbolesbil xchi'uk yak'ubil k'uxelan oy ti bu ch'u laj sjake.

Ti spasel sventa yotkinubil ta skotol, jech k'ucha'al sbolesubil o yak'ubil oy stojol, ta xjelo ti me laj yich' tojel k'uxene.

Ti me muyuk stak'ubil ti sjakobile ta yoril k'uxelan ak'bile xchi'uk ti me jech xu' xjelo'ik ta sk'elel, ti stojoltak svilesbile xchi'uk yak'ubile chkom ta sba jtunel jbaineletik.

Ti jechuke, ti jtunel jbaineletike ta xak'ik batel ti a'yej jak'bile xu' ta yak'ubil vunetik (correo) xchi'uk yantik yak'ubil vunetik jech k'ucha'al Servicio Postal Mexicano.

Jech k'ucha'al yilubil ak'bil ta ojtakinel ta ba'ay o no'ox ya'yejal, ta xa'bik stojol k'ucha'al jech o'no'ox ta Servicio Postal Mexicano k'usi albil ya'yejal ta Diario Oficial de La Federación.

Ja to chich' ak'el batel a'yej ti bu jak'bil ti me laj stoj ti k'uyepal albil ti sa'ole xchi'uk ti k'usitik yantik sk'ane, ja xa no'ox ti me jech laj yal ti mukta mantal ta sjunlijil yosilal mejiko o xchi'uk yantik manteletik.

Baluneb A'yej

Sventa yabtelanel stojol smeltsanel

Skojal K'op

Stalelal ta k'elel

Jun sbalunvinik Mantal.- Ti sa'oletike xu' sa'ik mulil, ta stukik o bu ch'u yichoj ta venta, te ta yabil o ta sk'elubil ta chinabtak'in, stalelal k'uxi ta k'elel te ta snail o snaitak yich'ubil ta venta jtunel jbaineletik ti bu ch'u yotikinoj ti svunale, ta yutil no'ox volajuneb k'ak'al ta xokol ora ta k'ak'alil laj yich' ak'el yalubil stak'ubil o slajeb yoril yak'el svunal.

Ti me yu'un laj yich' ak'el mulil ta snail yich'ubil ta venta jtunel jbainel, li'e sk'anel ta xak' batel ti sk'elubile ta smukta nail ta yok'omal no'ox xokol ora ja'o laj stsak.

Ti me yu'un laj yich' ak'el mulil ta sk'elubil ta chinabtak'in, ti stak'ubil yu'un ti snail yich'ubil ta venta jtunel jbainel ta xich' tak'el batel te no'ox ek xtok.

Ti me yu'un laj yich' ak'el mulil ta tsibtabil, ti stak'ubile ta xich' pasel te ta yutil smukta nail yich'ubil ta venta jtunel jbaineletik.

Chib sbalunvinik Mantal.- Ti stalelal ta k'elel xu' xjelo ta stojolal li'e:

***Jun.** St'ujel lo'il a'yej*

***Chib.** Chich' yalel, xcha' sjamel smelolal a'yej*

***Oxib.** Chich' alel ti jamal ti jun buch'u mu chapaluke*

***Chanib.** Mu ts'akaluk a'yej ti ak'el*

***o'ob.** Chich' ak'el a'yej, ma'uk ti k'usi k'anbile*

vakib. *k'alal oy k'usi sk'an sjak'ik, sna'ik a' mu'yuk sjam smelolal to yu'unik ti k'usjalil sk'ak'alil abikile ti jun muk'ta mantal xchi'uk ti jtunel vun lie*

ukub. *Ti svunal takbail ti ik'el, ak'el a'yej juju chop yantik svunal stuk ti k'usi k'anbile*

vaxakib. *Ak'el ti ojtikinel a'yej ti jun svunal stuk mu'yuk lek smelolal, snaobil ti bu'chu sjak'e*

Baluneb. *Stojol xchi'uk sk'ak'alil ti ak'el a'yej*

Lajuneb. *Mu'yuk xchapbenal sk'anobil vun.*

Buluchib. *Mu'yuk yo'ontonal spasel yu'un xich' jak'el stuk ti a'yeje*

Lajcheb. *mu'yuk, toj pex, yu jutuk stsatsal sk'oplal, sjam smelolal ak'el ti na'el*

Oxlajuneb. *Xkoltavanik ti sk'elel, sjak'el ti jun stuk no'ox sk'anobil vun*

Oxib sbalunvinik mantal. *- ti k'usitik xtune, mu'yuk ep k'ak'al chich' abel yorail to ta sk'elel xchapanel*

Jun. *Jun bu'chu te oy yu'un sk'anobil*

Chib. *A' jun bu'chu talem sbi o mi a ti bu'chu va'ambil, xu' nixtok ti yoxibal bu'chu sk'el ech k'uchal sna'bel sbi slumal yu'un sventa xk'ot albel a'yej*

Oxib. *Jayib xchapbenal, yojtikinbil vun*

Chanib. *K'usi ora sk'ak'alil xk'ot yich'albel ti yu'un jun chopol lo'-il, sventa k'alal mu'yuk sujbilal xchapanbil*

O'ob. Jun lo'-il k'op xich' k'elel

Vakib. k'usi sventa smelolal ti mu sts'ak sba ti lo'-il a'yeje

Ukub. Xcha' lomal slok'tabil vun yu'un xcha' sk'elel yan velta, ti k'usi k'otem ti mantale

Ech nixtok xu' tik'el batel k'usitik lek jamal k'op yu'un xich'xchapanel k'op ti jun snailal

Muxu' xa'be yip, stu ti jun bu'chu sk'el ti a'yeje

Chanib sbalunvinik mantal. - ti jun vun ts'ibabil sventa sk'elel lek a'yej k'alal la mi mu'yuk ts'akal ti k'usitik jtunel mantale, mi mu'yuk lek chapbil ti snailale tame xk'ot ti pasel nixtok ti patil, ech'un sk'an k'elel chapanel lek jun bu'chu oy sk'ope, muxu' xjelav ti o'ob k'ak'al sjalil mi mu'yuke yu'un la me ech laj stu, mu xa lame x-ich'at ti muk'

Ti k'usi chapbil a'yeje xu' lame muxa x-ich'i ti muk' ti mi ts'aki ti yorail sk'ak'alile ti k'uxen xchapanoj ti snailale

O'ob sbalunvinik mantal. - te ti sna-ilal xich' chapanel ti a'yeje, muxu' xjelav cha'vinik sjalil sk'ak'alil, a xich' ts'akel k'alal lik sk'elel, sventa ti vune, xu'la xnatej to batel jtob k'ak'al sjalil yu'un xchapanel

k'alal a to no'ox xlik sk'elel xchapanel, mu xu' sjel slo-il, ti k'usi x-en iyile a'-ech chal o' ti k'uxen melel ti k'ope, ti k'uxen laj yalxa ba'-ele, xu' ts'ibabil, xu' nixtok ti xcholel yalel ti e-al

sk'otol abtelal, stuk'ulanel ta pasel yich'oj ti muk' instituto nacional xchi'uk poder judicial sventa federación xchi'uk nixtok k'uchal organismo internacionales, sventa yu'un jchapanvanejetik, x-ich'vanik ti muk', sventa sunul snailal

vakib sbalunvinik mantal. - skotolal k'ak'al ti j-abteletik a' stu xal mantal sventa sna' -obil ku'ntik, mantal sk'elel ku'xen albikil jujun ti j-abteltike yu'un sk'ejel a'yej, schapbenal

mukul nak'bil lo-il a'yej yu'un xich' jak'bel, va'ambil j-abteletik yu'un lek sk'elel xchapanel a'yej, a'-ech sk'an k'elel, muxu' sk'ejel ta vun, k'alal mi a tsatsal k'op lo-il xich' chapanel, a' sts'ob svol sbaik xchi'uk muk'ta estaro yu'un mexico

ukub sbalunvinik mantal. - k'alal yorail schapanel ts'ats'akil mantal vun te ti snailal sventa spasel yich'el ti muk' sk'otol, sventa bo'oy lek xtun ti jujuti'

Ti sventa yipal a'la smelolal k'uchal li'e

Jun. Sventa sk'elel, bats'i spaselal abtelal ich'biluk ti muk'

Chib. Mu'yuk lek sk'elel spasel smeltsanel

Oxib. sk'elel smeltsanel ko'ol ti jujuti' sventa lek xlok' abtelal

Vaxakib sbalunvinik mantal. - snail sk'elel yorail ta xchapanel k'usitik a'yej

Jun. xu' ti yorail to ta sk'elel xchapanel, bu'chu va'ambil stotilal a' sk'el xal mantal yu'un komon xich'ik ti muk' xchi'uk jvalejetik sventa komon sk'elel abtelal

Chib. Xch'amel yorail ta sk'elel xchapanel, ti bu'chu bik'it j-abtel va'ambil sk'an sk'ej ti muk'ta a'yeje, yu'un k'alal xtun a' xich'lok'esel sk'elel, yu'un la a' no'ox vukub k'ak'al sjalil ti k'usi xich' pasele

Oxib. k'usjalil sk'ak'alil lok'em ti alel, cha' tos sventa mantal, skotol vun ts'ibabil sventa jchapanvanej

Chanib. Bu'chu sventa sk'el a'yej lo'il k'alal yorail to sk'elel xchapanel

O'ob. Mi la xchapan sk'elel skotol ti mantale, ti bu'chu va'al sk'el, a' xlo'laj yu'un smak ti lo'ile

Vakib. Ti snailal k'alal mi mak ti yorail ti lo'il k'ope mu'yuk xa sujumbail cha' sk'elel ti vune

Ukub. K'alal mi makxa ti lo'il k'ope a' xich' sk'elel sjalil jtob k'ak'al no'ox

Baluneb sbalunvinik mantal. - axu' ti sk'elel, xchapanel ti sna-il

Jun. Xich' sutesel

Chib. Xich' sutesel yalbel a'yej

Oxib. Xich' jelel chapanel slo'il ti bu'chu sta-oj smule

Lajuneb sbalunvinik mantal. - k'ala ti yorail to ta sk'elel xchapanel xu' la xich' tenel k'alal:

Jun. xu' jelevenxa yorail sk'akalil, k'alal mi ts'aki ti sk'ak alile te xal ti mantal jun sbalunvinik yu'un mantal vun

Chib. Yich'oj sk'elel xchapanel yu'un muk'ta jtuneletik

Oxib. Mu'xu xich' ach'ubtasel mantal ti chib sbalunvinik sventa ti muk'ta vune

Chanib. Muxu' skomes xchapanel ti k'ux-en komen ti mantal ti chanib sbalunvinik

O'ob. Mu sts'akik ti venta ti lo'il k'ope

Vakib. Xich' jak'bel smelolal

Ukub. xu' sjam to ep slo'il a'yej, k'alal mi oy to a'ch lo'il k'op

Buluchib sbalunvinik mantal. - xich' makel jutuk o mi skotol xchapanel ti k'ope e'ch nixtok xich' ach'umtasel k'usitik sk'an lie

Jun. Muxa sk'an xchapan ti a'yeje

Oxib. Ti buch'u oy sk'op xich' chapanel, xu' sjel ti lo'ile a'no'ox, chapaluk la me xkom

Chanib. k'alal x-och sk'elel xchapanel, mu'yuk lek xchol ti alel ti slo'ile, ti skojal k'op

Lajcheb sbalunvinik mantal. - xich' ti alel ti jamal ti skotolik k'alal mi chapaj komel ti tsatsal k'ope, k'alal mi oy junuk vun bu xal ti ech chapal ti k'ope, yu'un ech chak'ik spirmaik yoxva'alik jva'lejetik

Ti xchapbenal ti k'ope xich' albel ti stojol yavil xchapanobil k'op, k'alto ti yoxibal k'ak'al sjalil

Ti bu'chu jun xich'chapanel sk'ope a' stu xbayal komel yu'un e'ch ti chapajxa ti k'ope k'alalto ti oxib k'ak'al sjalil

Te ti snailal xchapanbil ti k'ope xu' la snatejes sk'ak'alil k'alal mi toj tsots la ti k'ope

Oxlajuneb sbalunvinik mantal. - ti sna-il xchapbenal k'op, mu stak' spik ti jun bu'chu oy sk'ope

Yorail to ta sk'elel xchapanel ti sna-il k'op, yu'un muxa xu' xcha' k'elel yan velta

Chanlajuneb sbalunvinik mantal. - ti k'op a'yeje xchapanojtalel ti snailal yorailto ti sk'elel a' xa no'ox xu' sokes muk'tikil ajvaliletik ti mejiko, ech yu'un spas mantal j-abteletik sk'elel mantal vun, xu' nixtok sk'el j-abteletik

O'ljajuneb sbalunvinik mantal. - k'alal ts'obajtik skotolik jva'lejetik xchi'uk ti snail vun jchapanejetik, yu'un sk'elik k'utik kechel makal ti lo'ile

xch'a kojat k'op

Ti snailal xchapanel xchu'nel mantal

Vaklajuneb sbalunvinik mantal. - ti jun bu'chu chi'ch chapanel sk'op, ti stojol volol tsobol ta ya'el smelil, xich' bel xchu'nel mantal ti snail, sventa xich' albel xchu'nel k'op

ich'bil ti muk' skotol ti k'ope ech uk ti bu'chu xich' k'elbel ti sk'ope xu' sk'an snatejes sk'ak'alil yu'un sventa xchapbenal

Tijun sk'anobil a' xich' ak'el k'alalto ti oxib k'ak'al sjalil, ti k'uxen komen yorail, ech nixtok te ti snail xchapan ti o'ob k'ak'al sjalil

Juklajuneb sbalunvinik mantal. - mi jelav ti yorail sk'ak'alil ti ak'el mantal k'ux-elan albikil ti bu'chu xich' chapanel sk'op a xbayal ti snail sventa ti ich'at xa ti muk' xchapanel

Ti snailal a' yabtel sk'el lek ti mantale ti yok'omal no'ox k'alal xich' ti abtelale, yu'un xk'ot ti sk'om ti jva'lejetike sventa slikesik abtel ti o'ob k'ak'al sjalil, mi mok' xich' k'otel ti pasel a'-eche yu'un lame sts'iba batel ti k'uyun ti ma'uk ech k'ot ti pasel

Vaxaklajuneb sbalunvinik mantal. - a venta slo'ilal ti snail, k'alal ti o'ob k'ak'al sjalil, ti k'usi sventa ti a'yeje, mi ech la xchap lek ti lo'ile a' komon sts'ob sk'opik yu'un xbat ti yavil sk'ejobil, mi ma'uk ech ik'ot ti pasele yu'un snailal:

Jun. Xalbe mu'yuk xchapbenal

Chib. Xba yich´ albel bu´chu toyol yabtel sk´el ti xch´unel mantal, a´ x-abat o´ob k´ak´al sjalil yu´un xich´ k´elel chapanel ti k´ope

Oxib. Xich´ k´elel chapanel stojel mulilal, ti k´ux-en sujelal sventa xich´ pasel, ti oy ti chapal k´op sbi yu´un ti mantal vune

Slajunebal a´yej

sk´elel stojel mulil

skojal k´op

sventa yu´un sk´elel stojel mulil

Balunlajuneb sbalunvinik mantal. - yi´choj ti venta ti snail, xu´ xich´ sujelal jtunel abtel a´ bu´chu sk´el xchapan k´op, xu´ stik´ sba jayvo jvalejetik, k´uchal nixtok xokol krischano, jayibuk sk´elel stojel mulil sventa xich´ sujelal xchapanel

jun. xich´ alel ti jamal oy smulilal

bu´chu mu´yuk xch´unel mantal xich´ pukel ti yilobil smeelil ta chinam tak´in te ti snailal

mi ech k´ot ti pasel yu´un mu´yuk sch´unel mantal, xchapanobil ti snail, ti mi vinaj k´usi chopol spasoje te xal ti oxib slajunvinik mantal, ti mantal vun lie´ ech´un ti snailal spuk ti stojol jvalejetik k´usi k´ot ti pasel

Ti svok´ol vok´ stojel mulil ti tak´in mu´xu slok´ tak´in yu´un jlumaltik

Balunvinik mantal. - xich´ k´elel sventa stojel mulil ti k´ux-en chapajem ti skojal k´op lie´,

Jun. sk´elel jun bu´ch, ti smantalil sventa k´usi mu´yuk lek spasik, yojtikinel, k´usjalil mu´yuk xch´unel mantal xchapanobil ti snail

Chib. Oy sujelal stojel mulil ti tak'in

Oxib. Ep belta spasojilan smul

Cholbil mantal ta skotol ti snail avueltak ti bu'chu sts'atsal sk'el k'utik, ech nixtok xich' albel sventa yu'un stojobil mulil ti spasel ti k'uxen komen li' ti skojal k'op

xich' sujelal a'yej ti snail yu'un xich' k'elel jayib xich' tojel, mi mok' xch'un stoj a' la me xtoybat ti yile, yu'un a' la me ech chal ti yotesel ta stojol patan yu'un stoyesbil mantal ti chinam tak'in

Mi oy xa la sta-oj smul, ku'chal stojoj ti tak'in yu'un nopenxa la me obi, chib oxib belta spasilan

Jun slajunvinik mantal. - li sventa stojel mulil a' la oy o'lajuneb k'ak'al sjalil yu'un xich' tojel

Ti mi mok' xich' ch'unbel mantal ti snail sventa stojobil mulil, xich' k'anel yan belta ti stojol jv'alejetik ti o'ob k'ak'al sjalil yu'un xtal yak' xich' sujel yu'un xch'un mantal

Mi sta yorail sjalel mu'yuk la xch'un mantale x-och me ti stojbinal mulile

Chib slajunvinik mantal. - li' ti skojal k'op a' sventa xal yu'un stojel mulil, yu'un la te snail a la te spas mantal, slekilal xch'unel mantal k'ux-elan chich' pasel sventa mantal vun

Ti snail a'chal k'uyepal ti tojel, xchap sbaik xch'iuk jva'lejetik ta estaro, xich' k'elel batel k'uex-elan xich' pasel sventa mantal vun ti komon, xchi'uk snail yu'un sts'obel ech' chi'ch tunesel sventa albel sk'elel ep krischanoetik

Mi mu'yuk lek xchapbenal sventa stojel mulil ech la me xi'ch lok'esel ti sventa yajjalil estaro xchiu'k yip juricial yu'un estaro

xch´a kojal k´op

yu´un stojel mulil

oxib slajunvinik mantal. - ti k´usitik xk´ot ti pasel sventa mu xch´unel stojel mulil ti stojol mantal vun, komon xch´iuk muk´ta mantal vun li´e

jun. mu´yuk xak´ ye-ik sventa xch´unel a´yej ti k´usjalil xchapanojik

Chib. mu´yuk xch´unel mantal, yu´un slot k´op yu´un xchapanel

Oxib. mu´yuk xch´unbil sjalil k´ux-en oy ti vun

Chanib. xich´ tunesel, xich´ elk´anel, xich´ pukel, xich´ nak´el, xich´ tsatsubtasel, xich´ lok´esel xch´iuk xich´ sokesel, skotol o mi jutuk a´ti k´ux-en chapal ti a´yeje sventa jun bu´chu sta-oj smul

O´ob. mu ts´akaluk xch´iuk mu´yuk stuk´il a´yej a´ti k´ux-en takbil o ak´bil ti a´yeje yu´un tsots me sk´oplal ti k´ux-en chapbile

Vakib. Mu xich´ ach´umtasel smeletil lo´il ti k´uxjalil yich´oj albile

Ukub. Xich´ alel ti mu echuk chapanbil a´yej ti stojol jun bu´chu oy smul a´me yamtel

Vaxakib. xich´ alel ti jamal ti mu´yuk k´ejel a´yej te ti yavil sk´ejobil

Baluneb. Muxu´ chapel ti k´alal mu´yuk ech ti a´yeje, a´ sventa xich´ lek k´elel k´usi sventa, k´usi stu yu´un mu xlik k´op

Lajuneb. Sim´ tasel yu´un sjak´el a´yej k´op xch´iuk smakik k´usi xu spasik

Buluchib. Yalojal yo´onton mu xak´ a´yej mi mu´yuk ochem ti k´ejel

Lajcheb. xich´ k´ejel skotol, butik ma´uk ech ti lo´ile, mu´yuk spersail k´ux-en chal ti vune

Oxlajuneb. muxu´ xich´ pasel k´ejel a´yej k´alal mi laj ti jayib sk´ak´alile

Chanlajuneb. *Mu xich´ k´elel k´usitik chtunan, chapbil li´ ti mantal vun yak´ojtal ti snail*

O´lajuneb. *mu xich´ k´elel lek a´yej ti schapbenal te ti snailal*

Ti stojel mulil mu xu´ stoj ti stak´in jlumaltik

Chanib slajunvinik mantal. - *ti k´ux-en komen ts´ibabil ti mantale a´ yich´oj sk´el ti snail xch´iuk spas mantal jva´lejetik sventa xich´ k´elel yu´un lek stunesel*

O´ob slajunvinik mantal. - *ti k´uxen yich´ojik ti muk´ yu´un k´ux-elan chich´ pasel yu´un sk´elel stuk´ulanel abtel sventa uts´intael te ti oxib slajunvinik mantal vun k´usitik sba-inoj xich´ chapbenal ti stukik no´ox, skolta sbaik xch´iuk mantal vun ti snaile xu´ la ba sk´an parte ti stojol jva´lejetik ti oy k´usi chopol ispasike*

Vakib slajunvinik mantal. - *k´alal mu´yuk xch´unel mantal yu´un sventa-inoj smelet lo´il a´yej ti stojol partirotik, ti snail bu xu´ xlok´ krerencialtik xchi´uk yantik snail yu´un komon xchapanik*

Ukub slajunvinik mantal. - *ti oy la k´uchal jun jva´lej x-abtej k´uchal jun jtunel abtel a´ lame ti snail sk´el stuk*

Vaxakib slajunvinik mantal. - *ti sventail xchapanel k´ux-elan xich´ pasel ti mantale, ti snail a´ smeltsan jun yalubil mulil ti stojol jva´lejetik xich´ batel lek´ ts´ibabil ti k´usi yich´ chopol pasele ech nixtok a´ spas jun svunal ti bu chal skotol ti k´usi k´ot ti pasele yu´un ech chak´ ti ilel ti ech ik´ot ti pasele*

ti yalubil mulile xchi´uk ti svunale a xich´ ak´bel jva´lejetik ti o´lajuneb k´ak´al sjalil

Baluneb slajunvinik mantal. - k´alal jun bu´chu xich´ chapel mi mu´yuk skoltael yu´un jtunel abtel, a´ la me xchapan stuk ti snail ti k´ux-en chal ti mantal vune

Lajuneb slajunvinik mantal. - k´ux-elan chich´ pasel ti chol mantal a´ chich´ alel sventa slikesbil ti snail

Buluchib slajunvinik mantal. - ti k´usi yalik ti jun bu´chu chich´ chapanel a´ xchol ti alel lek jujuntik ti k´usi yil k´ot ti pasele yu´un sventa xu´ skoltasba te ti snaile a´ ech chapal yu´unik x-abat o´ob k´ak´al sjalil

Lajcheb slajunvinik mantal. - k´alal mi mok´ xich´ tunesel ti svunal a´ chich´ albel ti jun bu´chu sta-øj ti smule a´ x-abat o´om k´ak´al sjalil yu´un xich´ albel ti echo y srasonal ti slo´ile

xchapbenal ti snail k´alal mi oy k´usi junuk xu´ skoltas ba, ko´ol sjalil k´uchal ti xchapbenale

Oxlajuneb slajunvinik mantal. - mu´yuk lek schapanel k´ux-elan chich´ pasel ti stojel mulile sventa mu pasbiluk ti muk´ ti stojol jchapanvanejetik

Chanlajuneb slajunvinik mantal. - ti k´ux-en chil k´ot ti pasel xchi´uk xchapanel li ti mantal a´yej sventa sk´elel k´us Jalil chal ti mantal vune, vaklajuneb xvaxakvinik mantal

a´ xlik amtejuk yok´omal no´ox sjalil

O'lajuneb slajunvinik mantal. - xchapanel yu'un snail a sk'el skotol jayibuk ti k'utik xal li'e

Jun. sk'ak'alil k'usi ora k'ot ti pasel

Chib. Mi chapal lek' k'usi sventa xchol ti alel ti k'usi k'ot ti pasele

Oxib. yich'el xchapanel k'op

Chanib. stojol ti stojel mulil k'u yepal albil

mi mu'yuk lek tsakbil sbi, bu likemtal mu me x-ich'atik ti muk'

Vaklajuneb slajunvinik mantal. - xich' albel ti cho'jon tak'in ku'x-elan xchapanel sventa xchapanel mantal vun, sk'el, stuk'tajes abtel estaro yu'un Chiapas

Uklajuneb slajunvinik mantal. - ti k'uyepal ti stojel mulil chal ti snaile, a' te xba yich' tojel

sk'otol yu'un estaro, a' chich' albel batel yu'un ech sna'oj xa k'uyepal chich' tojel

Vaxaklajuneb slajunvinik mantal. - ti k'usi chopolal k'ot ti pasele li ti mantal vun, sventa ti jun bu'chu chopol ispase a' oy la me ox koj smulilal

Jun. Oy la me stojelal ti jun bu'chu chich' chapele mi mok' xch'un ti mantale ech komen ti vun vakib xchi'uk lajuneb slajunvinik mantal

mi mok' xich' la ch'unel ti orae oy la stojel smulilal a' ech'em jutuk ti cha'pik yepal

Oxib. xu' lame xepajesik ti tojol mulile a' la xu' xk'ot balunbok yepal ti tojel, jujun la a'bil stoy batel

Balunlajuneb slajunvinik mantal. - mi oy la k'uchal mok' xich' ch'unel mantale yu'un xba la sk'an parte ti stojol jva'lejetik

Lajunvinik mantal. - sventa xich' chapanel jayib xich' tojel xchi'uk sk'elel muliletik chapabil li ti skojal k'op

Jun. k'us tsatsal smul ti jun bu'chue, k'usi chopol spasoj a' sventa sk'el ti snaile yu'un xich' chunel

Chib. xich' k'elel mi oy, mi mu'yuk stak'in ti bu'chu staoj smule

Oxib. Xkol ti mulil

Chanib. xch'unel yak'el stojbinal mulil

a' ti snail sk'el cholbil mantal ta skotol svueltak sk'elel

Jun lajunvinik mantal. - ti jun xchapanel bu'chu a' sk'el ti snail chojtikin, sa-obil mulil, yak'el vunetik, sk'elel jayib ti tojel a' oy x-abat o'ob abil ti xchapanel

Xbuluchibal a'yej

Chonbil mantal, mantal ti sk'elel, st'ukulanel abtel

Stuk skojal k'op

K'usitik stak paselal

chanib lajunvinik mantal. - yipal mantal vun, muk'ta mantal vun, smeletil lo'il yu'un ajvali, k'ux-elan chich' pasel mantal vun

mantaletik bu xu' xich' jelel

Sba abtel. - ti mantal vun li'e a' xlik yabtejem k'alal mi chapaje

Xchibal mantal. - xich' tunesel xa ti k'ux-en spasoj yu'un smeletil lo'il xchi'uk sventail lo'il jamal a'yej ti stojol estaro yu'un Chiapas, stanibel sk'oplal ti vaxakib o'lajunvinik ti sk'ak'alil xchanibal vinkil

Yoxibal mantal. - sk'elel cholbil mantal, slekikal yu'un xich' alel mantal vun
Schanibal mantal vun. - k'alal mi mu'yuk snak'el ti yavil sk'ejobil mantal vune, a'
xich to tunesel

Sjobal mantal ti snail a' sk'el k'usitik sk'an pasel, yu'un xabe yai skotol krischano

Svakibal mantal. - ti jun bu'chu sta-oj smul a' persa xch'un ti mantale sventa
smelelil lo'il ti sjalil chapajem

Sjukubal mantal. - xchapanel k'op ti sventa sk'elel stik'el ti vun ti stojol snail
yenani, a'to slajben stunesbil

Xvaxakibal mantal. - bu'chu ats'etik jk'el abtel sventa a'yej ti yosilal Chiapas, a'
xlik sk'el skotol k'opetik, muxu' sokes yu'un a'to xlok'ti k'usjalil lok'emtal ti
mantale

Sbalunebal mantal. - muxu' xjelav ti lajuneb yovinik sjalil ti sba jva'leje, yu'un xlik
sk'el ti abtele, yu'un a' abil sbainoj

Slajunebal mantal. - ti jun bu'chu chich' chapanel a' stu xchapan chombil mantal,
xchi'uk stuk'ulanel abtel li ti mantal vun ti sjalil sk'ak'alil balunvinik

Xbuluchibal mantal. - tu sunul snail a sventa sna'bel bu xich' a'kel mantal vun

Bu'chu spas mantal ti jmuk'ta lumaltik a sventa sjam ti alel yu'un xich' ojtikinel ti
jkotoltik ti mantal vune.

Manuel Velasco Cuello, ajvalil ta estaro yu'un Chiapas